

HRONIKA NAJAVLJENOG MITINGA

**KAKO ĆE NOVI SAD
DOČEKATI VUČIĆA**

Piše Zoran Strika

EKSKLUZIVNI INTERVJU

**ŽIDIT PERINJON O „HIMNI
ŽIVOTU“ ŽIZEL PELIKO**

U ovoj knjizi niste sa žrtvom

BUDUĆNOST EU

**NAZOVIMO STVARI
PRAVIM IMENOM**

Piše Željko Pantelić

BROJ 764 - CENA 350 DINARA
• C3 3,5 € • BH 6,5 KM • HR 4,5 €
• SLO 4,5 € • MK 200 DEN

Nedeljnik

3. SEPTEMBAR 2026.

350 DINARA

DOSIJE MLADIĆ

**KO JE
KRIV?**

DREKAVAC.

Piše Veljko Lalić

**KAKVE
VEZE SAD
IMA DINO
MERLIN?**

*Piše Zoran
Panović*

**KAKO JE
RATOVAO,
KAKO JE
TRAŽEN
I KAKO JE
UHAPŠEN
RATKO MLADIĆ**

**TEKST SLAVIŠE
LEKIĆA,
AKTUELNIJI
NEGO IKADA**

RASPAMEĆIVANJE

KONAČNA BITKA POSLEDNJEG RATA

KAKO JE GENERAL VRS, OSUĐEN ZA GENOCID, POSTAO SEIZMOGRAF PRILIKA U SRPSKOM (I NE SAMO SRPSKOM) DRUŠTVU? • KAKO SU NEKADA O MLADIĆU GOVORILI VUČIĆ I DODIK, A KAKO GOVORE SADA? • KAKO MURALI KAO BUMERANG MOGU DA SE VRATE VLASTIMA?

živimo bolje zajedno

Putno osiguranje

Osiguranje
doma gratis
dok ste
na putu

Bolje sada.

uniqa.rs

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Ko je kriv?
Drekavac

5 | Lice nedelje
Petar Benčina

6 | SPS
Izbacivanje
Branka Ružića

8 | Referendum
na Islandu
**EU ne sme više da
bude tako fina**

12 | Dragoljub
Dražić Petrović
**Mladić je
voleo orhideje**

ANALIZA ŽELJKA PANTELJIĆA

Nacionalboljševici
su pred vratima.
Sa izborima
u pokrajini
Saksonija-
Anhalt počinje
dvanaestomesečni
izborni ciklus
u kojem će
Francuska
dobiti novog
predsednika,
Italija, Španija
i Poljska nove
vlade, baš kao i
Švedska, Finska,
Grčka, Slovačka
i Letonija. Nije
preterano reći da
ćemo na kraju
sledeće godine
znati da li je i kako
je preživela EU

Petak u Novom Sadu

Ovaj grad nulti je nivo svega onoga
što je usledilo nakon pogibije ljudi
pod nadstrešnicom, a što je
uzdrimalo vlast. Istovremeno, to je
i poslednji nivo u predizbornom
periodu koji moraju preći **24**
Piše Zoran Strika

Židit Perinjon

U knjizi Žizel Peliko niste sa
žrtvom. Vi ste sa snažnom ženom
koja traga za srećom **44**
Razgovarala Ana Mitić

Geneks iz smeća

Ovo je priča o neočekivanom
otkriću ispred „Zapadne kapije“,
o istoriji gradnje ovog spomenika
kulture i o tome kako stvari dolaze
u prave ruke, uprkos svemu **48**
Piše Milica Rilak

U subotu je bilo Užice, u petak
će – kažu, a o tome u ovom broju
Nedeljnika piše Zoran Strika –
biti Novi Sad, a između toga se u
Srbiji, ovako umornoj od groznice
i temperature (ne samo letnje),
odvijao kakav-takav život.
Nema tačnog odgovora na pitanje
da li Ratko Mladić, u svim svojim
pojavnostima, treba da mrtav
dobije naslovnu stranu Nedeljnika,
ali neki brojevi služe da ostanu
kao svedočanstvo, ne samo o
jednoj sedmici, već i o jednoj
zemlji, jednom društvu, jednom
raspamećivanju, kao što kažu
velika slova na koricama.
Ako ništa drugo, zaslužuje je, još
jednom, Slaviša Lekić, i njegov
tekst koji objašnjava mnogo toga,
iako je napisan pre deset godina...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Đušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovanović, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

PRETPLATA SRBIJA

12 MESECI	12.000
24 MESECA	19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Ko je kriv? Drekavac

Skiper je uvek kriv kad potopi brod, ali moramo da vidimo i šta ćemo s ovima koji sve vreme daju vetar tim nacionalističkim jedrima

Dok smo pravili plan broja i dogovarali se oko Mladića, setio sam se svog teksta od pre 15 godina posle kojeg je njegov sin išao na neku televiziju da se žali zbog toga. I našao sam ga, na NSPM-u, koji ga je nekim čudom preneo, i prvi put pročitao komentare stare 15 godina. Naravno, ljudi su me ispljuvali, posebno tadašnji čitaoci tog sajta, no jedan je sve pogodio: „Ako sada par ljudi nosi njihove slike, to vama smeta... Uskoro će ih biti na hiljade.“

MNOGO TOGA SE PROMENILO U OVIH 15 godina, osim što je taj sajt i dalje van mejnstrima, a ljudi koji su tad komentarisali verovatno danas drže medije, i što bih ja napisao istu kolumnu, kao i 15 godina pre toga, kada sam se u vojsci raspravljao s jednim pukovnikom koji mi je rekao da Ratko Mladić ne sme u Hag „jer je mnogo kriv“.

SUD JE REKAO SVOJE, I NIJE se desilo ništa od toga što je pukovnik pričao. U poslednjih 15 godina desile su se i Gaza, i Buča, i Tramp, i Ukrajina... I navodne rakete. Tako da je rasprava, genocid ili ne, postala raspamećivanje nacije, kako je Mladić govorio iznad Sarajeva. Ni tada nisam ulazio u porodične stvari, pošto je normalno da neko žali oca, ali sam lično pisao ispovest generala Zorana Stankovića koji je prvi i poslednji put pisao o tim ličnim susretima s Mladićem i postavio pitanje „kako ga niko nije sklonio posle samoubistva ćerke“. Dramski zaplet *Apokalipse danas*. I suštinsko pitanje.

U vreme medijskog hirotonisanja Mladića, zaključujem da je sve ostalo isto. Osim dva Vučića i dva Dodika,

zbog čega su i dalje na vlasti, kao i svi kameleoni politike. Njima Mladić nije potreban zbog rata, već zbog izbora.

OSTALI, OVI ŠTO SU MRZELI ZAPAD, mrze ga i dalje, i to ne zbog ratova koji vodi, kako sami sebi pričaju.

Jer, evo Rusija komada prijateljsku zemlju, pa ništa. Kažu da je napadnuta.

ONO ŠTO MENI OSTAJE NEJASNO U raspravi genocid ili „najstrašniji zločin“, jeste veličanje genocida, ili najstrašnijeg zločina.

Ništa ne može da promeni film „Škorpiona“, masovne grobnice kod Beograda.

Ko je onda kriv? Drekavac? Čak mi-slim i da jeste, objasniću do kraja teksta.

DA ZAVRŠIMO S PUKOVNIKOM I NE sme u Hag jer je kriv. Hag jeste osudio Mladića za genocid u Srebrenici i zločine u BiH.

Ali je i Međunarodni sud pravde rekao „da Srbija nije počinila genocid, nije bila saučesnik u njegovom izvršenju niti je podsticala genocid“, iako je „prekršila Konvenciju jer nije sprečila genocid i nije kaznila njegove počinioce, posebno zato što Ratko Mladić nije bio uhapšen i predat Tribunalu“.

Znači, Srbija nije kriva, ali srpski nacionalisti bi i dalje da dokažu da jeste.

JA MISLIM DA SAMO LUDACI MISLE da su krivi neki narodi. Pošto nisu krivi ni Jevreji, ni Palestinci, ni Rusi, ni Amerikanci, ni Turci...

Ovi što okrivljuju narode, Hrvate, ili Srbe, imaju problem sa fašizmom u sebi, iako druge nazivaju fašistima.

Problem je kad postaneš saučesnik u poricanju zločina.

Ali narod ne može da bude kriv.

PROBLEM OVOG TEKSTA, KAO I SVA-KOG sličnog teksta, jeste što ga svako na svoj način posmatra.

I ima ono: A... A Gotovina? A Tači? A 11. septembar? A ko je prvi proterao sve? A Jasenovac?

A Ukrajina? Uvek ima „a“. U „Majn kampfu“ su svi protiv Nemačke, dok su u našim „majn kampfovima“ svi protiv Srbije.

RADOVAN KARADŽIĆ JE U OVOM LISTU rekao, citiram naslovnu od 8. decembra 2016: „Srebrenicu je napravio izdajnik srpskog naroda“, podnaslov je bio „To se nikad nije desilo u našoj istoriji. To kao da je učinila neka poremećena pamet“.

Ovo je autorizovana verzija koja je išla preko njegovog advokata.

NA KOGA LI JE MISLIO? KARADŽIĆ je od tada skrajnut iako je posle njegovog hapšenja bio kaos u Beogradu, dok je posle Mladićevog bilo mirno. To su radikali i naprednjaci, u vreme rebrendiranja. Ali šta su oni danas ako je Mladić postao mural, a Karadžića, niti ovu izjavu, niko više ne pominje.

Ako sklonimo pesničke nalete, meni je najinteresantnija „poremećena pamet“.

Jer čija je to pamet bila? Tu dolazimo do Drekavca.

ONOG ŠTO DREČI, RASPALJUJE MRŽNJU, PIŠE knjige, objavljuje tekstove, i posle se pravi lud. Mnogi mi tu padaju na pamet, a mnoge imate u memoarima Milovana Đilasa, pred rat i s početka rata, za koje nije hteo ni da se objave.

Skiper je uvek kriv kad potopi brod, ali moramo da vidimo i šta ćemo s ovima koji sve vreme daju vetar tim nacionalističkim jedrima. **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

U ovom teškom vremenu, kada se moje kolege svakodnevno suočavaju sa progonima, sa crnim listama, sa pozivima koji se vrše ne na osnovu umeća i talenta, već na osnovu pripadnosti – dužni smo da odbranimo glumački poziv i film.

Petar Benčina

GLUMAC

SOCIJALISTI IZBACIVANJE BRANKA RUŽIĆA

„SPS nije kao neke druge partije, izdaja nije naš manir“

Šta je obećano SPS-u da se odrekne svog najlojalnijeg partijskog vojnika koji ovu stranku nije napuštao ni u najtežim danima, i da se odrekne svoje politike prihvatljivih partnera svim političkim opcijama?

Piše Dušan Telesković

POSTOJI ONA POZNATA MISAONA ZAGONETKA o čitanju knjiga. Pročitajte neko delo u srednjoj školi, ostavi utisak na vas, i vratite mu se godinama kasnije. I kad ga ponovo pročitate, zapitate se da li se promenila knjiga ili ste se promenili vi.

Nešto slično moglo bi se primeniti i na aktuelni politički trenutak, ako se ponovo pročita intervju koji je Branko Ružić dao Nedeljniku pre tačno deset godina, 2016.

„Dok smo i Dačić i ja u SPS-u, do tada je SPS najstabilniji. I to je najvažnije. Dačić ima moju nepodeljenu podršku od početka do kraja. Ne vidim razloga da se i u SPS-u dogodi bratoubilaštvo ili ocebistvo. SPS nije kao neke druge partije, izdaja nije naš manir. Niti mi je izazov da rušim Dačića. Meni je izazov da se borim protiv nekog ko je jak, a ne protiv nekog ko mi je saborac. A zna se ko je najjači u zemlji“, izjavio je tada Ružić.

I odgovor na ono pitanje o menjanju knjige ili čitaoca je jednostavno. Nije se promenio tekst, nego se u konkretnom trenutku promenio čitav kontekst srpske političke scene. Jednostavno, nema više mesta bilo kakvoj kritici, ma koliko opravdana i utemeljena bila, a da se za to ne snose represivne metode učutkivanja.

Jer u današnjoj Srbiji pod rukom Aleksandra Vučića nije više moguće čitati knjigu na sednici parlamenta pod naslovom „Politička fukara: moralni portret Aleksandra Vučića“ ili objaviti fotografiju sa čovekom koji nosi autorska prava na parolu „Vučiću pe**u“. A sve je to znao, uz ove citirane reči na početku teksta, da uradi Branko Ružić.

Sada, više od 30 godina nakon što je potpisao pristupnicu socijalistima, izbačen je iz stranke, i to zbog javno iznetih uverenja koja zapravo, sudeći po istraživanjima jav-

**KAŽU DA JE
OVA ODLUKA
STATUTARNE
KOMISIJE SAMO
FORMALNO-
PRAVNO
SPROVOĐENJE
ZAHTEVA
ALEKSANDRA
VUČIĆA KOJI
JE NAVODNO
TRAŽIO, A O
TOME JE BRUJALA
BEOGRADSKA
POLITIČKA
ČARŠIJA
NEDELJAMA, DA
SE RUŽIĆ UKLONI
IZ SPS-a DO 1.
SEPTEMBRA**

nog mnjenja, ima većina građana Srbije. A oni se zapravo uklapaju u sliku o socijalistima koji od 1990. čine nezaobilazni deo političkih previranja u Srbiji. Ova stranka je, čisto radi podsećanja, direktno nosila vlast do 2000, a onda je splotom političkih okolnosti znala da održava vlast Zorana Đinđića nakon 5. oktobra i raskola sa DSS-om, da bi zatim omogućila vlast Vojislava Koštunice „manjinskom podrškom“ 2004, pa dovela do glavne reči u vladi Demokratsku stranku Borisu Tadiću 2008, okrenuvši leđa istom onom Koštunici, i na kraju promenila stranu 2012, omogućivši pad DS-a i današnju apsolutnu vlast Aleksandra Vučića.

Dakle, u korenu politike ove stranke je da bude odlučujući tas na vagi u formiranju vlade i to je možda najbolje formulisao Dačić jedne godine kada su bili trećerangirana stranka na izborima, rekavši „Možda se ne zna ko će biti predsednik, ali se zna ko će biti premijer“.

I danas, kada ova stranka, zajedno u novoformiranoj koaliciji sa Socijaldemokratskom partijom (SDP), do juče Rasima Ljajića, a sada Juga Radivojevića, a to je vrlo moguće, možda ponovo bude tas na vagi – sada se odriče jedinog čoveka koji može da bude most između dve, podeljene Srbije.

I zato je zanimljivo videti zašto je Ružić izbačen iz stranke za koju je u istom onom intervjuu iz 2016. rekao da u njoj „uvek ima mesta za sve“.

Zamerili su mu što je bio na demonstracijama 15. marta prošle godine, a onda i zato što je godinu dana kasnije „demonstrativno stavio svoje snimke učešća na tom protestu“.

Dalje mu spočitavaju što je, kako kažu, „na neka-danji Dan mladosti, 25. maja postavio na svoj Instagram nalog fotografiju demonstracija na Slaviji od 23. maja ove godine kao vid podrške blokaderima“.

U odluci Statutarne komisije naveli su i jedan detalj koji ranije nije bio poznat javnosti. Ružić, naime, kao poslanik SPS-a u Narodnoj skupštini nije glasao za izbor vlade Đura Macuta 16. aprila prošle godine.

Takođe mu je zamereno što je 11. maja ove godine izjavio „da je očigledno da bi studenti trebalo da pobeđu da bi Srbija pobedila, ali da sami ne mogu, moraću sa nekim da sarađuju ako žele pobeđu“, kao i što je 5. juna ove godine rekao da studentski pokret „sutra može biti politički partner“ SPS-a.

I kao poslastica, za kraj, SPS navodi da im je naneta „posebna politička šteta“ jer je Ružić 17. avgusta posle najave da će SPS samostalno izaći na parlamentarne izbore, izjavio da je to „samo dobar prvi korak“, a da bi onda „trebalo posle izbora razgovarati sa svima, uključujući i tzv. studentsku listu“.

Kažu da je ova odluka Statutarne komisije samo formalno-pravno sprovođenje zahteva Aleksan-

dra Vučića koji je navodno tražio, a o tome je brujala beogradska politička čaršija nedeljama, da se Ružić ukloni iz SPS-a do 1. septembra. To što je odluka doneta dan „pre roka“ samo je dalo potvrdu svim pričama.

I zato je pitanje šta je zauzvrat obećano SPS-u da se odrekne svog najboljnijeg partijskog vojnika koji ovu stranku nije napuštao ni u najtežim danima i da se odrekne uostalom svoje politike prihvatljivih partnera svim političkim opcijama.

Da li je to obećanje da će Iвица Dačić, navodno, biti Vučićev predsednički kandidat? **N**

KONGRES PREDLOG ZAKONA O SRBIJI

Strateški dijalog: Epizoda „Poruka Vučiću“

Republikanac i demokrata predstavili predlog akta kojim se poziva na uvođenje sankcija zvaničnicima Srbije

NAKON ŠTO SU DVA KONGRESMENI, DEMOKRATA i republikanac u Kongresu podneli predlog zakona o Srbiji, koji upozorava na stanje demokratije, slobode medija i izbornih uslova, kongresmen Bil Kiting rekao je da se time šalje jasna poruka predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću.

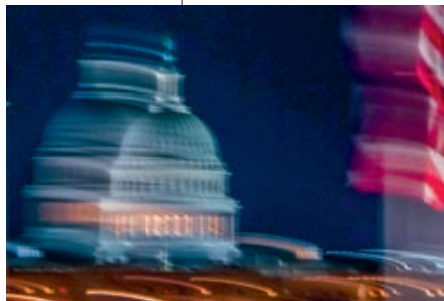
Kiting, koji je vodeći demokrata u Pododboru za Evropu, ocenio je za N1 da su demokratsko upravljanje, vladavina prava, sloboda medija i slobodni i poštenu izbori ključni za dalje jačanje odnosa dveju zemalja.

„Ovaj zakon šalje snažan signal predsedniku Vučiću o stanju američko-srpskih odnosa i pokazuje da su ključni stubovi koji povezuju američki i srpski narod: demokratsko upravljanje, vladavina prava, sloboda medija i slobodni i poštenu izbori, od suštinskog značaja za jačanje tih odnosa“, naveo je Kiting.

Dva člana Spoljnopolitičkog odbora donjeg doma Kongresa SAD, iz vladajuće Republikanske i opozicione Demokratske stranke, prošle nedelje predstavila su predlog zakona kojim se poziva na uvođenje sankcija predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću ako ne odgovori na studentske antikorupcijske zahteve i ne prekine veze sa Rusijom, Kinom i Iranom.

Republikanac iz Južne Karoline Džo Vilson (Joe Wilson) i demokrata iz Masačusetsa Bil Kiting (Bill Keating) predstavili su zakonski predlog kojim se poziva na uvođenje sankcija i na zabranu izdavanja viza pojedincima koji podrivaju demokratske procese, mir, stabilnost i teritorijalni integritet na Zapadnom Balkanu, navodi vašingtonski list *Hil* (The Hill).

Vilson je za *Hil* izjavio da se Srbija pod Vučićem

„namerno dodatno udaljila od vladavine prava i približila neprijateljima slobode poput ratnog zločinca (predsednika Rusije Vladimira) Putina, Komunističke partije Kine i terorističkog režima u Teheranu“.

„I pored široko rasprostranjenih protesta zbog korupcije, Vučićeva vlada

preti da destabilizuje region i širi prostor. Narod Srbije zaslužuje bolje od toga“, rekao je Vilson.

Kiting je takođe ukazao da zakonski predlog jasno stavlja do znanja da Vučić i drugi zvaničnici Vlade Srbije moraju da ostvare napredak u borbi protiv korupcije i da se suprotstave uticaju Irana, Rusije i Kine.

U tekstu zakonskog predloga Vučić se direktno poziva na odgovornost zbog prekomerne upotrebe sile protiv demonstranata, zahteva se istraga i odgovornost za smrtonosni pad nadstrešnice na novosadskoj železničkoj stanici i izražava zabrinutost zbog produbljivanja veza Srbije sa Iranom, Rusijom i Kinom, navodi list.

„Trajan interes SAD je stabilna, demokratska i suverena Srbija koja je posvećena miru i bezbednosti u regionu, čvrsto ukorenjena u evroatlantskim institucijama i slobodna od malignog spoljnog uticaja“, piše u predlogu zakona.

Kritikovanje Vučića u predlogu zakona je „u oštroj suprotnosti sa generalno toplim odnosom koji dugogodišnji srpski lider ima sa predsednikom SAD Donaldom Trampom“, ukazuje list *Hil* i dodaje da Vilsonova i Kitingova inicijativa služi kao poruka solidarnosti sa studentskim protestima u Srbiji.

List navodi i da je Vučić najavio održavanje parlamentarnih izbora u oktobru, ali da postoji zabrinutost da li će oni biti slobodni i poštenu ili će ih srpski lider iskoristiti da učvrsti vlast u zemlji. **N**

NEPAL POPLAVE

Enisa je živa

Državljanica Srbije spasena iz katastrofe na krovu planete

DRŽAVLJANKA SRBIJE ENISA LEKOVIĆ, KOJA SE vodila kao nestala tokom poplava u Nepal, pronađena je zdrava i nalazi se na sigurnom.

Ovu vest objavila je njena ćerka Ines na svom Fejsbuk profilu. Kako je navela, porodica je u uto-rak dobila fotografiju koja potvrđuje da je Enisa bezbedna i da je na putu ka Katmanduu.

Ines je u objavi zahvalila svima koji su se uključili u potragu i pružali joj podršku tokom teških trenuta.

„Nadam se da se ovakva katastrofa više nikada neće ponoviti. Molim se za Nepal i za sve porodice koje tragaju za nekim ili su nekoga izgubile... Znam kroz šta prolazite i molim se za vas... Ovo nikada neće biti zaboravljeno, kao ni svi životi koje je ova katastrofa odnela“, napisala je Ines.

Vest da je Enisa pronađena usledila je nakon perioda velike neizvesnosti izazvane katastrofalnim poplavama koje su pogodile Nepal i širi region.

Njena ćerka prethodno je putem društvenih mreža tražila pomoć u pronalaženju majke, a sada je potvrdila da je Enisa na sigurnom i da se kreće ka glavnom gradu Nepala.

Prema poslednjim informacijama, više od 1.000 ljudi poginulo je u poplavama u Nepal i na Tibetu, dok se više od 4.400 osoba i dalje vodi kao nestalo.

Tekst o uzrocima poplava čitajte u ovom broju Nedeljnika, na strani 37. **N**

CRNA GORA MASOVNI ZLOČIN

Trostruko ubistvo na strelištu

Ruski državljani usmrtili zaposlene na strelištu, pobjegao do Herceg Novog, pa pucao na policiju i sebe

RUSKI DRŽAVLJANIN MIHAIL ŠABUNJIN (30), OSUMNJIČEN da je u ponedjeljak ubio trojicu zaposlenih na strelištu „Češka zbrojevka“ u Danilovgradu, izvršio je samoubistvo nakon što ga je policija tokom iste noći opkolila u šumi iznad Herceg Novog.

U napadu su ubijeni Nemanja Kapor (20) i Petar Globarević (24) iz Podgorice i Momir Radonjić (67) iz Danilovgrada. Sva trojica bila su zaposlena na strelištu.

Prema informacijama iz istrage koje su do utorka kasno po podne prenosili crnogorski mediji, Šabunjin je nešto pre 17 časova najpre na prostoru za gađanje ispalio više hitaca u instruktora Petra Globarevića, a zatim se vratio u deo objekta namenjen iznajmljivanju oružja, gde je ubio Radonjića i Kapora. Vlasnik strelišta, koji je u tom trenutku spavao u jednoj od prostorija, preživeo je napad.

Šabunjin je posle ubistava sa strelišta uzeo oružje iz municiju i pobjegao automobilom marke „seat kordoba“ koji je pripadao jednom od ubijenih. Vozilo je nekoliko sati kasnije pronađeno u Rogamima, nadomak Podgorice.

Osumnjičeni je dalje nastavio taksijem prema

Herceg Novom. Kako pišu podgoričke Vijesti, po dolasku nije imao novca da plati vožnju, pa mu je taksista uzeo pasoš i mobilni telefon.

Policija je nakon toga potragu koncentrisala na područje Herceg Novog. Šabunjin je oko 3.35 časova lociran u šumi iznad naselja Topla. Direktor Uprave policije Lazar Šćepanović saopštio je da je, pošto su ga policijske snage opkolile, Šabunjin otvorio vatru na policajce, a potom izvršio samoubistvo.

Uprava policije saopštila je u utorak da su tokom uviđaja na mestu Šabunjinove smrti pronađena dva pištolja i više od 230 komada municije, za koje se sumnja da ih je uzeo sa strelišta nakon trostrukog ubistva. Pronađeni su i mobilni telefon, tablete i drugi predmeti.

Šabunjin je prethodnih dana dolazio na strelište u Danilovgradu, a policija je saopštila da se nije nalazio u njenim evidencijama. Prema podacima koje su objavile Vijesti, između 7. i 12. jula osam puta je prelazio crnogorsku granicu, svaki put autobusom, a poslednji put je u Crnu Goru ušao 12. jula preko graničnog prelaza Vračanovići.

Motiv trostrukog ubistva još nije utvrđen.

Zbog ubistva trojice zaposlenih na strelištu Vlada Crne Gore proglasila je 1. i 2. septembar danima žalosti, dok je početak školske godine u Danilovgradu odložen za 3. septembar. **N**

REFERENDUM PROŠIRENJE

Lekcija sa Islanda: EU mora da nauči da igra „prljavo“

U Briselu su ponovo igrali po pravilima, poštujući suverenitet Islanda i pravo građana Islanda da odluče slobodno i samostalno o svojoj budućnosti, dok su drugi, uz pomoć društvenih mreža i drugih modernih pomagala, i te kako uticali na stavove Islandana

Piše **Željko Pantelić**

REZULTAT REFERENDUMA NA ISLANDU NEMA FATALNE posledice kao Bregzit, ali bi mogao da ima duboke političke konsekvence unutar same EU, budući da je dao krila suverenističkim, populističkim, ekstremnim i pro-ruskim snagama u državama članicama EU. Evropska unija je ponovo pogrešno procenila interes Rusije, Kine, ali i Trampove Amerike da joj nanese štetu, oslabe i prikažu je kao prevaziđenu i u fazi propadanja. Drugim rečima, u Briselu su ponovo

NALOZI GRAĐANA ISLANDA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA BILI SU PREPLAVLJENI RAZNIM SADRŽAJIMA, ČESTO VRLO DUHOVITIM, PROPAGANDNO ODLIČNO URAĐENIM I PRE SVEGA EFIKASNIM, KOJI SU ŠIRILI EVROSKEPTIČNA I EVROFOBIČNA OSEĆANJA, PODGREVALI LAŽNE VESTI O RIBARSTVU I POLJOPRIVREDI

PROMOTERI REFERENDUMA SU SE PREVIŠE UZDALI U ZDRAV RAZUM I OBAVEŠTENOST GRAĐANA I U POTPUNOSTI SU POTCENILI UTICAJ DRUŠTVENIH MREŽA KOJE SU POD KONTROLOM STRUKTURA KOJE NEMAJU, EUFEMISTIČKI REČENO, BLAGONAKLON STAV PREMA EU I KOJE SU INFILTRIRANE ARMIJOM RUSKIH TROLOVA

igrali po pravilima, poštujući suverenitet Islanda i pravo građana Islanda da odluče slobodno i samostalno o svojoj budućnosti, dok su drugi, uz pomoć društvenih mreža i drugih modernih pomagala, i te kako uticali na stavove Islandana.

Dodatnu specifičnu težinu negativnom ishodu izjašnjavanja Islandana o nastavku pregovora sa EU o punopravnom članstvu daje kalendar kratkih izbora u sledećih godinu dana: pokrajinski izbori u Nemačkoj, gde bi AfD mogao prvi put da osvoji vlast; predsednički izbori u Francuskoj, na kojima je Marin Le Pen favorit; parlamentarni izbori u Italiji, gde raste neofašistička stranka „Nacionalna budućnost“ generala Roberta Vanačija; u Španiji, gde će prvi put, nakon pada diktature, ući u vlast neofrankistička stranka Voks, i u Poljskoj, u kojoj je partija Jaroslava Kačinskog PiS ušla u savez sa još dve ekstremno desničarske partije i raspaljuje antiukrajinski sentiment među Poljacima.

Većina stranaka ekstremne desnice pozdravila je sa velikim oduševljenjem ishod referenduma, najavljujući borbu protiv EU. Najglasniji su bili Marin Le Pen u Francuskoj i Mateo Salvini u Italiji, a pridružio im se i Najdžel Faraž, jedan od barjaktara Bregzita. Istina, tu imamo široku lepezu stavova, od onih koji se zalažu za demontiranje EU, preko zagovornika Evrope nacija, do onih koji su, uslovno rečeno, protiv daljeg produbljivanja integracija članica EU i njene federalizacije.

ULOGA FABRIKA DEZINFORMACIJA

PROEVROPSKE SNAGE NA ISLANDU I EU plaćaju cenu intelektualne lenjosti i zabrinjavajuće naivnosti, počev od toga da se igra po pravilima. Nalozi građana Islanda na društvenim mrežama bili su preplavljeni raznim sadržajima, često vrlo duhovitim, propagandno odlično urađenim i pre svega efikasnim, koji su širili evroskeptična i evrofobična osećanja, podgrevali lažne vesti o ribarstvu i poljoprivredi – dva vrlo senzibilna sektora za Island – uključujući

i navođenje korisnika da pomisle da je referendum u subotu odlučivao o ulasku Islanda u EU, a ne o nastavku pregovora.

Na društvenim mrežama su podržavani svi tipovi anksioznosti od članstva Islanda u EU, dok nije bilo ni u tragovima objava koje bi upozoravale na mnogo realnije opasnosti koje prete Islandu od Rusije, Kine, pa i samih Sjedinjenih Američkih Država u slučaju da Donald Tramp realizuje svoju nameru da inkorporira Grenland u SAD. Štaviše, ceo svet bruji o Trampu već dve godine, a u kampanji na Islandu gotovo da nije bilo reči o njujorškom tajkunu. Nije bilo postova da je EU jedina sigurna zaštita za Rejkjavik u sve nesigurnijem svetu i da je geopolitika sve važnija za zemlje kao što je Island, ali je zato bilo koliko god hoćete o EU aždaji koja će uništiti islandsko ribarstvo, poljoprivredu, identitet, posebnost, tradiciju i ceo repertoar koji slušamo iz iste kuhinje već godinama.

Promoteri referenduma su se previše uzdali u zdrav razum i obaveštenost građana i u potpunosti su potcenili uticaj društvenih mreža koje su pod kontrolom struktura koje nemaju, eufemistički rečeno, blagonaklon stav prema EU i koje su infiltrirane armijom ruskih trolova. Još jednom nije uzeta ozbiljno snaga negativnih kampanja kojima je potrebno mnogo manje napora da ostvare željene rezultate. Jednostavno, u virtuelnom svetu je još lakše „rušiti“ nego „graditi“, od podrške do konsenzusa.

U veoma tesnim izbornim i referendumskim utakmicama, gde rezultat odlučuje par hiljada ljudi – referendum na Islandu je odlučilo 12.700 glasača – tzv. negativna kampanja, širenje lažnih vesti i podgrejavanje stereotipa i predrasuda često odlučuje ishod. Tako je bilo sa Bregzitom – milijarde funti nisu stigle u britansko zdravstvo, a problem imigranta je postao mnogo veći nego kada su bili u EU – tako je bilo i sa referendumom na Islandu.

Jedna od velikih grešaka, ako ne i ključna, zagovornika nastavka pregovora Islanda sa EU bila je izostanak jasne i adekvatne reakcije na propagandu koja je predstavljala ili je davala utisak da je subotnji referendum definitivni. Premijerka Kristrun Frostadotir je tek u finišu kampanje pokušala da ispravi propust, insistirajući da se radi o referendumu na kome se ne odlučuje o ulasku Islanda u EU.

MLADI SU GLEDALI U BUDUĆNOST, DRUGI SU GLASALI IZ STRAHA

RACIONALNOST JE PREPORUČIVALA DA SE GLASA ZA nastavak pregovora, odnosno da Island pokuša da kroz pregovore sa EU ostvari svoje ključne nacionalne ciljeve, a to je da isposluje poseban status kada je u pitanju ribarstvo i poljoprivreda i da iskoristi sve benefite članstva u EU. Tim pre što Rejkjavik već

Brifing

mora da se povinuje zakonodavstvu EU u tročetvrtinskoj razmeri, a nema pravo glasa u odlučivanju jer Island nije članica.

Protivnici nastavka pregovora, potpomognuti trolovima na društvenim mrežama, igrali su na iracionalnu kartu straha gubitka kontrole nad morem. Na taj način su antievropske snage transformisale referendum o nastavku pregovora sa EU u izjašnjavanje o ulasku u EU.

Jedan od najpoznatijih islandskih intelektualaca Andri Snaer Magnuson je primetio: „Na društvenim mrežama su dominirali evroskeptični mimovi. I ja sam se slatko smejaao jer su pojedini zaista bili duhoviti, ali svaki put kada sam ih gledao prolazila mi je kroz glavu pomisao da gledajući ga dajem pravo, odobravam i pothranjujem ruske fabrike dezinformacija i njihove botove.“

Najpoznatija i najprevođenija islandska spisateljica Audur Ava Olafsdotir smatra da je pobedio strah od novog, ali da se nada da će Islandani ponovo pokušati za pet godina da se vrate na kolesek za članstvo u EU: „Oni koji su glasali 'da' gledali su u budućnost, u nove prilike. Oni koji su glasali 'ne' glasali su iz straha i u želji da čuvaju privilegije koje misle da imaju. Moja majka je dala najbolji odgovor rekavši da je na ovom referendumu trebalo da glasaju samo mladi jer se o njihovoj budućnosti radi. Bili smo izloženi talasima dezinformacija, anti-evropski blok je kreirao uverenje da ćemo završiti u rukama evropske vojne industrije, da će naše mladice slati u Ukrajinu da se bore protiv Rusa. Pričali su da će se Island utopiti u EU i da neće imati nikakvu težinu u evropskim institucijama jer je mali, kao da predsednica Evropskog parlamenta nije sa Malte.“

EKSTREMNA DESNICA ŽELI DA PROFITIRA NA ISLANDU

NIJE SLUČAJNO DA JE PROPAGANDA IMALA mnogo veću prolaznost u, uslovno rečeno, provinciji. Rezultat referenduma u Rejkjaviku i ostatku zemlje je obrnuto proporcionalan, što svedoči o rascepu u islandskom društvu koji, inače, nalazimo i na drugim meridianima: obrazovani-kosmopolitski sloj protiv ostatka. U Rejkjaviku je „da“ ubedljivo pobedilo sa više od deset odsto razlike, dok je u ostatku zemlje „ne“ prošlo čak i sa 60 odsto u pojedinim delovima.

Politička šteta se ogleda u tome što građani Islanda nisu odbili ispregovarani Pristupni ugovor sa EU, kao što je Norveška uradila dva puta u prošlosti, već su odlučili da nema svrhe ni pokušati da se stigne do kompromisa sa EU oko ribarstva i poljoprivrede. Dakle, za EU je ishod prošlonedeljnog referenduma na Islandu politički štetniji nego da su Islandani odlučili da ne uđu u EU nakon što su videli i pročitali Pristupni ugovor.

**POLITIČKA
ŠTETA SE
OGLEDA U TOME
ŠTO GRAĐANI
ISLANDA
NISU ODBILI
ISPREGOVARANI
PRISTUPNI
UGOVOR SA
EU, KAO ŠTO
JE NORVEŠKA
URADILA
DVA PUTA U
PROŠLOSTI, VEĆ
SU ODLUČILI DA
NEMA SVRHE NI
POKUŠATI DA
SE STIGNE DO
KOMPROMISA
SA EU OKO
RIBARSTVA I
POLJOPRIVREDE**

„Ako je EU tako poželjna i uverljiva kao rešenje, zašto su joj građani Islanda rekli 'ne'“, slatvodobitno ponavljaju retoričko pitanje čelnici italijanskih desničarskih snaga, od Matea Salvijnija do Roberta Vanačija. Sa druge strane Alpa, Marin Le Pen, već u predsedničkoj kampa-nji, ne krije svoje namere šta će joj biti cilj ako stigne do Jelisejske palate: „Drugačija Evropa je moguća, Evropa slobodnih nacija, suverenih naroda koji dobrovoljno sarađuju u sektorima od zajedničkog interesa.“

Island je bio idealan kandidat za ulazak u EU i sa propagandno-simboličke tačke gledišta veliki problem za antievropske snage unutar EU, pogotovo što se njegov hipotetički ulazak u EU preklapao sa serijom važnih izbora u državama članicama. Politička težina referenduma nije u njegovom konkretnom rezultatu, jer ostavlja sve kako jeste, već u sprečavanju da se otvore vrata da se nešto promeni.

ČLANSTVO ISLANDA U EU NIJE ZAVRŠENA PRIČA

REJKJAVIK OSTAJE U ŠENGENSKOM SPORAZUMU, EVROPSKOM ekonomskom prostoru i brojnim drugim programima EU, tri četvrtine pravne tekovine EU će i dalje biti primenjivane na Islandu, EU će i dalje biti najveći trgovinski partner Islanda.

Evropska unija neće kazniti Island zbog referendumske odluke, naprotiv, Rejkjavik ne samo da će ostati deo Šengena, Evropskog ekonomskog prostora, već će biti još bliži EU. I tu je sva razlika između EU na jednoj strani, Rusije i Kine na drugoj i SAD na trećoj.

Rezultat referenduma na Islandu trebalo bi da ukaže EU da je na njoj da pokaže i dokaže da deljenje suvereniteta sa ulaskom u EU ne znači samo gubitak dela suvereniteta, već da omogućava malim zemljama, kakve su gotovo sve evropske, da odlučuju, ili učestvuju u odlukama o važnim stvarima za koje ih inače niko ne bi ništa pitao.

Takođe, većina članica EU nema stanovnika koliko prosečan kineski grad, ali imaju velike ekonomije i zato misle da imaju previše da bi sa drugim delili, umesto da shvate da su previše mali da bi mogli da zaštite to što imaju.

Što se tiče Islanda, članstvo u EU nije završena priča. Stavljena je tačka na ovo poglavlje ili, preciznije rečeno, do isteka mandata ove vlasti. Imajući u vidu da su mladi Islandani masovno glasali za nastavak pregovora sa EU, vreme radi za njih, pod uslovom da radi i za EU. Odnosno, da sami Evropljani, u sledeće dve godine, shvate da nije potrebno manje Evrope, kako to sugeriše Marin Le Pen, već više Evrope, mnogo više Evrope, da bi ona ostala ono što jeste: poslednja oaza slobode i prava na planeti. **N**

Da li još umemo da se ne složimo?

Pišu Jakov Devčić, direktor Fondacije Konrad Adenauer, Srbija i Crna Gora, i dr Ana Stojiljković, stručnjakinja komunikacionih studija

KADA MLADI GUBE POVERENJE U INSTITUCIJE i sve manje veruju da mogu da utiču na društvene procese, dijalog prestaje da bude pitanje demokratskog procesa i političke kulture i postaje demokratska neophodnost. Na to da je dijalog neophodan mladima u Srbiji ukazuju i nalazi Alternativnog izveštaja o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji za 2025. godinu. Istovremeno, raste i jaz između njihove zainteresovanosti za društvena pitanja i uverenja da je moguće ostvariti stvarni uticaj na procese odlučivanja.

Zbirka „Pomirenje kao društvena obaveza“, koju je povodom 150. rođendana Konrada Adenauera objavila Fondacija Konrad Adenauer, pokazuje da se sa sličnim problemom suočava i Nemačka, iako je reč o zemlji sa znatno dužom demokratskom tradicijom i snažnijom institucijom javnog dijaloga.

Podaci Instituta za demoskopiju u Alenbahu pokazuju da osećaj političke distance i pad poverenja u institucije nisu karakteristični samo za društva u tranziciji, već predstavljaju izazov i za etablirane demokratije poput Nemačke.

Slični trendovi se prepoznaju kod mladih širom sveta. Izveštaj State of Global Youth iz 2025. godine navodi da je „javni diskurs postao glasniji, ali sadržajno prazniji. Društvene mreže nas održavaju u stalnoj povezanosti, ali nas retko zaista zbližavaju“, dok istraživanje Instituta za politiku Univerziteta Harvard (Harvard IOP Youth Poll), sprovedeno u jesen 2025. godine, pokazuje da gotovo polovina mladih Amerikanaca (47 odsto) izbegava razgovore o politici ne zbog svojih uverenja, već iz zabrinutosti zbog reakcije okoline.

Upravo kao odgovor na ovakve trendove nastao je projekat „Dodi da se ne složimo“, koji je pokušao da proveri da li se poverenje u razgovor može obnoviti kroz direktan susret mladih ljudi različitih stavova. Nemački nedeljnik Die Zeit je 2017. godine realizovao sličan projekat nazvan „Nemačka razgovara“ (Deutschland spricht).

Pilota za dijalog „Dodi da se ne složimo“ okupila je mlade od 18 do 26 godina. Učesnici su povezivani sa sagovornicima koji su imali suprotne stavove o temama poput slobode govora, odlaska mladih iz

Srbije, evropskih integracija, meritokratije, uticaja društvenih mreža, iskustava Roma i drugih manjinskih zajednica, kao i pristupa društvenim mrežama za decu mlađu od 14 godina. Za razliku od klasičnih debata, cilj nije bio da bilo koja strana pobedi, već da učesnici pokušaju da razumeju perspektivu osobe koja sedi prekoputa njih. To nije protivnik u raspravi, već osoba sa sopstvenim iskustvima, strahovima i uverenjima koja mogu biti potpuno drugačija od njihovih.

Anketa na koju su učesnici odgovorili pre i posle učešća u dijalogu pokazuje da razgovor sa osobama drugačijih stavova može podstaći veću otvorenost prema novim perspektivama, kritičko promišljanje i spremnost za konstruktivno neslaganje. Najveći pomak zabeležen je upravo tamo gde bi se najmanje očekivao: kod spremnosti učesnika da preispitaju sopstveno mišljenje nakon razgovora sa drugima. Učesnici su događaj ocenili kao prostor u kome su mogli iskreno da iznesu mišljenje, bez straha od osude ili etiketiranja.

Pored organizovanog događaja (prvog u nizu u Srbiji) i sama kampa-nja projekta na društvenim mrežama pokazala je da se suzdržavaju od javnog učešća. Privatno deljenje sadržaja značajno je nadmašilo javne reakcije poput lajkova i komentara. Taj nalaz sugerise da među mladima postoji interesovanje za temu dijaloga, ali i zadržka da se o njima javno govori. Slično pokazuje i istraživanje Harvardskog instituta za politiku. Interesovanje za političke i društvene teme često je veće od spremnosti da se o njima javno zauzme stav. To je, čini se, jedan od ključnih nalaza čitavog projekta.

S obzirom na mali uzorak, generalizacija kada je u pitanju celokupna populacija mladih u Srbiji nije moguća. Rezultati ipak ukazuju da spremnost na razgovor može da postoji kada ljudi imaju priliku da svoje stavove iznesu bez bojazni da će zbog toga biti odbačeni ili etiketirani. Kao što u zbirci „Pomirenje kao društvena obaveza“ piše filozof Kristijan Bermes, potraga za društvenom kohezijom odavno je prestala da bude tema samo za politiku. Ona je ostala stalna preokupacija nauke i medija, a svoje mesto u njoj imaju i verske zajednice, čija uloga u očuvanju poverenja i dijaloga u društvu često ostaje u drugom planu. Nalazi projekta „Dodi da se ne složimo“ pokazuju da među učesnicima postoji spremnost da razgovaraju, slušaju i preispituju sopstvene stavove. Pitanje koje ostaje jeste da li su politika, mediji, nauka i verske zajednice podjednako spremni da mladima obezbede prostor u kome to mogu da rade bez straha od javnog izlaganja. **N**

JESI LI VIDEO OVO?

Ko bi rekao da je Ratko Mladić voleo cveće

Neki su, moj Tomiću, poput Đoke Balaševića, triput videli Tita maršala, a ja triput umalo nisam video Mladića generala, i mogu ti reći da mi je drago zbog toga. Ne volim te naoružane avanturiste koji su saznali da su Srbi 1990. godine i onda sa suzama skinuli petokraku, stavili kokardu i postali nacionalne ikone koje su, zapravo, svoju naciju osramotile. A sebe najviše

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Poratni družu Tomiću, Sećam se, sedeli smo u Kotoru prošle godine, i nekako nas je priča valjda dovela do orhideja, mada je samo po sebi smešno zamisliti nas dvojicu kako pričamo o orhidejama, jer ko bi rekao da nas dvojica volimo cveće, pa još orhideje.

Iako možda i nismo pričali o orhidejama, možda smo pričali i o oficirima.

Uglavnom, nije to sad ni bitno, tek, pitao si me: „Je l' znaš ko je u stvari pukovnik Rade Orhideja iz 'Karaule'?“

– Znam, Bogdan Diklić! – rekao sam značajno, iako je svakom tupsonu jasno da je Radeta Orhideju glumio Bogdan Diklić, znao sam i da si scenario za „Karaulu“ pisao ti, moj Tomiću, ali si u stvari želeo da mi otkriješ nešto mnogo važnije.

– Pukovnik Rade Orhideja je Ratko Mladić – rekao si.

– Mladić! Ko bi rekao da je Ratko Mladić voleo cveće! – to mi je prvo palo na pamet, mada je većina oficira iz mog službovanja u JNA ličila na Radeta Orhideju, iako nijedan nije voleo cveće. Što će reći, svi su bili neka vrsta pritajenih sadišta, koji su imali neku pasiju dok su ih se ljakali po jugoslovenskim vukojebinama, a oni sanjali o prekomandi, višem činu i konačnom ratu za oslobođenje od onih drugih.

Oni koji nisu ličili na Radeta Orhideju, ličili su na poručnika Pašića. I ti su bili pripiti sadišti, koji su sanjali o prekomandi, višem činu i da ženu odvedu na primorje, kako bi konačno u trećoj deceniji života videla more.

Pričao si mi da je Rade Orhideja nastao iz tvojih priča sa kolegom Juricom Pavićem, kome je Mladić zaista bio nadređeni oficir na odsluženju vojnog roka u JNA, a koji je voleo da šikanira podređene da mu po krugu kasarne sade razno bilje, koje je mnogo više voleo od ljudi.

Ja sam, moj Tomiću, tri puta u životu bio u samoj blizini Ratka Mladića, u za njega historijskim trenucima, mada ga nikada nisam video.

Prvi put, pred kraj rata u Bosni, vojno i političko vodstvo bosanskih Srba se posvađalo na mrtvo ime. Toliko su se posvađali da se po Banjaluci pričalo da će Mladić sigurno likvidirati Radovana Karadžića, kao reporter „Naše borbe“ tamo sam sretao oficire kojima je iz očiju se vao neki apisovski, zaverenički žar iz očiju. Kolega Nidža i ja, kao i svi ratni reporteri, bili smo sigurni da smo u pravo vreme na pravom mestu.

Da nismo baš u pravo vreme na pravom mestu spoznali smo tek kada smo shvatili da je Karadžić odseo u hotelu „Bosna“, u strogom centru Banjaluke, baš na istom spratu gde je bila i naša soba. I odmah smo se opravdano zabrinuli i zapitali: možda smo u pravo vreme na pravom mestu, osim ako zaverenici u pola noći krenu da koknu Karadžića i promaše sobu. I koknu nas dvojicu, sirotih i nećužnih reportera.

Osećali smo se kao onaj zec koji je pobegao iz šume kad su tamo štrojili medvede.

– Pa što si, zeko, pobegao iz šume,

samo medvede štroje? – pitao ga je neko.

– Burazeru, dok ja njima objasnim da nisam medved, odoše m...! – kazao je zeka.

Tako smo se i Nidža i ja osećali.

Po hodnicima na našem spratu šunjali su se neki kršni Karadžićevi telohranitelji, svi naoružani „na keca“, hotelski kafe je ličio malo na Sajgon, malo na Kazablanku, u vazduhu je treperila sablasna neizvesnost.

– Da mi tražimo na recepciji sobu na nekom drugom spratu, gde nema Karadžića? – pitao sam kolegu Nidžu – „Jer dok mi njima objasnimo da nismo Karadžić, odoše m...!“

Umalo nisam otišao na recepciju i rekao: „Dajte nam sobu bez Karadžića na spratu!“

Onda smo se setili: najbolje da na vratima sobe napišemo obaveštenje za eventualne noćne atentatore koje je poslao Mladić: „Radovan je desno odavde, pravo niz hodnik!“

Mladića sve to vreme nismo videli, iako su nam ga nudili kao sagovornika. Pričalo se da je i on bio u hotelu „Bosna“, dva sprata iznad. Srećom ne na našem spratu. Uglavnom, obojica su tu igru živaca preživeli, pa i ja.

Drugi put, 1996, redakcija me šalje na prelepo mesto gde je i Bog rekao laku noć, u Han Pijesak. U toku su pregovori Biljane Plavšić i Ratka Mladića u podzemnom vojnom objektu Crna Rijeka, Mladićevom skloništu. To je bio ključni političko-vojni momenat koji je doveo do zvanične smene Mladića sa mesta

načelnika Glavnog štaba Vojske Republike Srpske, kao zahteva iz sveta da se haški optuženici sklone. U Han Pijesak stižem nekim autobusom iz Zvornika, lutam oko bodljikave žice kojom je opasana činilo mi se cela šuma, nađem na nekog stražara koji me pita „šta tražiš?“, gledajući isto onako zaverenički kao oni u hotelu „Bosna“ pre koju godinu.

– Tražim Mladića... ups... – shvatim šta sam rekao. – „U stvari, tražim Biljanu Plavšić... Zapravo, tražim ih oboje...“

– Jes' ti, buraz, kršten, znaš kakva su vremena... – pokaže mi onaj stražar da odem niz neku livadu, da tamo ima pres-centar.

U ovoj divnoj vukojebini ima pres-centar, jupiii, pomislim, dođem tamo, kad ono, u stvari, to je neki vojni objekat, gde spava vojska, a u jednoj kuhinji sede neka dva tipa iz Rojtersa i pikaju poker udvoje. Valjda je zbog toga pres-centar, jer rojtersovci tu čekaju i kartaju se da ne bi čekali na ledini.

Tu je i neki oficir. Više liči na tipa koji prazni piksele ovoj dvojici iz Rojtersa i povremeno donosi čaj. Predstavlja se kao šef pres-centra. Iako izgleda kao Rade Orhideja, koji je ipak bio ljubazan sa novinarima, ovaj je bio totalno neljubazan. Na sve što sam ga pitao, uključujući i kad će nam se obratiti Mladić – odgovarao je sa: „Vojna tajna!“

Na kraju nam je uvalio neko saopštenje o sastanku Mladić–Plavšić, puno opštih mesta, i ja sam shvatio da sam presedeo pola dana kibicujući pokericu one dvojice iz Rojtersa, da bih video Mladića, a završio sam sa bezvrednim parčedom papi-

Pričao si mi da je Rade Orhideja nastao iz tvojih priča sa kolegom Juricom Pavičićem, kome je Mladić zaista bio nadređeni oficir na odsluženju vojnog roka u JNA, a koji je voleo da šikanira podređene da mu po krugu kasarne sade razno bilje, koje je mnogo više voleo od ljudi

ra, u toj nedodijli. I onda sam našao neki motel bazajući kroz mrkli mrak. Motel se zvao „Šumica“, a sobe su se zvale „Vuk“, „Sova“, „Medved“, i zanimljivo, zidovi u kupatilu bili su izgrađeni dopola, pa si čuo sve šta se dešava u susjednom WC-u.

Sećam se da mi je neki lik sutra obećao da će me odvesti do Mladića, al' moram danima biti u Han Pijesku. Cijena, prava sitnica. Odustao sam, naravno, koji će mi moj Mladić?

Uhapšen je onda Mladić, pre 14 godina. Koleginica i ja krenemo u Lazarevo kod Zrenjanina. Kuća u kojoj se Mladić skrivao od zelenila i stotine besnih komšija nije mogla da se vidi. Ni fotografije. Ozloglašeni ratni komandant bosanskih Srba, alijas Milorad Komadić, što mu je bio begunački identitet, već je bio evakuisan u pravcu Beograda, kada su ga tog jutra našli u letnjoj kuhinji dvorišta njegovog roduka Brana. Opet mi je promakao, treći put za 20 godina, moj Tomiću. Po selu su vileneli podivljali četnici, početnici, sa idejama kako će da kolju izdajnike koji su izdali „đenerala“.

„Uskoro ćemo pokrenuti inicijativu da se selo nazove po Mladiću, a na kuću ćemo okačiti tablu: Ovde je živio narodni heroj Ratko Mladić. Od sramote što su ga kod nas uhapsili, menjamo ime sela“ – bili su ljuti meštani, mahom kolonisti iz Višegrada i sa Romanije koji su se posle Drugog svetskog rata naselili u nemački Lazarfeld, sadašnje Lazarevo, kada su odande proterane Podunavske Švabe. Kakva ironija sudbine.

Neki su, moj Tomiću, poput Đoke Balaševića, triput videli Tita maršala, a ja triput umalo nisam video Mladića generala, i mogu ti reći da mi je drago zbog toga. Ne volim te naoružane avanturiste koji su saznali da su Srbi 1990. godine i onda sa suzama skinuli petokraku, stavili kokardu i postali nacionalne ikone koje su, zapravo, svoju naciju osramotile. A sebe najviše.

Najsimpatičniji Mladić mi je pak bio Rade Orhideja iz „Karaule“.

Sad kad malo vratim film unazad, i to ne samo moj film nego i tvoj film, Tomiću, nije ni čudo što se Ratko Mladić krio u avliji punoj cveća, kako i priliči Radetu Orhideji. Provalio si ga, moj Tomiću, pa ne znam zašto tebi nisu poverili da tražiš Mladića po Srbiji, sigurno bi ga našao pre njih u nekoj bašti. Gde je uostalom i bio. Samo niko iz tima za hvatanje Mladića nije gledao „Karaulu“.

I moguće da je posle pet godina od premijere neko ipak pogledao film i uzviknuo: „Ako je Rade Orhideja Mladić, on je u nekoj bašti, sadi gladiole!“ **N**

RASPAMEĆUJ!

DOSIJE MLADIĆ KONAČNA BITKA POSLEDNJEG RATA

Kako je general VRS, osuđen za genocid, postao seizmograf prilika u srpskom (i ne samo srpskom) društvu?

Piše Veljko Miladinović

Jedna značajna razlika između Ratka Mladića i Radovana Karadžića, pored svih ostalih, bila je i u tome što kada je uhapšen Karadžić, Aleksandar Vučić i Tomislav Nikolić su bili radikali, a kada je uhapšen Mladić, oni su bili naprednjaci.

I to je jedan od razloga zašto je hapšenje Ratka Mladića 2011. godine prošlo relativno mirno u (tadašnjoj) srpskoj javnosti, dok je hapšenje Karadžića praćeno eksplozivnim demonstracijama, protestima i mitinzima – setičete se, bilo je podosta sukoba sa policijom – koji su se razvukli celo to leto, od kraja jula do septembra. Srpska radikalna stranka bila je u centru te pobune, mada je bilo i radikalnijih desničarskih, sada već zaboravljenih, grupa, poput „Obraza“, „1389“ i sličnih.

Kao što se zaboravilo ko je šta i kako govorio o Ratku Mladiću u toj deceniji u kojoj je Srbija bila na nekom drugom putu.

U srpskoj javnosti postoje dva Ratka Mladića, jedan je onaj „najveći begunac na svetu posle Bin Ladena“, za neke heroj, za neke zločinac, general vojske iz

ratova devedesetih koji je branio srpski narod, i koji je ubijao pripadnike drugih naroda.

Suštinski taj čovek je bio mit; nema tačke na svetu na kojoj se nije krio, od Rusije do Južne Amerike, praćen pretorijanskom gardom srpskih patriota i logistikom iz američkih akcionih i špijunskih filmova, neuhvatljiv ne samo za srpske službe nego i za najposobnije američke specijalce koji su se svako jutro budili u znoju što ne mogu da ga pronađu (setičete se možda i onog Ame-

TEŠKO JE ZABORAVITI SLIKU ALEKSANDRA VUČIĆA OGRNUTOG ZASTAVOM U UJEDINJENIM NACIJAMA KAKO SE, KAKO TO NJEMU NAKLONJENI MEDIJI KAŽU, BORI ZA SRBIJU, KADA SE GLASALO ZA REZOLUCIJU O SREBRENICI. I TO JE TRENUTAK KADA VALJA PODSETITI DA JE MEĐUNARODNI SUD VEĆ DONEO PRESUDU PO KOJOJ SRBIJA NIJE ODGOVORNA ZA Taj ZLOČIN (PO TUŽBI BOSNE I HERCEGOVINE)

rikanca koji je rekao „meni kažu da je Mladić u neka fukojebina“); mit o heroju koji je nastavio liniju slavnih srpskih vojskovođa, koji se stavio na branik otadžbine, ili naroda, nikome to do kraja ne bi bilo jasno kada bi se zaista udubio u temu, ali to je bilo najmanje važno. Bio je simbol nekog prkosa protiv promena, na kraju, protiv Zapada.

Drugi Ratko Mladić je onaj od 2011. godine, uhapšeni begunac koji je raspršio sve prethodne mitove – ni nalik onom sa plakata koje su desničari nosili na svojim mitinzima – otkrilo se da ga ipak ne čuvaju ruske službe ili razne antiglobalističke sile, da nije imao logistiku iz američkih filmova, da se uglavnom krio po vojnim objektima, kasnije po novobeogradskim zgradama, na kraju poslednjih godina u selu gde žive njegovi rodaci; nije se krio po belosvet-skim, nego po našim „fukojebinama“, da mu je jatačka mreža od pedesetak ljudi relativno brzo spala na nekoliko slova, da je jedinu suštinsku pomoć, ili sretnu okolnost, imao u vreme vlade koja nije htela da isporučuje haške optuženike (prva vlada Vojislava Koštunice), i što bi poneko kada je tražio-

cima bio nadohvat ruke, uspeo da skrene proces tako da se izvuče za dlaku. Taj Mladić se pretvorio u mural.

I za jednog i za drugog, najmanje je bilo važno za šta je optužen i da li je kriv. Za jedne se krivica podrazumevala, za druge to prosto nije bilo bitno.

Od kada je kročio u sudnicu Haškog tribunala, ime i lik Ratka Mladića korišćeni su za dnevno-političko manipulisanje najnižim patriotskim osećanjima i više su služili kao seizmograf stanja u srpskom društvu (sa obe strane Drine), ali i stanja u svetu.

Treba li podsetiti da je natpis kojim je Aleksandar Vučić (radikal) prelepljivao Bulevar Zorana Đinđića nosio ime baš Ratka Mladića i da je Skupštinu Srbije proglasio „sigurnom kućom za Ratka Mladića“? Da bi već 2009. godine Aleksandar Vučić (naprednjak) govorio da u slučaju da bude uhvaćen Mladić „ne zna šta bi značili bilo kakvi protesti“. A protest zbog hapšenja Karadžića je objasnio: „Kada je uhapšen Radovan Karadžić, protestovali smo zbog načina na koji je uhapšen.“

Kada je Mladić i bio uhapšen, tada je ispred opozicionog SNS-a, rekao, pri-

U SRPSKOJ JAVNOSTI POSTOJE DVA RATKA MLADIĆA, JEDAN JE ONAJ „NAJVEĆI BEGUNAC NA SVETU POSLE BIN LADENA“, ZA NEKE HEROJ, ZA NEKE ZLOČINAC, GENERAL VOJSKE IZ RATOVA DEVEDESETIH KOJI JE BRANIO SRPSKI NAROD, I KOJI JE UBIJAO PRIPADNIKE DRUGIH NARODA. I ZA JEDNOG I ZA DRUGOG, NAJMANJE JE BILO VAŽNO ZA ŠTA JE OPTUŽEN I DA LI JE KRIV. ZA JEDNE SE KRIVICA PODRAZUMEVALA, ZA DRUGE TO PROSTO NIJE BILO BITNO

lično smirenim i hladnim tonom, da je hapšenje Mladića međunarodna obaveza Srbije, kao i da je zakonska i moralna obaveza da se uhapsi i počinio zločina nad Srbima, da bi izlaganje brzo prebacio na „političke prilike u Srbiji“ koje su „jednako teške posle Mladićevog hapšenja“, pošto vlada ekonomsko beznade, i nastavio o zaduživanju Srbije i priču o radnim mestima.

Tada se nije znalo, a sada se zna, da je to bila priprema za veberovsku fazu

Aleksandra Vučića koji će samo godinu dana kasnije početi vladavinu koja traje skoro deceniju i po.

Današnji, postveberovski Aleksandar Vučić, simbioza onog radikala i naprednjaka, fokus stavlja na licemerje Zapada.

„Rasim Delić je bio komandant Trećeg korpusa Armije BiH, zlikovac par ekselans. Njegove jedinice su počinile u srednjoj Bosni velike zločine nad Hrvatima i nad Srbima na Ozrenu. Na sahranu su došli svi iz vlasti, pa i oni fini što nisu veliki bošnjački nacionalisti. Uz sve državne, vojne počasti, uz plotune, a dženzazu je služio reis-ul-ulema Mustafa Cerić, samo da imate u vidu, kao da je to kod nas učinio patrijarh“, rekao je ovih dana Vučić.

To je rekao nakon što je ministar pravde Nenad Vujić – ako vam ime ne zvuči poznato, nemojte se brinuti, to je slučaj sa većinom članova aktuelne vlade – nagovestio da će Mladić biti sahranjen uz državne počasti („general Mladić je general i protokol je poznat. Ono što Mladiću pripada kao generalu biće sigurno ispoštovano“). Kasnije je državni vrh malo aterirao, pa je forma sahrane prebačena

TREBA LI PODSETITI DA JE NATPIS KOJIM JE ALEKSANDAR VUČIĆ (RADIKAL) PRELEPLJIVAO BULEVAR ZORANA ĐINĐIĆA NOSIO IME BAŠ RATKA MLADIĆA I DA JE SKUPŠTINU SRBIJE PROGLASIO „SIGURNOM KUĆOM ZA RATKA MLADIĆA“? DA BI VEĆ 2009. GODINE ALEKSANDAR VUČIĆ (NAPREDNJAK) GOVORIO DA U SLUČAJU DA BUDE UHVAĆEN MLADIĆ „NE ZNA ŠTA BI ZNAČILI BILO KAKVI PROTESTI“. A PROTEST ZBOG HAPŠENJA KARADŽIĆA JE OBJASNIO: „KADA JE UHAPŠEN RADOVAN KARADŽIĆ, PROTESTOVALI SMO ZBOG NAČINA NA KOJI JE UHAPŠEN“

na želje porodice.

Ovako je, na primer, nemački FAZ opisao situaciju:

„Bez obzira na to kako bi ona bila zamišljena, jasno je da u Beogradu samo jedan čovek odlučuje da li će država na bilo koji način učestvovati u sahrani: predsednik Srbije Aleksandar Vučić. No, on je u početku ostao uzdržan“, piše FAZ.

Drugi srpski vlastodržac, sa one strane Drine, Milorad Dodik, svoj imidž je dvehiljaditih, pored ostalog, gradio hrabrošću da se suprotstavi gospodarima rata iz Republike Srpske.

I kako je tada daleko oštrijim rečima govorio o zločincima Karadžiću i Mladiću, tako danas ne šteti reči u njihovoj glorifikaciji.

Onaj Dodik iz dvehiljaditih, dok su Karadžić i Mladić bili begunci, govorio je – a malo je reći da u Sarajevu sladostrasno sada iz arhiva vade te klipove – da ih treba uhapsiti, da drže ceo jedan narod kao taoce... „samo zato što je neki tamo Mladić odlučio da se ne preda“.

Kada je javljeno da je Mladić preminuo u Hagu, Dodik je prvo na društvenim mrežama objavio fotografije sa utakmice Borca iz Banjaluke (koji se plasirao u Ligu konferencije), i protnuo fotografiju na kojoj navijači pozdravljaju Ratka Mladića. Da bi potom došao i na pomen u centralni banjalučki hram. U Republici Srpskoj se odavanje počasti Mladiću odvija bez rukavica. I ako je nekada za Dodika Mladić bio kukavica koga istorija neće pamtit, sada je general koji je stao na branik odbrane naroda koga će istorija kao takvog pamtit.

Da je, ipak, reč o sličnom obrascu pokazuje i to što su provučičevski mediji forsirali vest da je pre nedelju dana Vučić pisao Hagu da Mladića puste u Srbiju da se ovde leči, dok su prododikovski mediji u Srpskoj naveliko podsećali kako je Dodik bio svedok odbrane na suđenju Mladiću (i da mu je tada Mladić salutirao kao vrhovnom komandantu, što je prilično naljutilo sudije). Jasna je poruka u oba slučaja da je važno kod glasača stvoriti predstavu da su oni brinuli o Mladiću.

To sve ne govori toliko o ovim ljudima, koliko govori o tome kako su se stvari promenile. Kameleonstvo političara samo po sebi je opšte mesto, ali to govori da sada osećaju potrebu i korist da glorifikuju Mladića.

Bizarno je to što se ni u jednom trenutku, i tako je bilo za sve ove godine, u fokus nije stavljalo pitanje takozvanog „merituma krivice“ Ratka Mladića. Jedina dilema je da li je zločin u Srebrenici bio genocid ili ne, ali i to pitanje je odmaknuto od onoga što se zaista događalo u leto 1995. godine u istočnoj Bosni.

Niko ne prevale preko usta da je, na primer, Mladiću namešten, da je izmišljeno, zločin u Srebrenici je u svakoj konstrukciji najstrašniji zločin koji ne sme da se ponovi, ali su lik i delo Ratka Mladića odvojeni od onoga što mu se stavljalo na teret.

A ovo je faktografija:

Bivši general Vojske Republike Srpske Ratko Mladić je pred sudom u Hagu osuđen na doživotni zatvor, proglašen je krivim za genocid u Srebrenici, progon i

prisilno premeštanje stanovništva, terorisiranje civila tokom opsade Sarajeva, držanje pripadnika mirovnih snaga Ujedinjenih nacija za taoce.

Osuđen je po 10 od 11 tačaka optužnice.

Oslobođen je optužbe za genocid u šest bosanskohercegovačkih opština tokom 1992. godine – Prijedoru, Sanskom Mostu, Ključu, Kotor Varoši, Foči i Vlasenici.

Mladić je ionako deceniju i po unazad u srpskoj javnosti bio, suštinski, samo mural, koji će po potrebi biti stavljan u fokus.

Setićete se (možda) onog murala na Vračaru oko koga se tolika halabuka, niotkuda, podizala. Iako je, pedantni analitičari su izbrojali, bilo više od 300 murala sa likom Ratka Mladića u različitim gradovima u Srbiji, najviše na teritoriji Beograda.

Ali jedno je mural na zgradi, a drugo je mural u javnosti, koji je vlast koristila da se spreči ujedinjenje nekog oblika catch all opozicije koja bi sadržala i građanske i desničarske opozicione stranke. Pitanje definicije zločina u Srebrenici (genocid ili ne) postavljano je kao nepremostiva prepreka. A Ratko Mladić, njegov lik, slika je te podele.

Kad god bi se opozicija približila jedinstvu, iskočio bi taj mural (ili neko već ukazanje Ratka Mladića u nekom obliku). Svedočili smo tome nebrojano puta, po utiscima nedelje, kada bi se pred opozicionare postavilo pitanje, kao obred inicijacije za politički život – šta je za vas Ratko Mladić?

Kao što se sada to pitanje nameće student-skom pokretu. To je recept kojim se vlast

igra sa opozicijom već više od decenije.

Jednom je visokom funkcioneru Zele-
no-levog fronta – a to je anegdota koja
dosta toga ilustruje – na nekom stranač-
kom događaju u Srbiji prišao momak da
ih pohvali za sve što rade i rekao, nešto
poput, „kako ovi na vlasti lažu o vama,
kažu da ste za Srebrenicu rekli da je ge-
nocide“. Možemo samo zamisliti kako ga
je ovaj pogledao, jer ta stranka bar nije
krila svoj stav da je u Srebrenici poči-
njen genocid.

„Smrću Ratka Mladića nije okončano
pitanje odgovornosti za počinjene zlo-
čine, već ostaje trajna obaveza da se isti-
na o genocidu u Srebrenici i drugim rat-
nim zločinima nikada ne zaboravi, niti
relativizuje. Umesto počasti, ZLF poziva
državne institucije da spreče svaki po-
kušaj glorifikacije osuđenog ratnog zlo-
činca u javnom prostoru i izražava punu
solidarnost sa porodicama žrtava, koji-
ma je, za razliku od Mladića, decenija-
ma uskraćivana pravda i dostojanstvo“,
poručio je Radomir Lazović iz ZLF-a na-
kon vesti da je preminuo Mladić.

Cinici bi rekli da u situaciji u kojoj
podržavaju studentsku listu i ne plani-
raju da izađu na izbore, mogu do kraja
da kažu šta misle. U sličnim situacijama,
posebno omeđeni koalicionim odnosi-
ma sa drugim opozicionim strankama,
retorika bi bila u najmanju ruku ubla-
ženija i insistiralo bi se na nekim drugim
„zajedničkim temama“.

Vučić je nekada te teme eskivirao eko-
nomijom, zaduživanjem i radnim me-
stima, na primer.

Danas ne postoji potreba za eskivira-
njem.

Nemački FAZ je, na primer, u svojoj
analizi naveo da je „u Srbiji poslednjih
godina, u najmanju ruku indirektno
od strane države, podstican kult lično-
sti Ratka Mladića, čiji su zločini negira-
ni, umanjivani ili čak veličani“. I takav
je generalno utisak van Srbije.

I druge opozicione stranke su reago-
vale na smrt Ratka Mladića. Predsednik
Demokratske stranke Srđan Milivoje-
vić je izjavio da „sahrana Ratka Mladića
treba da bude poverena porodici, a ne
državi“ i da bi to (državna sahrana) bila
ružna poruka Bošnjacima koji žive u Sr-
biji i znak da Aleksandar Vučić nikada
nije odustao od politike 100 muslimana
za jednog Srbina.

Stranka slobode i pravde je povodom

smrti Ratka Mladića saopštila da „niko
ko je počinio zločin ne može biti uzor
budućim generacijama“ i da „dok su neki
obećavali da će njihove kuće biti sigurne
kuće za Mladića i tražili da Bulevar Zora-
na Đinđića promeni ime i nazove se po
Mladiću, neki drugi su ispunili međuna-
rodne obaveze koje je Srbija imala“.

Sa druge strane, iz Nove DSS su poru-
čili da bi mu trebalo organizovati držav-
nu sahranu uz sve počasti i da se Među-
narodni tribunal za bivšu Jugoslaviju ne
može smatrati sudom, već instrumen-
tom sile Zapada.

**OD KADA JE KROČIO U SUDNICU
HAŠKOG TRIBUNALA, IME I LIK
RATKA MLADIĆA KORIŠĆENI SU ZA
DNEVNOPOLITIČKO MANIPULISANJE
NAJNIŽIM PATRIOTSKIM
OSEĆANJIMA I VIŠE SU SLUŽILI KAO
SEIZMOGRAF STANJA U SRPSKOM
DRUŠTVU (SA OBE STRANE DRINE),
ALI I STANJA U SVETU**

To su te dve slike Srbije koja nadilazi po-
delu na vlast i opoziciju, jedna kojoj je
Mladićeva krivica neupitna, druga ko-
joj to nije tema. Već je tema da se Srbi-
ji ne pilepi etiketa genocidnog naroda,
Republici Srpskoj genocidne tvorevine i
generalno zaštite srpskih državnih i na-
cionalnih interesa (što najviše eksploati-
še aktuelna vlast).

Teško je zaboraviti sliku Aleksandra
Vučića ogrnutog zastavom u Ujedinjenim
nacijama kako se, kako to njemu naklo-
njeni mediji kažu, bori za Srbiju, kada se
glasalo za rezoluciju o Srebrenici.

I to je trenutak kada valja podsetiti da
je međunarodni sud već doneo presudu
po kojoj Srbija nije odgovorna za taj zlo-
čin (po tužbi Bosne i Hercegovine).

Međunarodni sud pravde je presudio
da je Srbija (tužba je bila protiv SCG) od-
govorna što nije učinila sve što je bilo u
njenoj moći da spreči genocid, a potom

nije kaznila niti predala učinioce Ha-
škom tribunalu, ali da se ne može sma-
trati odgovornom za genocid počinjen u
Srebrenici.

I parlament Srbije je 2010. godine do-
neo rezoluciju o Srebrenici u kojoj je zlo-
čin definisan po presudi Međunarodnog
suda i to je trebalo da završi tu mračnu
epizodu iz istorije.

Ali kao da se sami stalno vraćamo i ve-
zujemo za taj mrak.

I svaki put se tu ukaže slika Ratka Mla-
dića koja nas uvlači u banalna pitanja:

Ako je u fokusu pitanje licemerja dru-
gih (i Zapada), da li to što drugi slave
svoje zločince, legitimizuje slavljenje
zločinaca? Ili, ako kažemo da u Srebre-
nici nije bio genocid, da li to znači da ne
treba osuđivati zločince samo zato što
zločin nije genocid?

Ono što je apsurd je to što ta slika Mla-
dića korišćena za manipulaciju opo-
zicionim delom javnog mnjenja, sada
kao bumerang može da se vrati vlasti-
ma, u trenucima kada se spremaju izbo-
ri i kada je vlastima i Aleksandru Vučiću
svaki glas preko potreban. Posebno gla-
sovi manjina koji mogu biti tas na vagi, ili
jedan od tasova na vagi. Teško će partneri
vlasti iz bošnjačkih stranaka moći svojim
glasačima da opravdaju tu saradnju, ako
se organizuje državna sahrana.

I sada je vlast u situaciji da zadovolji
svoje glasače patriotskim nabojem, a oni
traže mnogo više nacionalizma nego što
je to bilo ranije – kada je SNS integrisao
Zavetnike, koji su bili „trojanski konj“ u
redovima nacionalne opozicije, nije to
bilo zbog njihovih par procenata glaso-
va (koji se i nisu prelili) ili zbog kadrov-
skih kvaliteta ministarke Milice Đurđe-
vić Stamenkovski, koliko zbog toga što
su po istraživanjima Zavetnici među na-
prednjačkim glasačima bili druga naj-
prihvatljivija opcija. U čuvanju svog ta-
bora koji se nacionalno radikalizovao,
naprednjaci sada moraju da se uhvate
Mladića, a da ne ugroze svoju postizbor-
nu matematiku.

I zato je, između ostalog, važno pitanje
kako će biti sahranjen Ratko Mladić (uz
državne počasti ili ne) – iako ima i onih
koji su u državu institucionalno toliko
izgubili poverenje da veruju da je to pot-
puno nebitno. U slučaju da se, na kraju,
država „izvuče“ iz ove „neprijatne“ situ-
acije, to bi pokazalo da ta matematika,
ipak, nije obeshrabrujuća u kontekstu

demokratizacije društva.

Jer ono što najviše utiče na opšti naraštaj, ipak, najčešće dolazi od vlasti.

Nije se javno mnjenje Srbije previše promenilo u ove tri decenije od kada je Mladić prvi put postao begunac.

„Postojala je atmosfera u društvu da se hapse srpski heroji“, zabeležio je novinar Slaviša Lekić reći Aleksandra Kostića, načelnika SORZ MUP-a Srbije koji je tragao za odbeglim optuženicima za ratne zločine.

A Rasim Ljajić, koji je bio predsednik Nacionalnog saveta za saradnju sa Hagom, rekao je: „Većina ljudi to nije podržavala, a i oni koji su podržavali, podržavali su to kao nužno zlo, kao nešto što mora da se uradi.“

Dosije o Mladiću koji je „sastavio“ Slaviša Lekić (preminuo 2021. godine) najdetaljnija je rekonstrukcija slučaja Mladić od trenutka kada je iz Bosne kao begunac prešao na teritoriju Srbije, pa do njegovog hapšenja 2011. godine, sa svedočenjima svih uključenih u potragu (delove tog dosijea objavljujemo u ovom broju).

Ukratko, Mladić je „negde 1997.“ došao u Srbiju i tada je imao nešto manje od 50 ljudi u svom obezbeđenju. A čuvalo ga je i deset telohranitelja iz specijalnog 30. centra za obezbeđenje, Vojske Savezne Republike Jugoslavije.

Na početku živi u stanu na Čukarici, potom se prebacuje u različite vojne objekte, poslednji put u javnosti je viđen za vreme prijateljske utakmice SR Jugoslavija – Kina 28. marta 2000. godine. Sedeo je u počasnoj loži stadiona Partizana.

Tada se nije znalo, ali kasnije se saznalo da je imao državljanstvo Srbije i status aktivnog generala Vojske Savezne Republike Jugoslavije. Penzionisan je 2002. godine (sa potpisom Vojislava Koštunice, kao predsednika SRJ).

Mladiću je u skrivanju pomagalo sve manje ljudi, uglavnom najbliži saradnici još iz komande u Kninu uoči početka rata. Jedna od taktika kojim su se služili je po uzoru na italijansku mafiju – takozvana „istina koja kasni“. Javnosti, Haškom tribunalu i službama plasiraju se istinite informacije o kretanju Mladića, ali tek nakon što je ovaj već promenio lokaciju.

Mediji su izveštavali o akcijama potrage koje je SFOR izvodio u Bosni, o akcijama BIA koja je za Mladićem tragala u

Vojlovici kod Pančeva, manastirima Lečić, Čelije i Dokmir u okolini Valjeva, na planini Seličevica na jugu Srbije, u Guči, na planinama Rajac i Ravna gora, u Šapcu, Užicu i Čačku ili u vojnom kompleksu u Bubanj potoku...

Mladić je uticao i na svojevrsne preteče klikbejt naslova, novine žučeg karaktera bi objavile na naslovnoj strani, negde sa strane, vest – naslov velikim slovima – da je uhapšen mladić. Unutra u novinama bi stajalo, naravno, da je uhapšen neki mladi čovek (mladić). Njegovu ime je i tada korišćeno za poigra-

**KAD GOD BI SE OPOZICIJA
PRIBLIŽILA JEDINSTVU, ISKOČIO
BI TAJ MURAL (ILI NEKO VEĆ
UKAZANJE RATKA MLADIĆA U
NEKOM OBLIKU). SVEDOČILI SMO
TOME NEBROJANO PUTA, PO
UTISCIMA NEDELJE, KADA BI SE
PRED OPOZICIONARE POSTAVILO
PITANJE, KAO OBRED INICIJACIJE
ZA POLITIČKI ŽIVOT – ŠTA JE ZA
VAS RATKO MLADIĆ? KAO ŠTO
SE SADA TO PITANJE NAMEĆE
STUDENTSKOM POKRETU. TO JE
RECEPT KOJIM SE VLAST IGRA SA
OPOZICIJOM VEĆ VIŠE OD DEцениJE**

vanje, nekada benigno, a nekada je to za društvo vrlo maligno.

U istraživanju Slaviše Lekića zabeleženo je detaljno kretanje Mladića i više pokušaja službe da ga uhvate. Suštinski, najveći problem je bio nedostatak rešenosti službi (na čelu BIA bio Rade Bogdanović) i vlasti (na čelu vlade Vojislav Koštunica) da se Mladić uhvati, a politika vlade je bila da se progovara sa optuženicima o dobrovoljnoj predaji.

To je imalo legalističku podlogu, po kojoj je Koštuničina DSS, često i omalovažavajuće, bila poznata, ali i populistički od-

nos prema javnom mnjenju (kao i sada).

I dešavalo se, na primer, da odjednom budu pohapšeni svi Mladićevi jataci, posle čega se ostalo bez tragova koji mogu da dovedu do njega. A dešavalo se i da se pretražuje jedna kuća, dok je Mladić bio u susednoj.

Karadžić i Mladić su uhapšeni tek kada je vlast u Srbiji u potpunosti preuzela Demokratska stranka. Odnos javnog mnjenja prema Mladiću nije bio bitno drugačiji, samo je pitanje šta vlasti nametnu kao prioritet.

I dok je vlada Aleksandra Vučića evro-integracije držala kao prioritet, on je išao u Srebrenicu. I to su krugovi u kojima se stalno vrtimo.

I Radovan Karadžić, predsednik Republike Srpske u vreme rata, osuđen je za genocid u Srebrenici.

Odnos Karadžića i Mladića spada u one nijanse u koje se ne zalazi. Za vreme rata, Karadžić je najmanje četiri puta pokušao da smeni Mladića, bezuspešno, jer je Mladić imao na svojoj strani vojsku.

I dok su se skrivali, jedno vreme, istraga je kasnije utvrdila, krili su se na Novom Beogradu, u neposrednoj blizini. I nijednom nisu kontaktirali. U Hagu je odbrana Radovana Karadžića, u delu oko Srebrenice, dobrim delom se oslanjala na to što Karadžić nije imao nikakvog uticaja na delovanje Mladića. Navodno je Mladić Radovanu zapretio da će, ako ga nateraju da svedoči, ispričati sve o ratnom profiterstvu i krađama tokom rata.

Kada je Karadžić dao prvi intervju posle presude, za Nedeljnik, i kada je taj intervju najavljen, po desničarskim kuloarima, među upućenijima u suštinske odnose, postavljalo se pitanje „da li je konačno rekao sve“.

Šta je to „sve“ što je trebalo da kaže, nije poznato.

Za Srebrenicu je Karadžić ovo rekao:

„Ko god je to uradio, bio je to izdajnik srpskog naroda i najviše je ošteti srpske interese. To se nikad nije desilo u našoj istoriji, i nije se smelo dogoditi ni sada. To je bilo potpuno idiotski i glupo, počiniti zločin koji se mogao izbeći, i to na kraju rata koji smo dobijali. Za nas je to bilo potpuno neočekivano i neverovatno. Kao da je to učinila neka poremećena pamet.“

Uostalom, krivica za Srebrenicu ovde ionako nikada nije bila tema. **N**

Kako je ratovao, kako je tražen i kako je uhapšen Ratko Mladić

Veliko istraživanje o životnom i profesionalnom putu generala Vojske Republike Srpske, osuđenog u Hagu zbog genocida, zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina, originalno je objavljeno u Nedeljniku 2017. godine. Slaviša Lekić, jedan od najvećih novinara na ovim prostorima, preminuo je 10. novembra 2021.

Piše Slaviša Lekić

Godina je 1992. Mesec maj. Dan dvanaesti. Zlokobna raspolućenost je, kao nečastivi Lutera, već ophrvla narod u Bosni i Hercegovini.

Rat je uveliko u toku!

U Banjaluci crta se krvava budućnost regiona.

Razdvajanje od druge dve nacionalne zajednice, koridor između Semberije i Krajine, eliminisanje Drine kao granice, uspostavljanje granice na Uni i Neretvi, podela Sarajeva na srpski i muslimanski deo i izlaz Srpske Republike BiH na more, to su šest strateških ciljeva bosanskih Srba koje na 16. sednici Skupštine srpskog naroda Bosne i Hercegovine iznosi Radovan Karadžić.

Za reč se javlja i dobija je, krupan čovek u oficirskoj uniformi JNA:

„Ljudi i narodi nisu piljci niti ključevi u džepu, pa ćemo premjestiti tamo-amo... Rat ne možemo voditi ni na svakom frontu niti protiv naroda, ja bih ovdje predložio da mi usvojimo takvu pamet da mi nećemo u rat, a ako budemo napadnuti mi ćemo se braniti i mi nećemo rat protiv Muslimana kao naroda, niti protiv Hrvata kao naroda, već protiv onih koji su taj narod povelili i nahuškali na nas... Prema tome, mi ne možemo očistiti niti možemo imati rešeto da prosijemo samo da ostanu

**PRVA HAŠKA OPTUŽNICA PROTIV
RATKA MLADIĆA POTVRĐENA JE 25.
JULA 1995. GODINE, SAMO 14 DANA
NAKON UPADA U SREBRENICU**

Srbi ili propadnu Srbi i ostali da odu. Pa to je, to neće, ja ne znam kako će gospodin Krajišnik i gospodin Karadžić objasniti svijetu. To je, ljudi, genocid.“

Svega tri godine kasnije, 183 kilometra vazdušnom linijom dalje, istočno od Banjaluke, isti čovek, ovog puta u uniformi oficira Vojske Republike Srpske govori u kameru:

„Evo nas 11. jula 1995. godine u srpskoj Srebrenici. Uoči još jednog velikog praznika srpskoga, poklanjamo srpskome narodu ovaj grad i, napokon, došao je trenutak da se, posle bune protiv dahija, Turcima osvetimo na ovom prostoru!“

Nasmešen je, bodar, a onda nabacuje smrknutu facu i žustro komanduje: „Pravac Potočari, Bratunac... nemojte se zadržavati!“

Život Ratka Mladića, najtraženijeg begunca posle Bin Ladena, obeležio je – rat! Za jedan deo Srba Mladić je bio i ostao heroj.

„Postojala je velika opasnost da se ime i prezime Ratko Mladić pretvori u mit... Da znači nešto sveto srpsko. Kao eto, on je generalčina“, kaže pomoćnik tužioca za ratne zločine Republike Srbije Dragoљub Stanković.

Za sve ostale, brojnije, nema sumnje, ostaće ratni zločinac.

„On je simbolizovao sve zlo koje se tokom rata desilo u Bosni, naročito u Srebrenici“, nepokolebljiv je Serž Bramerc, glavni tužilac Međunarodnog tribunala u Hagu.

Imao je sve šanse da ode u legendu, ali je pod optužbom za najteže ratne zločine, počinjene u poslednjem ratu u Evropi, onom u Bosni, ipak odveden u Hag.

„Tragična istorijska ličnost“, kratak je i jezgrovit Saša Vukadinović, bivši direktor BIA, u vreme čijeg je mandata uhapšen Mladić.

Rođen je u vihoru Drugog svetskog rata, marta 1942. u Bosni i Hercegovini. Kad je imao dve godine, hrvatske ustaše ubile su mu oca, a srpski četnici pokušali su da spale njegovu majku. Postao je oficir partizanskog maršala – vojnik Titove Jugoslovenske narodne armije. „Imao je i uverenje misije, da on ispunjava misiju svojih predaka“, ubeđen je Boris Tadić, bivši predsednik Srbije.

Za vojsku se vezao u svojoj četrnaestoj godini i ostao joj veran sve do penzije. „Ratko Mladić je voleo vojsku, voleo vojnike“, priseća se general Zoran Stanković, prijatelj Ratka Mladića.

„Čisti, autentični vojnik, komandant. Veoma, veoma opasan“, daje svoj sud Karla del Ponte.

Oficirsku karijeru započeo je službovanjem u najjužnijoj jugoslovenskoj republici Makedoniji. Uoči raspada Jugoslavije premešten je na Kosovo, a učesnik rata postao je sredinom 1991. godine, kad je prekomandovan u Hrvatsku, na kninsko ratište.

Kao i svi oficiri JNA, bio je član Saveza komunista. Nije se izjašnjavao kao Srbin, već kao Jugosloven. Na kninskom ratištu još je nosio „titovku“ s petokrakom na čelu.

„Voleo je sebe, ne kao čoveka, nego kao generala, i kao veličinu“, kaže Dragan Stanković, koji je dugo izučavao njegovu biografiju.

Sa tog ratišta, paralelno sa vestima o žr-

tvama i sukobima JNA i hrvatske vojske, o njemu se šire vesti kao o neustrašivom i, kako se svedočilo, „pomalo ludom“ pukovniku koji lično demontira mine i uklanja barikade.

POSLEDNJI PUT JE VIĐEN U JAVNOSTI ZA VREME PRIJATELJSKE UTAKMICE SR JUGOSLAVIJA – KINA 28. MARTA 2000. GODINE. SEDEO JE U POČASNOJ LOŽI STADIONA PARTIZANA

U jednom od retkih suočavanja sa kamerom, Mladić se hvalio:

„Slobodna Dalmacija objavila je vest da sam ja ranjen... A dok su oni to objavljivali, ja sam se kupao u moru pred njihovim položajima.“

Ubrzo postaje medijski junak i, kako će se čuti i od međunarodnih predstavnika, u tom trenutku nesumnjivo najpopularniji oficir Jugoslovenske narodne armije.

Od sredine maja 1992. do kraja novembra 1996. godine, komandovao je vojskom bosanskih Srba. „Komandant svih snaga od Knina do Drine“, ponosno je umeo da kaže.

Njegove vojne taktike cenili su i neprijatelji, a njegovom šarmu i lukavstvu nisu odoleli ni svetski pregovarači, ni inostrani mediji.

U pravne anale, ulazi pak kao zagovornik taktike „sprži i raspameti“. Ostaće upamćena i njegova komanda:

„Jesi razumeo, znači tuci tako da ne mogu da spavaju i da razvučemo pamet njihovu!“

Zbog njega su zakukale mnoge majke. Njegova tragedija bila je samoubistvo ćerke. Suzu su mu videli samo jednom. Na smotri Vojske Republike Srpske, kad je potpisani mir ocenio kao – kapitulaciju.

Rat je još trajao a Haški tribunal ga je jula 1995. optužio za genocid, zločine

protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja rata. Zvanično, vojna karijera mu se završava nepunih godinu dana posle mirovnog sporazuma u Dejtonu, kad je smenjen sa funkcije komandanta Vojske Republike Srpske.

„On je nastavio da živi nekim narcističnim životom vode“, kaže Beba Kron, psiholog.

U bekstvu je bio 15 godina. Uhapšen je 26. maja 2011. u mestu Lazarevo u Srbiji. Kada je pri pretresu kuće konačno pronađen, sam je rekao: „Našli ste koga ste tražili. Ja sam Ratko Mladić“!

Te dve decenije njegovog života obeležio je nestanak zemlje kojoj je služio, četvorogodišnji rat i 15 godina skrivanja. Najpre je u ratnom požaru izgorela Titova zemlja „bratstva i jedinstva“ – Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. U građanskom ratu koji je karakterisala neverovatna svirepost ubijeno je više od sto hiljada ljudi – Muslimana, Srba i Hrvata! Neviđena brutalnost bila je posledica akumulirane i dobro skrivane mržnje, duboko usadene u srce Balkana. Posle Drugog svetskog rata, jedino je plemenski rat u Ruandi bio strašniji.

Vukovar je postao pojam sa razoreni grad. Sarajevo je, zbog permanentne opsade, postalo grad simbol četvorogodišnjeg građanskog rata, a Srebrenica – sinonim za počinjene zločine koji su po svojim razmerama nadmašili uzroke zbog kojih je do rata došlo! Srebrenica je od Ujedinjenih nacija aprila '93. proglašena za prvu zaštićenu oblast u Bosni i Hercegovini, uz dogovor da bude demilitarizovana.

Ovaj gradić u istočnoj Bosni, koji je pre rata imao 8.000 stanovnika, postao je utočište oko 40.000 Muslimana izbeglih iz istočne Bosne. Ali i baza Naserla Orića, ratnog komandanta muslimanskih snaga, koji je koristio enklavu za brze prepade i zločine protiv Srba koji su živeli u okolnim mestima.

„Svaki zločin je jeziv sam po sebi, i on zahteva istragu, i on zahteva hapšenja, i on zahteva osudu, i on zahteva izvinjenje, i on zahteva da se menja vrednosni poređak da se više nikada takav zločin ne bi ponovio“, govori danas Boris Tadić.

U julu 1995. godine, samo nekoliko meseci pre završetka rata u Bosni i Hercegovini, dok su hrvatske snage napredovale ka Kninu, a združene hrvatsko-muslimanske ka Banjaluci, Ratko

Mladić, komandant vojske bosanskih Srba, umarširao je u slabo branjenu Srebrenicu.

Nekoliko hiljada žena i dece pobeglo je u bazu Ujedinjenih nacija u Potočarima, dok se grupa od preko 10.000 muškaraca uputila kroz šumu prema Tuzli. U optužnici protiv rukovodstva bosanskih Srba procenjuje se da osam hiljada Muslimana nije stiglo na odredište.

Kao što je okretao glavu od zločina muslimanske vojske, koji su prethodili i tu-maćeni ako ne kao uzrok, onda kao do-datni povod srebreničkog masakra, svet je skrštenih ruku posmatrao slučaj naj-većeg masovnog ubistva u Evropi – od Drugog svetskog rata.

„Zapadne zemlje su znale da se Mladić sprema da uradi ono što je i uradio“, i da-nas tvrdi Karla del Ponte.

Neskrivena podrška zapadnih zema-lja kako hrvatskoj, tako i vojsci Bosne i Hercegovine i pogrešno vođena politi-ka u ime Srba, ubrzo će voditi preokre-tu i situacije na ratištu. Akcije „Bljesak“ i „Oluja“ potpuno potiskuju srpsku voj-sku iz zapadne Krajine i rezultiraju naj-masovnijim egzodusom Srba. U Bosni, Vojska Republike Srpske, koja je gotovo pune tri godine držala 66% Bosne i Hercegovine, gubi sve više teritorija i trpi sve veće žrtve. U toj situaciji lideri bosanskih Srba, posle mnogih prekršenih i odbije-nih sporazuma, prihvataju Dejtonski mi-rovni plan. Sklopljen je mir. Dejtonskim sporazumom Srebrenica je pripala – Sr-bima! Međunarodna zajednica označila je Mladića kao gospodara života i smrti u ratu u Bosni.

„Teror nad civilnim stanovništvom, to nije rat“, kategoričan je Vladimir Vukče-vić, bivši tužilac za ratne zločine Repu-blike Srbije.

„Ratko Mladić je kao komandant mo-rao da zna šta se događa, morao je da preduzme mere da se neke stvari ne do-gode“, dodaje general Aleksandar Dimi-trijević, nekadašnji načelnik Uprave za bezbednost Generalštaba VJ.

Prva haška optužnica protiv Ratka Mladića potvrđena je 25. jula 1995. go-dine, samo 14 dana nakon upada u Sre-brenicu. Ta optužnica koja je kasnije više puta dopunjavana, i njega i lidera bosan-skih Srba Radovana Karadžića tereti da su imali za cilj trajno uklanjanje Bošnjaka, bosanskih Hrvata i drugog nesrpskog stanovništva sa velikih delova teritorije

NIJE POZNATO GDE JE BIO 5. OKTOBRA, KAD JE SRUŠEN MILOŠEVIĆEV REŽIM, I ZA KOGA JE TIH DANA NAVIJAO. ALI DA MILOŠEVIĆ NIJE NJEGOV IZBOR STAVLJAO JE DO ZNANJA PORUČUJUĆI: „VI STE GA BIRALI!“

Bosne i Hercegovine, te da su odgovor-ni za ubijanje, zatvaranje u logore, zlostav-ljanje i progon hiljada ljudi i uništavanje i pljačkanje njihove imovine. Posebne tačke optužnice odnose se na troipogo-dišnju opsadu Sarajeva, odnosno granati-ranje grada i snajpersku vatru na civilno stanovništvo, kao i za uzimanje pripad-nika Ujedinjenih nacija za taoce u maju i junu 1995. godine.

Za genocid u Srebrenici, posebna op-tužnica podignuta je tek 16. novembra 1995, četiri meseca nakon što se taj zlo-čin dogodio. Bilo je to u jeku Dejton-skog pregovaračkog procesa na kome je, sa predsednicima Hrvatske i Bosne, Franjom Tuđmanom i Alijom Izetbego-vićem, o sudbini Republike Srpske pre-govarao – Slobodan Milošević. Njegovim potpisom Srbija je kao deo preostale Ju-goslavije postala jedan od garanata troj-nog sporazuma, ali i nedvosmisleno vezana za rat u kome zvanično nije uče-stvovala. Za svoju sudbinu time je veza-la i buduće događaje u Republici Srpskoj, kao i obavezu saradnje sa Haškim tribu-nalom.

Pritisaka za saradnju sa Hagom u po-četku, međutim, nema. „Zapadna Evro-pa i Sjedinjene Države, u tom trenutku nisu vršile neki veliki, javni pritisak“, priseća se Zoran Živković, predsednik Vlade Republike Srbije 2003–2004. Tako Mladić na čelu Vojske Republike Srpske ostaje do pred kraj 1996.

„Kad je došao iz BiH, to je negde '97. god... on je tada u toj grupi imao 47 ljudi koji su bili u njegovom obezbeđenju“, iznosi po-datke Rasim Ljajić, koji je bio predsednik Nacionalnog saveta za saradnju sa MKTJ.

Pored ličnog obezbeđenja, Mladića tada čuva i deset telohranitelja iz specijalnog 30. centra za obezbeđenje, Vojske Save-zne Republike Jugoslavije.

Snimak do koga će se kasnije doći, po-kazuje da je na svadbi sina 1997. godine Mladić odlično raspoložen. Tada uglav-nom boravi u svom beogradskom stanu na Čukarici. Živi povučeno, ali se ne skri-

va. Bar ne u uobičajenom smislu.

„On je iz stana išao u tri vojna objekta“, otkrio je Ljajić posle Mladićevog hapšenja.

Na raspolaganju mu je nekoliko vozila, raspoređenih u objektu Stragari i u kasar-ni na Topčideru. Poslednji put je viđen u javnosti za vreme prijateljske utakmice SR Jugoslavija – Kina 28. marta 2000. godine. Sedeo je u počasnoj loži stadiona Partizan.

„U to vreme Mladić se nije ni krio“, tvr-di Bruno Vekarić, nekadašnji pomoćnik tužioca za ratne zločine.

Donošenje Zakona o saradnji sa Tribu-nalom, stvara međutim novu situaciju i za pravnika i legalistu Koštunicu. Kad je ovaj zakon 15. maja 2002. i formalno po-čeo da se primenjuje, skrivanje Ratka Mladića u vojnim objektima postaje su-protno državnoj politici. Javno se i dalje ne priznaje da se zna gde je Mladić, ali njemu saopštavaju da mora da napusti vojne objekte.

Dve nedelje kasnije, 1. juna, Mladić odlučuje da napusti vojne objekte. „Posle toga on se oslanja na svoju privatnu lini-ju obezbeđenja“, istražio je Anastasijević.

Mladića iz vojnih objekata odvoze i nje-govo skrivanje organizuju, penzionisa-ni pukovnik Vojske Republike Srpske – Jovo Đogo i penzionisani vojni pilot – Stanko Ristić. „Deo ljudi koji su obezbedi-vali Mladića radio je to iz uverenja. Apso-lutnog uverenja da je on heroj, da treba da bude štićen, da oni rade veliku patriotsku stvar“, kaže Ljajić.

To mišljenje delila je i većina građana.

Kad je Đinđić preuzeo inicijativu u po-gledu obračuna sa organizovanim krimi-nalom, ali i u pogledu saradnje sa Hagom, na kocku je stavio svoj život. I izgubio.

„Đinđić je bio voljan da sarađuje sa nama, iako je bilo poteškoća, toliko mno-go poteškoća... da je bio ubijen“, smatra Karla del Ponte, glavna haška tužiteljka.

Milorad Ulemek Legija, bivši koman-dant Jedinice za specijalne operacije – JSO, i Dušan Spasojević, vođa najjačeg kriminalnog ganga u Srbiji, plan o ubistvu premijera Đinđića realizovali su 12. mar-ta 2003. godine i nazvali ga: STOP HAGU.

Atentatu je prethodio pokušaj puča JSO kome je navodni povod bilo hapšenje i is-poručivanje Haškom tribunalu braće Ba-nović, nekadašnjih pripadnika ove je-dinice optuženih za zločine u logoru „Keraterm“ u Bosni.

Javnost tek povodom tragičnog doga-đaja, pogibije dvojice gardista u kasar-

ni u Topčideru, 5. oktobra 2004. godine, saznaje da se, između ostalog i u tom vojnom objektu, Mladić skrivao do juna 2002. godine. Moguće je da se ni to, kao ni podatak da je do tog doba bio aktivno vojno lice vojske SR Jugoslavije ne bi ni saznalo, da smrt vojnika nije pratila misterija – da li se radilo o ubistvu i samoubistvu ili ih je ubila treća osoba, jer su videli nešto što nisu smeli? Verovalo se – videli su baš Mladića.

„Mladić nije u tom momentu bio u kasarni“, kategoričan je Vekarić.

Ovo je bio prvi momenat u kome se, između Srbima, ime Ratka Mladića pominjalo bez simpatija. I jedan od mnogih u kojima vojska pokušava da dokaže da više nema veze sa Mladićevim skrivanjem. Vojnomedicinska akademija u potpunosti je prekrivena kamerama, a neki njeni lekari stavljeni su pod prismlotru. Istovremeno, iznose se podaci da se Mladić čak i u vreme Miloševićeve vlasti na VMA lečio pod lažnim imenima.

„Ratko Mladić otkad sam ja bio načelnik VMA, a to je od 17. januara 2002. godine, nikada nije bio u Vojnomedicinskoj akademiji“, tvrdi Zoran Stanković, koji će jedno vreme biti i ministar odbrane Srbije i Crne Gore.

„Ispostavilo se da je on sam kupovao lekove, zapravo preko rođaka kod koga se i skrivao, često nasumice kupujući na osnovu onih lekova koje je ranije koristio“, objašnjava Ljajić.

Verovalo se, međutim, da je i nakon što je stavljena pod video-nadzor VMA bila mesto razmene poruka. Lažni pacijenti u čekaonicama su neprimetno mogli da razmene recept ili informaciju.

Suprotno opštem uverenju da Mladiću u skrivanju pomaže maltene pretorijanska garda, on je zapravo okružen sve manjim brojem ljudi.

„To su ljudi koji su bili sa njim još od Knina, uključujući i generala Tolimira koji je takođe optužen“, analizira Anastasijević.

Vjeruje se da je upravo Tolimir kreirao i kroz medije sprovodio, strategiju Mladićevog skrivanja, koja je još od italijanske mafije poznata kao – „istina koja kasni“. Javnosti, Haškom tribunalu, pa i službama zaduženim za hapšenje optuženika, tako se plasiraju istinite informacije o kretanju Mladića, ali tek nakon što je ovaj već promenio lokaciju.

Mediji su, uz pompezne naslove i

DEO LJUDI KOJI SU OBEZBEĐIVALI MLADIĆA RADIO JE TO IZ UVERENJA. APSOLUTNOG UVERENJA DA JE ON HEROJ, DA TREBA DA BUDE ŠTIĆEN, DA ONI RADE VELIKU PATRIOTSKU STVAR

Rasim Ljajić

oznake hitno, izveštavali o akcijama potrage koje je SFOR izvodio u Bosni, i o akcijama srbijanske tajne službe BIA koja je za Mladićem tragala u Vojlovici kod Pančeva, manastirima Lelić, Čelije i Dokmir u okolini Valjeva, na planini Selčevica na jugu Srbije, u Guči, na planinama Rajac i Ravna gora, u Šapcu, Užicu i Čačku ili vojnom kompleksu u Bujanju potoku, u blizini Beograda.

„Informacije su dolazile iz različitih izvora. Dolazile su od Haškog tribunala – njima su dostavljali na razne načine. Dolazile su od obaveštajnih službi stranih koje su isto dostavljale Haškom tribunalu, ili nekim drugim službama, recimo BIA ili u regionu nekoj službi, recimo Agenciji za nacionalnu bezbednost Crne Gore ili Obaveštajno-sigurnosnoj agenciji u BiH. Put informacija je bio različit“, svedoči Aleksandar Kostić, načelnik SORZ, MUP Srbije 2003–2009.

Od nepouzdanih informacija koje su se slivale, daleko veći problem bile su one pouzdane, koje su se odlivale iz srbijanskih bezbednosnih struktura.

„Nije postojala potpuna koordinacija policijskog sektora, obaveštajnog sektora i vojnog sektora... postojale su pukotine unutar te bezbednosne strukture“, objašnjava Tadić.

„VBA je bila zadužena za prikupljanje informacija od lica koja su u službi ili koja imaju veze sa službom vojnom. BIA je bila zadužena za lica koja su, hajde tako da kažem, iz građanskog... građanske sfere, a Služba za otkrivanje ratnih zločina je bila zadužena da ih procesuiraju sve“, priča Kostić.

„Postojao je jedan vid saradnje koji je više bio na papiru nego u praksi“, dodaje Vekarić.

Operativni podaci, upotpunjeni kasnijim svedočenjima mnogih uhapšenih, voljnih i nevoljnih jataka, kažu da je od 2002. do 2005. godine Mladić proveo skrivajući se u glavnom gradu Srbije, a

kraće vreme na imanjima jataka Stanka Ristića u Sremskoj Mitrovici i selu Ljubaba, nadomak Šida. Na Novom Beogradu je promenio sedam lokacija. Stanovi su, bez izuzetka, bili u soliterima koji na ulaznim vratima nisu imali sigurnosne kamere. Kao da mu je omiljena bila Ulica Jurija Gagarina gde je u kratkom razdoblju promenio čak tri zgrade. Uglavnom je živio u stanovima između prvog i desetog sprata, samo nekoliko zgrada od haškog begunca broj 2 – Radovana Karađića. Po svemu sudeći nisu se sreli.

Nije se odvajao od heklara, pištolja CZ-99 i još jednog manjeg pištolja. Sve stvari nosio je u rancu i jednoj većoj torbi. Prilikom zajedničkih izlazaka iz stana, a zbog nepoverenja i u samog Ristića, u poslednjem trenutku menjao je vreme i raspored kretanja. I kada se sakrivao, on je naredivao ljudima oko sebe šta da rade.

Iako je imao mobilni telefon, za koji mu je Ristić redovno nabavljao dopunu, Mladić nije dozvoljavao upotrebu telefona u stanu. Tuširao se i išao u toalet samo kad bi tu bio još neko. Ambalažu od lekova je seckao na komadiće i spaljivao.

„Ovde još iz turskih vremena postoji tradicija jataka i hajduka, hajduke treba skrivati, jataci su nešto pozitivno“, zaključuje Kron.

Ali hapšenje ključnih jataka bila je svojevrsna poruka koju je Mladić lako dešifrovao. U strahu od izdaje, lišava se i poslednjeg telohranitelja i ostaje potpuno sam. Jedne februarske noći pojavljuje se u stanu Krsta Jegdića, brata svoje supruge Bose. Nezvani gost nije dočekan sa oduševljenjem.

U zoru, tačno u 05.30, 26. maja 2011. godine, u kuće četiri porodice u Lazarevu, koje imaju rodbinske veze sa optuženim generalom, istovremeno upadaju ekipe SORZ-a. Jedna od njih i u dvorište Branislava Mladića.

„Mi dakle nismo imali puno saznanje da ćemo otkriti R. Mladića u Lazarevu, već smo se ponašali po metodologiji koja je utvrđena i koja je posledica i našeg prethodnog rada“, kaže Tadić.

„Četvorica predstavnika SORZ-a ulaze u to dvorište, tu se nalaze dve kuće. Penju se uz te stepenice, ulaze i u prvu sobu s desne strane koja je prva pri ruci, ulaze dva operativca“, svedoči Vekarić. „U jednom momentu ne mogu da se otvore vrata, nešto ili neko se nalazi iza vrata. Pogledaju – čovek neki, onako u pomračini sa kačketom sedi u trenerci i soba

je neuredna, jorgan zgužvan, trenerke neke su tu, orman otvoren, novine rasute, stoji voda na stolu.“

„**Tri ključna čoveka – šef koordinacionog** biroa, šef BIA i tužilac za ratne zločine nisu u tom trenutku bili u zemlji“, komentariše čudnu situaciju general Dimitrijević.

„U tom trenutku Miodrag Rakić i ja se nalazimo na službenom putu koji je zakazan dva meseca ranije i nalazimo se na sastancima sa najviše pozicioniranim ljudima i najznačajnijim rukovodiocima službi Sjedinjenih Država“, objašnjava Vukadinović.

„U vreme hvatanja Ratka Mladića, ja sam na Brionima“, kaže Vukčević.

„Jedan od njih otvara, traži mu ličnu kartu – Dajte mi ličnu kartu. Otvara ličnu kartu – Ratko Mladić. Kaže – Odakle ti ova lična karta? Ne prepozna je jer je pomračina, stvarno Mladić izgleda znatno drugačije od onoga kako ga mi pamtim sa televizije“, nastavlja Vekarić. „Osoba odgovara – Našli ste koga ste tražili. Ja sam Ratko Mladić.“

Šifra je glasila: DEDA JE PAO!

U javnosti dolazi do konfuzije. Paralelno sa veću o hapšenju Mladića, koju mnogi primaju kao još jednu u nizu spekulacija i probnih balona, iz Hrvatske stiže vest da je u Srbiji pod imenom Milorad Komadić uhapšen Ratko Mladić. Informacija o lažnom identitetu pokazaće se netačnom, ali vest o hapšenju, na vanrednoj konferenciji za medije, potvrđuje predsednik Tadić.

Mladićevo hapšenje izazvalo je brojne spekulacije. Bilo je onih koji su verovali da je u sve upleten gospodin „slučaj“!

„Da li iko ozbiljan misli da tako važna stvar može da se desi slučajno?“, pita Vukadinović.

Neki su verovali da se Mladić sam predao, tj. da su ga „predali“! Po njihovom mišljenju, imajući u vidu da je u poslednjih nekoliko nedelja preživio čak dva srčana infarkta i da je bez ikakve lekarske pomoći, Ratko Mladić je imao samo dve mogućnosti: smrt ili Hag.

„Ostao je bez podrške, bez jataka, bez finansija, verovatno ostavljen od svih“, govori general Dimitrijević. „Šta je mogao, o čemu je mogao drugo da razmišlja, osim možda da je spas, ja mislim pre svega zbog porodice da on bude pronađen. I to se naprosto dogodilo.“

HAPŠENJE KLJUČNIH JATAKA BILO JE SVOJEVRSA PORUKA KOJU JE MLADIĆ LAKO DEŠIFROVAO. U STRAHU OD IZDAJE, LIŠAVA SE I POSLEDNJEG TELOHRANITELJA I OSTAJE POTPUNO SAM

„To nije bilo ni čudo, ni iznenađenje već rezultat veoma dobre saradnje službi na terenu. I uvek kažem da su u tom smislu Saša Vukadinović i BIA uradili odličan posao“, ubeđen je Bramerc.

Najviše je, ipak, bilo onih koji su se fokusirali na upadljive političke koincidencije. Hapšenje je izvedeno na dan kad u Beograd dolazi Ketrin Ešton, visoka predstavnica EU. Ova poseta pak dešava se samo nekoliko dana pre nego će Serž Bramerc da podnese izveštaj o saradnji Srbije sa Haškim tribunalom Savetu bezbednosti UN. A već je bilo jasno da će izveštaj biti negativan.

„Dugo godina nisam verovao apsolutno u zvaničnu verziju državnih vlasti u Srbiji o tome da oni ne znaju gdje je Mladić“, svedoči Senad Pećanin.

Za razliku od medijskog i gotovo holivudskog spektakla kad je uhapšen Radovan Karadžić, praćenog uličnim nemirima daleko većeg intenziteta, privođenje pravdi generala Mladića imalo je sve elemente antidrame.

Na prvom snimku posle hapšenja, video se pogureni, bled i vidno dezorijentisan čovek, sporog hoda i gotovo izgubljenog pogleda.

„Dolazi onako unezveren sa kapom na glavi, otrcano odelo, i jednom velikom kesom u ruci punom lekova“, priziva uspomene tužilac Stanković.

Odmah po hapšenju, Mladića je pregledalo pet lekara. Insistirao je da među njima budu i predsednica Skupštine Srbije, inače neuropsihijatar, Slavica Đukić Dejanović, i Zoran Stanković, u tom trenutku ministar zdravlja.

Na početku, saslušanje u sudnici je prekidano zbog njegovog lošeg psihofizičkog stanja. Kako je vreme prolazilo, kao da se vraćao u formu.

„On je stalno pričao, videlo se da ima taj jedan napad logoreje, vidi se da je lice koje nije komuniciralo dugo sa nekim“, govori Vukčević.

„Njega su pratila dva stražara. On je pred sobom video uniformisana lica i on se prema njima ponašao kao komandant. Ti sedi ovde, usred sudnice, ti sedi

ovde, ti sedi ovde, ti mi daj ovde stolicu“, priseća se tužilac Stanković.

„Komentariše, naravno, sve nas, ali je prvo pitanje bilo – ko je koje nacionalnosti tu ko sedi i posebno se zadržao na meni, je l', veoma sam sumnjiv u tom smislu kao Bruno Vekarić čiji je otac Dubrovčanin. I kada je mene pitao koje sam nacionalnosti, ja sam pitao njega – A vi generale? Generale sam ga oslovio. On se onda prosto naljutio“, veli Vekarić.

Znao je da odbrojava poslednje sate u Srbiji. Imao je poslednju molbu.

„Mladiću je bila želja da vidi, da poseti grob ćerke“, kaže Vekarić.

U subotu, poslednjeg dana maja, u zoru u šest sati, uz ogromne mere obezbeđenja, kolona se uputila na Topčidersko groblje. Sve vreme u pripravnosti je bio specijalni lekarski tim. Umesto dogovorenih 30, Mladić se zadržao 45 minuta.

„Mi smo se odnosili prema njemu kao prema čoveku. Nismo se odnosili prema njemu kao, kako se on odnosio, prema optužnici, prema ljudima koje je on uhapsio“, kaže Vukčević.

U tom poslednjem pozdravu bilo je mnogo simbolike. Čovek koga su zvali gospodarem života i smrti sada se oprašta od ćerke, čiju smrt mnogi vide kao značajan faktor Mladićeve promene ponašanja u ratu, pa i onog što se dogodilo u Srebrenici. Od nje se opraštao i general koji je mogao da zaustavi svačiji život, ali nije mogao da spreči smrt najvoljenije osobe koja je samoubistvo izvršila pucnjem iz očevoг službenog pištolja. Navodni razlog: sramota zbog onog što je on činio u Bosni.

Trinaest sati kasnije, sa beogradskog aerodroma, specijalnim avionom, Mladić se zaputio u Ševeningen na suočenje sa pravdom.

Na prvim narednim predsedničkim izbornima Boris Tadić je izgubio od Tomislava Nikolića, nekadašnjeg protivnika Tribunala i desne ruke haškog optuženika Vojislava Šešelja. Saša Vukadinović i Svetko Kovač su smenjeni. Miodrag Rakić je umro. U Srbiji i drugim zemljama regiona nema akcije suočavanja sa prošlošću.

Možda zato što na Balkanu postoji verovanje da se ono što je u prošlosti, kad tamo i ostane, najbolje čuva!

A u toj prošlosti general Ratko Mladić je i dobar Srbin i heroj. I loš čovek i zločinac.

Između ta dva mišljenja ostaje provalija. Duboka. I krvava. **N**

HRONIKA NAJAVLJENOG MITINGA

Kad mu se sa ulica bitange sklone

Šta god da se bude odvijalo na ulicama grada tog dana, naprednjaci će snagu usmeriti ka tome da skup bude prikazan kao pobjeda „pristojne Srbije“ nad onima koji žele nasilje i osvetu. Novi Sad je, u tom smislu, nulti nivo svega onoga što je usledilo nakon pogibije ljudi pod nadstrešnicom, a što je uzdrmalo vlast kao ništa do sada. Istovremeno, to je i poslednji nivo u predizbornom periodu koji je neophodno preći

Piše Zoran Strika

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić trebalo bi da se u petak, 4. septembra, popne na binu i obrati se građanima okupljenim na Trgu slobode u Novom Sadu.

Koliko neprikladno i provokativno, toliko i u skladu sa „inverzno-pervernim“ stanjem stvari u gradu i državi, bilo bi da se Vučić sa bine pozove na reči Đorđa Balaševića, pa kaže da „Novi Sad podseti se da je grad, kad mu se sa ulica bitange sklone“, sve zaključujući sa onim stihom-geslom: „Samo jedna je, shvaćas, varoš u koju se vraćas“.

Čak i takav iščašeni trenutak verovatno

bi manje iznenadio Novosađane nego da im sa bine Aleksandar Vučić uputi izvinjenje zbog svega onoga čemu su mogli da svedoče u protekle gotovo dve godine.

Okupljanje na Trgu slobode biće prvi veliki skup vladajuće stranke u Novom Sadu, na kojem će prisustvovati i sam

Okupljanje na Trgu slobode biće prvi veliki skup vladajuće stranke u Novom Sadu, na kojem će prisustvovati i Vučić, od pada nadstrešnice Železničke stanice i pogibije 16 ljudi

Vučić, od pada nadstrešnice Železničke stanice i pogibije 16 ljudi. Odnosno, trebalo bi da bude, s obzirom na to da iz SNS-a ili gradske vlasti nismo baš čuli jasnu poruku kojom se kaže da će se skup održati tačno 4. septembra i tačno na Trgu slobode.

U tome se ogleda nesigurnost među naprednjacima u vezi sa tim da li će zaista uspeti da realizuju ono što im je namera, a to je pobjednički povratak u grad u kojem se dogodila nesreća koja je uticala na to kako ljudi gledaju na vlast oličenu upravo u Vučiću. Isto tako, nesigurnost proizilazi i iz reakcija na svaku najavu njegovog dola-

ska u Novi Sad, kao i stvaranja usijane atmosfere koja bi mogla da dovede do nasilja.

ČEKAJ ME, I JA ĆU SIGURNO DOĆI

Od kada je postao predsednik Srbije 2017. godine, pa do 2025, Vučić je u Novi Sad zvanično, tj. medijski praćeno, dolazio tridesetak puta. Čak sedam puta je dolazio 2021. godine. Poslednji miting na kom je učestvovao održan je u maju 2024. I tog 1. novembra 2024. godine govorilo se da se predsednik Srbije uputio ka Novom Sadu zbog pada nadstrešnice, ali tada nije stigao. Javnost ga je videla 5. novembra, ispred prostorija SNS-a uništenih u prvom većem protestu nakon tragedije.

Vučić je 2024. posetio porodicu čija su tri člana nastradala u padu nadstrešnice. Zatim je u februaru 2026. jeo indeks sendvič i obišao Sajam zavičaja u Novom Sadu, a koji mesec kasnije je prisustvovao spajanju krakova mosta u okviru Fruškogorskog koridora na obodu grada.

Iako sam tvrdi da je u Novom Sadu bio više od deset puta u poslednjih šest-sedam meseci, mnogo bolje od tih dolazaka dokumentovane su njegove najave poseta ovom gradu, a koje se jednostavno nisu dogodile. Tokom prošle godine bilo je govora o skupu za Sretenje, pa za Vidovdan, potom su najave usledile i u avgustu, septembru i oktobru.

Sudeći po kampanji obilazaka mesta u Srbiji, kao i sklapanju mozaika od izjava naprednjaka, 4. septembar shvaćen je kao dan u kome će se organizacija tog velikog skupa zaista i realizovati. Najpre je sam Vučić u avgustu najavio za septembar skupove u Novom Sadu i Užicu (gde se već dogodio).

Predsednik Srpske napredne stranke Miloš Vučević 22. avgusta, tokom skupa u Beočinu, najavio je da će se Dunav preći za dve nedelje, kada će se poslati „snažna poruka da je Vojvodina Srbija“.

Gradonačelnik Novog Sada Žarko Mićin je u nekoliko navrata objašnjavao da je Vučić u Novom Sadu dobrodošao, uz komičnu izjavu da „ljudi masovno zovu gradski odbor SNS-a“, jer žele da budu na skupu. On je dao i najkonkretniji trag da će se skup dogoditi, pominjući petak i želju građana da budu na Trgu slobode „uz našeg predsednika Vučića“.

Nasuprot tome, na svaku najavu potencijalnog Vučićevog dolaska u Novi

Sad, javljali su se građani, mahom okupljeni u zborove, koji su slali poruku da ga ne žele u gradu. Njegov dolazak, kako su objasnili u poslednjoj reakciji, vide kao „pokušaj aboliranja od odgovornosti za tragediju na Železničkoj stanici u Novom Sadu“, kao i da mu je u glavi samo to da se pojavi u ovom gradu kako bi prikazao da je „on ‘voljen’ svuda“.

Zborovi su već najavili da će biti na ulici tog 4. septembra i da će poručiti Aleksandru Vučiću i njegovim funkcionerima da ih ne dočekuju sa oduševljenjem. S obzirom na scene nasilja koje su se mogle videti u Užicu, kao i da je do nasilja u novosadskom naselju Veteran već došlo poslednjeg dana avgusta,

Iako sam tvrdi da je u Novom Sadu bio više od deset puta u poslednjih šest-sedam meseci, mnogo bolje od tih dolazaka dokumentovane su njegove najave poseta ovom gradu, a koje se jednostavno nisu dogodile. Tokom prošle godine bilo je govora o skupu za Sretenje, pa za Vidovdan, potom su najave usledile i u avgustu, septembru i oktobru

neizostavna je bojazan da bi slično moglo da se dogodi i tokom ovog skupa. To podrazumeva da će, osim autobusa kojima će ljudi biti dovoženi u grad, na ulicama biti i veliki broj policajaca, što je slika koju su Novosađani gledali prečesto od 1. novembra 2024.

Tako su se Vučićeve pristalice, ali i oni koji duže od godinu i po dana protestuju na ulicama grada, našli na istoj tački. Obe strane iščekuju nečiji dolazak, neko priželjkuje, neko je zgrožen. A on će, kao i u pesmi, sigurno doći, samo ga treba čekati dugo.

U KAKAV GRAD SE VRAĆA?

Šta god da se bude odvijalo na ulicama grada tog dana, naprednjaci će snagu usmeriti ka tome da skup bude prikazan kao pobeda „pristojne Srbije“ nad onima koji žele nasilje i osvetu. Novi Sad je, u tom smislu, nulti nivo svega onoga što je usledilo nakon pogibije ljudi pod nadstrešnicom, a što je uzdrimalo vlast kao ništa do sada. Istovremeno, to je i poslednji nivo u predizbornom periodu

koji je neophodno preći. Iz tog razloga, ljudi koji skandiraju Vučiću na Trgu slobode simbolično treba da predstavljaju i konačnu pobjedu nad „blokaderskim pokretom“, završno poglavlje u onoj nenapisanoj knjizi „Kako sam pobedio obojenu revoluciju“.

O tome u kakav Novi Sad dolazi govori i to što bi za naprednjake bio težak zadatak da pronađu datum za skup koji nije na godišnjicu ili blizu dana u kom se dogodila neka od traumatičnih situacija. Duže od godinu dana Novi Sad je bio grad konstantne društvene napetosti, policijskih intervencija, netrpeljivosti i povređenih na obe strane, političkih zatvorenika, lokalne vlasti koja je nespremna da prihvati bilo koju inicijativu koja nije obeležena partijskim interesom. U Novom Sadu smo mogli da vidimo bol, empatiju, bes i mržnju.

Takav je slučaj i sa 4. septembrom. Dan je to uoči godišnjice policijskog nasilja u Kampusu Univerziteta u Novom Sadu. Tom prilikom je bačena tolika količina suzavca da se osetila i u centru grada. Bio je to, nakon pogibije ljudi i avgustovskih nereda, jedan od najnasilnijih trenutaka u protekle dve godine.

Sve to se dogodilo pre onog Vučićevog izvinjenja pred godišnjicu pada nadstrešnice, kog se danas malo ko seća. Niti je deo građana bio spreman da ga prihvati, niti je Vučić, odnosno mehanizam njegove vlasti, u narednom periodu dokazao iskrenost svega toga. Naprednjačke poruke koje se mogu čuti pred novosadski skup idu ka tome da je „Vojvodina Srbija“, uz priču o „ujedinjenoj Srbiji“, premda ujedinjenosti nema uz isključivanje dela društva, ali ni bez iskrenog izvinjenja.

I nisu silne najave velikih skupova, pa potom kruženja oko Novog Sada, nikakva Vučićeva „Odiseja“, premda bi naprednjaci nesumnjivo voleli da ga prikažu kao svojevrsnog antičkog junaka koji se, nakon brojnih nedaća, vraća kući. Da, Novi Sad u ovom trenutku ima simboličku važnost i za vlast i za one koji joj se protive.

Međutim, nakon što se skinu svi slojevi nekog značenja i ogole se stvari do kraja, ne treba zaboraviti da je Vučić u Novom Sadu, ipak, tek trgovac koji okupljenima prodaje reči, a za sebe gleda da isposluje kakvu-takvu vajdu. I to je sve, tek varoš u koju se svraća, ali sa nešto nezgodnijom publikom. **N**

OD DŽIMIJA STANIĆA DO DŽIMIJA BARKE

KAKVE VEZE IMAJU KONCERT DINA MERLINA I SMRT RATKA MLADIĆA?

Odnosi u takozvanom Regionu su u paralelnim dimenzijama. Privreda, estrada, turizam i kriminal umeju da funkcionišu dobro i paralelno sa netrpeljivim i sakralizovanim ratnim i nacionalističkim narativima. Ali ponekad stvarnosti moraju da se sudare. Na primer koncert Dina Merlina u Srbiji i atmosfera oko smrti i sahrane Ratka Mladića

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

„Medeni mjesec“ je hrvatski (tada i jugoslovenski) film iz 1983. godine u režiji Nikole Babića. Adaptacija romana „Marko na mukama“ Zvonimira Majdaka. Glavni junak je Marko Bilogora (glumi ga Slobodan Milošević), seoski švaler koga u hrvatskoj provinciji ošacuje zagrebačka top riba – Vanda.

Ona ga dovodi u Zagreb kao svog ljubavnika i ubacuje ga u džetsetersko purgersko društvo, dekadentno, kriminogeno i promiskuitetno. Povezano sa politikom i udbašima. Marko Bilogora postaje seksualni predator među Vandinim frendicama koje su uglavnom „imućne privatne poduzetnice“ (što je moglo u poznoj fazi YU socijalizma), u vezi s murijom i komunističkim glavonjama.

I kao što se u srpskom filmu „Sok od šljiva“ (1981) Branka Baletića (o kome sam detaljnije pisao u jednom od ne-

davnih brojeva Nedeljnika) dalo naslutiti ono – „dogodio se narod“ – kako je književnik Milovan Vitezović na mitingu na beogradskom Ušću 1988. okarakterisao prvu „antibirokratsku revoluciju“ koju je poveo Slobodan Milošević, u „Medenom mjesecu“ je famozna „hrvatska šutnja“ (fenomen mimikrije i prividne političke apatije nakon maspokovske galame) prisutna kao teška omorina.

Film je intuitivno nagovestio dolazak tuđmanizma i „svetonazora“ koje je ova forma vlasti donela, dok je svojim tretiranjem privatluka najavio i tajkunsku sudbinu Hrvatske.

To vreme od Titove smrti 1980. do 1986, najkasnije 1987, bilo je i pomalo „liberalnije“, povišeno kreativno, ali i potmulo, podmuklo koliko i naivno, u kome se suštinski rešavala sudbina jedne zemlje. I gde su se htonske sile nacionalizma komešale. S povremenim gejzirskim najavama potonjih erupcija

U „Medenom mjesecu“ su i koreni konteksta na kome se bazira do sada neprevaziđena hrvatska TV novela „Vila Marija“ iz dvehiljaditih godina u kojoj Žarko Radić glumi tajkuna Tomu Juraka. I to tako uverljivo da vam se učini da nikad nije bio komandant Bošku Buhi u istoimenom filmu u kome je Oliver Dragojević otpjevao jednu od svojih najlepših pesama, tako mučki prećutano (izuzev kolumne Miljenka Jergovića) u danima nacionalne žalosti u Hrvatskoj povodom njegove smrti.

„Vila Marija“ je, ko hoće tako da je posmatra, i metafora Todorićevog „Agrokora“ i celog tog konteksta.

„Medeni mjesec“ je za to vreme samoupravnog socijalizma imao prilično eksplicitne erotske scene. Film sam prvi put gledao u bioskopu „Partizan“ u Titovom Užicu te 1983. i sećam se da se u gradu na Đetinji, za tih nekoliko dana prikazivanja, film proćuo po tim softcore scenama, a ne kao lucidna anatomija YU krize. Tadašnja kritika je većinski popljuvala film.

Davno sam radio intervju sa režiserom Lordanom Zafranovićem i negde smo se

dotakli čuvenog glumca Zvonka Lepe-
tića. Zafranović je imao jako visoko mi-
šljenje o njemu, a kad bi mu ponudio
neku „neideološku“ ulogu, Zvonko mu
je u šali govorio – „ma pusti to, Lorda-
ne, daj mi nekog ustašu ili četnika“. Toga
se naigrao, kao što mu je jedna od najbo-
ljih ideoloških uloga ona informbirovca
Đura Čvorovića u „Balkankom špijunu“.

U „Medenom mjesecu“ Zvonko Le-
petić glumi uticajnog Džeka koji dobro
zna Vandu. Kad ga ona u jednoj sceni
uhvati energično za muda (preko pan-
talona), on je pita da li je uopšte svesna
koliko se dnevno izdvaja para za Koso-
vo. A tada se pričalo kod „obaveštenih“
da savezna država dnevno izdvaja jedan
milijon dolara za Kosovo!

Na „Medeni mjesec“ me je podseti-
la vest od pre neki dan da je u 98. go-
dini života preminuo hrvatski i jugoslo-
venski muzičar Stjepan Džimi Stanić.
Pevao je, svirao gitaru i kontrabas. Nije
dobio nadimak po svom velikom hitu
„Kauboj Džimi“, već je tu pesmu do-
bio upravo zbog svog nadimka Džimi.
Ovaj realni hrvatski Džimi uz imaginar-
nog srpskog Džimija Barku najpoznatiji
je Džimi u istoriji jedne države koje više

**Možda će se na nekom
festivalu jednom napraviti
retrospektiva filmova i serija
koji su svesno ili nesvesno
(intuitivno) predvideli
ono što će se dogoditi.
„Medeni mjesec“ bi u takvoj
retrospektivi u ždanovljevskej
kulturnoj Srbiji možda bio
proglašen za „ustaški“ film.
Iako ima srpskih glumaca u
njemu uključujući i Ljubišu
Samardžića**

nema. Pravo ime Džimija Barke je Janko
Bugarški. On je mladi sezonski radnik
iz Svilajнца koji ostaje bez posla i kreće
putem neizvesne pevačke karijere. Ova
uloga je proslavila Dragana Nikolića u
klasiku „crnog talasa“ – filmu „Kad bu-
dem mrtav i beo“ (1967) u režiji Živojina
Žike Pavlovića. Danas od „džimija“ ima
samo uzrečica „krimi – džimi“.

Malo ko zna da je pesma „Jutro će
promijeniti sve“, koju su izveli i sarajev-
ski Indeksi na festivalu Opatija '68, pe-
sma Džimija Stanića. Njegov veliki hit je

i purgerska lascivno-zajebantska pesma
„Dimnjačar“ (Bila jednom jedna gospa
Jela, svoju peč je popraviti htjela, kad
primjeti da joj peč je stara, ona odmah
zove dimnjačara).

Uz „Dimnjačara“ ili „Odžačara grla“ –
negro bombona koje proizvodi fabri-
ka „Pionir“ iz Subotice i Dimnjačara
iz kulture partizanske serije „Kapselski
kresovi“ (1975) u produkciji TV Zagreb
(Dimnjačar je nadimak partizana iz
Gorskog Kotara Andra Grgurića od koga
je Boris Dvornik napravio kulturni lik),
ovaj „Dimnjačar“ Džimija Stanića bio je
jedan od tri najpopularnija u SFRJ.

U „Medenom mjesecu“ se u nekom
zagrebačkom ugostiteljskom objektu
pojavljuje i Džimi Stanić (sa svojom Bar-
barom), peva i svira kontrabas. Uporno
mu naručuju iznova i iznova „Dimnja-
čara“. Svako ko ima kafansko iskustvo
zna kako je kad se neko od gostiju (ili
više njih) navrže na muziku sa uzastop-
nim naručivanjem jedne te iste pesme iz
raznih motiva – od ljubavnih, preko po-
litičkih, do čistog izživljavanja. Uostalom,
pogledajte kako u filmu Aci Lukasu be-
somučno naručuju njegovog „Lopova“ i

prepoznaju se u toj pesmi.

Dakle, dimnjačar koji „mlad ili star svakoj peći zna naći kvar“. Kako peva-ju Džimi i Barbara. E, u jednom trenutku se neko konačno pobunio, da ovo sa „Dimnjačarem“ nema smisla jer je čovek u drugom separeu (s indikativnom bradom) već odavno naručio (usred Zagreba, zamislite) „Oj, Moravo, moje selo ravno“. I te 1983. ta scena je bila prilično provokativna. Iako „Oj, Moravo, moje selo ravno“ nije imala status pesme zbog koje se moglo otići u zatvor kao za pevanje „Oj vojvodo Sindeliću“ ili „Ustani bane (Jelačiću)“.

To vreme od Titove smrti 1980. do 1986, najkasnije 1987, bilo je i pomalo „liberalnije“, povišeno kreativno, ali i potmulo, podmuklo koliko i naivno, u kome se suštinski rešavala sudbina jedne zemlje. I gde su se htonske sile nacionalizma komešale. S povremenim gejzirskim najavama potonjih erupcija. Nekoga trezvenog ko je umeo da čita znakove, pa i ove u „Medenom mjesecu“, mogla je da uhvati samo zebnja.

Možda će se na nekom festivalu jednom napraviti retrospektiva filmova i serija koji su svesno ili nesvesno (intuitivno) predvideli ono što će se dogoditi. „Medeni mjesec“ bi u takvoj retrospektivi u ždanovljevskej kulturnoj Srbiji možda bio proglašen za „ustaški“ film. Iako ima srpskih glumaca u njemu uključujući i Ljubišu Samardžića.

„Niški filmski festival“ iza koga stoji Udruženje filmskih glumaca Srbije, režim je okarakterisao kao „blokaderski“ festival, na kome se u vreme dok Tompson ima koncert u Vukovaru pušta neki film „ustaške produkcije“. A sponzor nerezimskog festivala (jer postoji i režimski shodno fenomenu nekadašnjeg „prištinskog korzoa“ primenjenog u današnjoj podeljenoj Srbiji) jeste „Grand kafa“ – za koju režimski mediji podsećaju da je brend koji posluje u okviru „Atlantic Grupa“ – kompanije sa sedištem u Zagrebu.

Inače, i brend „Smoki“ je valjda u vlasništvu „Atlantic Grupa“. Iako je „Smoki“ izvorno srpski proizvod (nastao 1972. godine u Beogradu kao prvi flaps na prostoru Jugoistočne Evrope) i brend beogradske fabrike „Štark“ (nekadašnji „Soko Štark“). Srećom hrvatski „Janaf“ (Jadranski naftovod), kojim sa Krka stiže nafta, nije sponzor festivala.

Leka Bankrot je u „Više od igre“ pobedio na „Danu lažova“ sa sledećim rečima: „Gledajte, ljudi, ovu tortu. Gledajte i nagledajte se. Nećete je videti ni osetiti četiri godine. Gulićete budavu proju i otimaćete se o svako njeno parče. Lagaćete, ali ne od besa nego od nužde. A dobijaćete ne kolače nego batine. Ali, neću više, dame i gospodo, i ostala šuš, ni o torti, ni o proji, ni o batinama“

Kancelarija za kontrolu strane imovine (OFAC) Ministarstva finansija Sjedinjenih Američkih Država produžila je licencu za rad Naftne industrije Srbije (NIS), do 30. septembra, saopšteno je iz Ministarstva rudarstva i energetike. Vučićeva prolongiranja izbora počela su da liče na OFAC-ovo davanje licence NIS-u. Oktobarska izvesnost izbora u Srbiji moguće da u kalkulaciji predsednika podrazumeva i verovatnoću rešavanja pitanja NIS-a (možda već u septembru, kako Vučić očekuje). To bi bio veliki džoker za Vučićevu kampanju.

Hrvatski premijer Andrej Plenković izjavio je januara 2025. da je Hrvatska upoznata s novim režimom sankcija protiv ruskih pravnih subjekata i pojedinaca, među kojima je NIS, i istakao da Hrvatska želi ekonomsku i energetsku stabilnost Srbije. Ako to Hrvatska želi, zbog svoje firme naravno, onda istovremeno, htela ne htela, doprinosi i političkoj stabilnosti Vučićevog režima. Iako će istovremeno Srbija i Hrvatska nastaviti da igraju uloge Indije i Pakistana ovog prostora.

Odnosi u takozvanom Regionu su u paralelnim dimenzijama. Privreda, estrada, turizam i kriminal umeju da funkcionišu dobro i paralelno sa netrpeljivim i sakralizovanim ratnim i nacionalističkim narativima. Ali ponekad stvarnosti moraju da se sudare. Na primer koncert Dina Merlina u Srbiji i atmosfera oko smrti i sahrane Ratka Mladića ne mogu paralelno. Najavljeni koncert Merlina u Kraljevu je otkazan. I pre Mladićeve smrti bilo je zahteva da se on zabrani. Ipak, da Mladić nije preminuo, moguće da bi koncert ipak

bio održan. Iskusni menadžeri srpskih estradnih zvezda uvek vode računa da ne zakazuju koncerte oko godišnjice pada Vukovara. Kao što se poneko od menadžera prvo obrati udruženjima branitelja, pa ako one daju befel, onda ide sve kao po loju.

Na zvaničnom plakatu za „Niški filmski festival“ pod sloganom „Više od igre“ nalazi se čuveni kadar iz istoimene kultne televizijske serije (1977) u kojoj Pavle Vuisić (Aleksandar Ćopić – Leka Bankrot) prstima pokazuje – šipak. Tada nemačkom okupatoru. Plakat simbolizuje otpor struke, ujedno i velikog dela društva u Srbiji. I još jednom je povratio u žižu javnosti čuvenu TV seriju.

Ko pokazuje „šipak“, taj zna i za „jadac“. Lekin šipak je i neka vrsta izborne poruke, kao što je i jadac – „Znam za jadac“ bio bojkotaški slogan Demokratske stranke Srbije (stare) za parlamentarne izbore 1997. godine.

Kao što je „Otpisane“ i naročito „Povratak otpisanih“ (najbolji srpski roud muvi), žanr sačuvao od ideologije, tako je poetika sačuvala „Više od igre“ od ideologije.

Ko se seća klasno svesnih Gradina-
ra koji idu da sruše izložbu o zločinima
komunističke vlasti u Sovjetskom Sa-
vezu, kad se svi sećaju gradskog duha –
od šnajdera, kino-operatera, učiteljice
francuskog, fudbalera i boema. Ivanji-
ca (gde je serija snimana) jeste posluži-
la za Gradinu, ali imaginarna Gradina
je i naš – srpski Makondo.

Gradina je i Split bez mora jer ne
postoje dve sličnije serije od „Više od
igre“ s jedne strane, i „Velog mista“ s
druge. Slobodan Stojanović i Miljenko
Smoje imaju slične poetike. Oseća se u
tim serijama duh epohe, iako su se u
rekonstrukcijama – „pošteno“ građan-
stvo (ne toliko buržoasko) i domaćin-
ska čaršija (benevolentni prema komu-
nistima) tolerisali u ekrinizaciji samo

jakim rastvorom duha sedam sekretara
SKOJ-a. Režiser Zdravko Šotra je upra-
vo na srpskom Makondu pokazao šta
znači izraz „Šotrina laka ruka“ koji je
metafora i mimo režije.

**„Više od igre“ je nerazblažena melan-
holija.** Samo što bi neki od onih koji su
seriju gledali kao klinci, sad navijali za
Građanski, a ne za Radnički kao po-
znih sedamdesetih kad je emitovana
premijerno. I kao što Lampas (Ljubi-
ša Samardžić) naglašava da je Savama-
la teška sredina za partijski rad, kako
se i dokazuje u istoimenom filmu Žike
Mitrovića iz 1982. gde Lampas pokazu-
je šta je „klasna svest“, mnogo pre nego
što je Savamala pod Vučićem došla u
centar pažnje. Ni Gradina nije baš laka
sredina za partijski rad. Gospodstva je i
kad je prevratnička – revolucionarna.
Što je veština napisati i snimiti.

Gradina je srpski Makondo i zbog
toga što iz nje upravo može u Beograd

da dođe neko iz Bjelogričevih „Sen-
ki nad Balkanom“ (kao što i u imagi-
narni Makondo stižu iz Bogote), mo-
žda kad se radnja hronološki približi
prestoničkim i gradinarskim prvim
susretima sa nadolazećim fašizmom.
O seriji „Više od igre“ objavljena je do-
stojna knjiga – „Mnogo više od igre“
(RTS, 2019, priredila Dragana Boško-
vić, urednici Dragan Indić i Miloš Sto-
janović).

Leka Bankrot je u „Više od igre“ po-
bedio na „Danu lažova“ sa sledećim re-
čima: „Gledajte, ljudi, ovu tortu. Gle-
dajte i nagledajte se. Nećete je videti
ni osetiti četiri godine. Gulićete buđa-
vu proju i otimaćete se o svako njeno
parče. Lagaćete, ali ne od besa nego od
nužde. A dobijaćete ne kolače nego ba-
tine. Ali, neću više, dame i gospodo, i
ostala šušo, ni o torti, ni o proji, ni o
batinama. Ispričaću vam nešto lepo.
Ljudi će se popeti na Mesec. Oni će
tamo izvoditi besne gliste, a vi ćete da
blenete kroz kutiju sa prozorčedom...“
Leka Bankrot je govor održao na tak-
mičenju za „Lažova godine“ 1. aprila
1941. godine – iste one koju je čekao
gospodin Goluža (Ljubiša Samardžić)
u ljubavnom zanosu sa udovicom koju
glumi Savina Geršak.

**U filmu „Smrt gospodina Goluže“
(1982)** u režiji Živka Nikolića po scena-
riju Branimira Šćepanovića, dovoljno
pre Larsa fon Triira i Kokana Mladeno-
vića videli smo šta je pravi „Dogvil“, šta
je duh intriga, zavisti i mržnje, na koji
nailazi čovek koji (ne) odluči da izvrši
samoubistvo baš u toj varoši. U novo-
godišnjoj noći atmosfera kipti od me-
taforične terevenke, krvožedne raspo-
jasanosti, i radovanja novoj 1941.

Jednom prilikom glumac Emir Ha-
džihafizbegović mi je ispričao priču
o tremi: Kako je prvu ulogu dobio na
prvoj godini fakulteta, posle samo če-
tiri meseca studiranja, u filmu „Otac
na službenom putu“ Emira Kusturice.
Skoro pa ništa nije znao o filmu, ni-
šta o setu. A prvi kadar u životu bio
mu je s Pajom Vuisićem. On igra oca
Muzafera.

„To se zove trema, kad sam došao na
set i video Paju kako sedi u pidžami na
krevetu.“ On ga u filmu budi, a malo
zatim Mira Karanović unosi neku pitu.
I znate kako to već ide sve do onog –
„što se nisi na svojoj svadbi sjeko“. **N**

NAZOVIMO STVARI PRAVIM IMENOM

Nacionalboljševici su pred vratima. Sa izborima u pokrajini Saksonija-Anhalt počinje dvanaestomesečni izborni ciklus u kojem će Francuska dobiti novog predsednika, Italija, Španija i Poljska nove vlade, baš kao i Švedska, Finska, Grčka, Slovačka i Letonija. Nije preterano reći da ćemo na kraju sledeće godine znati da li je i kako je preživela EU

Piše Željko Pantelić
dopisnik Nedeljnika iz Rima

Vreme u kojem živimo potvrdilo je zaključak Džordža Orvela da između desnog i levog totalitarizma suštinski nema razlika. Fuzija između nasljednika fašističkih i nacističkih ideja sa baštinicima komunizma postala je planetarni trend. Zato bi valjalo nazvati stvari pravim imenom. Kao što se Evropa u prvoj polovini prošlog veka našla na udaru različitih „izama“, od fašizma i nacizma do komunizma, tako joj danas prete ujedinjeni „izmi“, udruženi oko ideje da unište EU, liberalne demokratije, individualnost odnosno građanina, pravnu državu, i da uvedu novi digitalno-tehnološki totalitarizam.

Pokojni ruski istrion Eduard Limonov je još 1993. godine, zajedno sa Aleksandrom Duginom, izmislio kovanicu „nacionalboljševizam“ i osnovao čak i partiju sa zastavom koja je spajala nacističko i komunističko nasleđe. U Srbiji smo neku vrstu nacionalboljševizma imali na delu, štaviše na vlasti, oličenu u koaliciji, prvo skrivenoj, a zatim otvorenoj, između Slobodana Miloševića, Mire Marković i Vojislava Šešelja, odnosno između SPS-a, JUL-a i SRS-a. U Hrvatskoj je Franjo Tuđman oličavao simbi-

ozu nacionalboljševizma, Titov general preobraćen u nacionalistu s dna kace. Uostalom, Milošević i Tuđman su se odlično prepoznavali, slagali i poštovali. O tome bi štošta mogli reći Hrvati poreklom iz Posavine u BiH, a Srbi iz Krajine.

Sa dolaskom na vlast Vladimira Putina u Moskvi, savezništvo između onih koji u „podrumima“, stvarnim i metaforičkim, drže biste ili portrete Staljina i Hitlera i lokalnih komunističkih i naci-fašističkih vođa počelo je da pušta svoje korene. Tako danas imamo veoma široku lepezu partija i lidera na Starom kontinentu koji istovremeno imaju nostalgiju prema Hitleru, Musoliniju, Franku, Petenu, Salazaru, Hortiju, Tisi, Anto-

Model Angele Merkel pokazao se kao totalni promašaj, američki bezbednosni kišobran, ruski energenti, kinesko tržište i EU kao avatar za ostvarivanje nacionalnih ciljeva. Račun je već počeo da stiže na naplatu: rat u Ukrajini, visoke cene energije, kineska nelojalna konkurencija, kriza automobilske industrije, pad proizvodnje

neskuu, a gotovo su nepogrešivo veliki obožavaoci ili poštovaoci nekrunisanog ruskog cara.

Nije slučajno da na prostoru nekadašnjeg DDR-a, gde su se i nacizam i komunizam prilično dobro primili u 20. veku, danas imamo Alternativu za Nemačku (AfD) i BSW Sare Vagenkneht, spremne da kreiraju prvu smeđe-crvenu koaliciju (naziv po bojama košulja koje su nosile nacističke i komunističke pristalice u Vajmarskoj Nemačkoj) na pokrajinskom nivou u Saksoniji-Anhalt.

Fenomen nije samo nemački. Praktično, u celoj zapadnoj Evropi nekadašnja uporišta levičarskih partija, bilo da su se zvale komunističke, socijalističke, laburističke ili socijaldemokratske, prešla su u ruke ekstremne desnice i prijatelja ili pritajenih simpatizera Kremlja, od Nemačke preko Italije i Francuske do Velike Britanije, tačnije Engleske.

To što je liderka Alternative za Nemačku Alis Vajdel lezbijka, Marin Le Pen filosemita, ili što je najbliži saradnik Najdžela Faraža Zija Jusuf musliman i poreklom iz Bangladeša, ili što su vatrene sledbenici generala Roberta Vanačija u Italiji medijski vrlo poznati pripadnici etničkih i seksualnih manjina, ne menja kvalifikaciju njihovih politi-

ka i ideologiju i ciljeve njihovih partija.

Mnogo je raširenija pojava nego što se da zamisliti da su najdosledniji „moralisti“ koji drugima nameću pravila prvi koji ih ne poštuju ili ih ne primenjuju. Udarne jedinice i ideolozi politike Kremlja o denacifikaciji Ukrajine imaju istetovirane neonacističke simbole ili saveznike, istomišljenike, čak prijatelje u EU koji gaje nostalgiju prema vremenima kada su Evropom vladali diktatori različitih boja.

Vrlo indikativna smernica za vođe ekstremne desnice, pogotovo Alternative za Nemačku, jeste odnos prema italijanskoj premijerki Đorđi Meloni. Ona je za vođe AfD-a postala antimodel, to jest primer kako se ne treba ponašati kada se preuzme vlast.

Kvalitativna promena je i da se na skupovima AfD-a više ne kriju neonacistički simboli i tetovaže, naprotiv, ponosno se stavljaju u prvi plan ili otkrivaju da ih svi vide. Ono što je predstavljalo sramotu i bilo motiv za stid sada je vredno ponosa i hrabrosti.

ODLUČUJUĆIH GODINU DANA ZA EU

Sa izborima u pokrajini Saksonija-Anhalt počinje dvanaestomesečni izborni ciklus u kojem će Francuska dobiti novog predsednika, Italija, Španija i Poljska nove vlade, baš kao i Švedska, Finska, Grčka, Slovačka i Letonija.

Nije preterano reći da ćemo na kraju sledeće godine znati da li je i kako je preživela EU. Naravno da su izbori u Petoj republici najvažniji i, imajući u vidu kako su počeli kampanju antievropski lideri, Marin Le Pen i Žan Lik Melanšon, biće vatrometno u Francuskoj.

U Italiji će Đorđa Meloni voditi dvostruku bitku. S jedne strane da pobeđi na izborima zajedno sa tradicionalnim koalicionim partnerima, a s druge da smanji uticaj i izborni rezultat neofašističke stranke generala Roberta Vanačija „Nacionalna budućnost“. Ruski trolovi i botovi koji su veoma aktivni u Italiji šire veoma snažnu kampanju protiv Melonijeve i u korist neofašiste generala Vanačija.

U Španiji nije pitanje da li će socijalisti premijera Pedra Sančeza izgubiti, već koliko će taj poraz biti velik, odnosno da li će prerasti u debakl. Separatisti u Kataloniji i Baskiji koji ne mogu da se raduju čak ni uspesima svojih fudbalera koji nose dres Španije idu naruku sve desnije ori-

U celoj zapadnoj Evropi nekadašnja uporišta levičarskih partija, bilo da su se zvale komunističke, socijalističke, laburističke ili socijaldemokratske, prešla su u ruke ekstremne desnice i prijatelja ili pritajenih simpatizera Kremlja, od Nemačke preko Italije i Francuske do Velike Britanije, tačnije Engleske

jentisanoj Narodnoj partiji i neofrankistima iz Voksa. U bivšoj Jugoslaviji znamo da su fudbalski stadioni ogledalo političkih i nacionalističkih previranja, i događaji u Barseloni, Bilbaou i San Sebastijanu ne mirišu na dobro.

U Poljskoj bi vrlo lako mogli da se vrate na vlast kleropopulisti i sve više ukrajino-fobi iz partije Jaroslava Kačinjskog PiS i još par ultradesničarskih stranaka. Ruska fabrika dezinformacija čiji je najveći neprijatelj premijer Donald Tusk, zbog pomoći Ukrajini i konstruktivne politike u EU, ima vrlo uspešne rezultate u rasplamsavanju istorijskih animoziteta između Poljaka i Ukrajinaca na kojima profitira Kačinjski i njegova stranka.

U Nemačkoj, osim izbora za Saksoniju-Anhalt u septembru, na glasačka mesta će

i građani Meklenburg-Pomeranije i Berlina. Kancelar Merc nalazi se u veoma nezavidnoj poziciji, pokrenuo je neophodne, ali i bolne i nepopularne reforme, i potreban mu je pozitivan rezultat na pokrajinskim izborima kako bi smirio krilo unutar CDU-a koje želi da ga smeni sa kancelarske pozicije, sledeći primer britanskih laburista sa Starmerom.

Naruku evroskeptičnim i antievropskim političkim snagama ide i početak debate o usvajanju novog sedmogodišnjeg budžeta EU. To je po pravilu idealna prilika za populističke priče i slogane protiv EU i o navodnoj zaštiti nacionalnih interesa kroz kritikovanje sume novca koja se izdvaja za budžet EU.

U ključnim EU članicama i vrhu same EU zadiru mnogo više od propagandnog rata Rusije nego od sajber ili otvorenog ratnog napada. Režimu u Kremlju je dovoljno da rasplamsava putem društvenih mreža strahove, niske pobude, sukobe i anksioznost od rata među građanima članica EU s ciljem usmeravanja glasova ka strankama bliskim Kremlju. Nema nikakve sumnje da bi posao Putina u Ukrajini i Evropi bio daleko lakši sa Le Penovom u Jelisejskoj palati, Alis Vajdel u Kancleramtu u Berlinu, Vanačijem u Palati Kiđi u Rimu i Najdželom Faražom u Downing Streetu 10 u Londonu.

NEMAČKA NA RASKRSNICI

Nemačka nema vojnu i nuklearnu snagu Francuske, nema ni stratešku poziciju Poljske, ali ima industriju i finansijsku snagu bez koje EU ne može da stigne do strateške autonomije. Zato nije moguće imati jaku EU bez jake Nemačke.

Model Angele Merkel pokazao se kao totalni promašaj, američki bezbednosni kišobran, ruski energenti, kinesko tržište i EU kao avatar za ostvarivanje nacionalnih ciljeva. Račun je već počeo da stiže na naplatu: rat u Ukrajini, visoke cene energije, kineska nelojalna konkurencija, kriza automobilske industrije, pad proizvodnje.

Problem je što kad se Nemačka nakašlje, dobar deo ostatka Evrope dobije zapaljenje pluća. Kancelar Merc pokušava da geopolitiku iluzija koriguje u geopolitiku pragmatičnosti. Njegov problem je što mora da sprovede reforme dok Nemačka prolazi kroz četiri straha koja se međusobno hrane: strah od pada ekonomije, strah od nedovoljne sigurnosti, strah od migracija i strah od budućnosti.

Samouverene sile koje s optimizmom gledaju u budućnost grade mostove i puteve. Rimsko carstvo dok je bilo jako gradilo je puteve i mostove, a u dekadentnoj fazi je konstruisalo zidove, od Hadrijanovog u Britaniji.

Decenijama su evropske demokratije, ne samo nemačka, konstruisale konsenzus na društvenom liftu i privrednom rastu. U poslednje dve decenije se isključivo koncentriše na upravljanje krizama i smanjivanje negativnih efekata. Iz ofanzive se ušlo u defanzivu. I tu leži glavni motiv rasta AfD-a i ekstremne desnice generalno, on je posledica krize centra, a ne snage ideja desnice koje su kao zardala ploča, prerađena maksima grofa Sergeja Uvarova: Bog, država (autokratija) i narod (nacionalizam).

Izvesna pobeda Alternative za Nemačku u Saksoniji mobilisala je veliki broj građana, a pokrenute su i brojne inicijative za sprečavanje dolaska na vlast ekstremne desnice. Jedna od njih je „taktischwaehlen.de“, odnosno „taktički glas“, kao i „Campact“, koja je oblepila Magdeburg i druge saksonske gradove sa pozivom da daju strateški glas SPD-u i Zelenima

Merc ima nezahvalan zadatak da promeni tendenciju i zaustavi AfD sprovodeći finansijsku i ekonomsku transformaciju, naoružanje, pružanje pomoći Ukrajini, smanjivanje energetske zavisnosti, pripremajući sudar sa Kinom u odbrani nemačke industrije. Olakšavajuća okolnost je da Nemačka ima dovoljno novca da finansira dobar deo reformi, ali mora da bude maksimalno efikasna i podjednako uspešna na geopolitičkom i ekonomskom planu.

Ključno pitanje nije da li će Merc oživeti nemačku ekonomiju ili da li će zaustaviti AfD, glavna dilema je da li će Nemačka povlačiti poteze s ciljem kreiranja evropskog rešenja ili će koristiti Evropu da reši svoje probleme.

U prvom slučaju Berlin će postati ponovo motor Evrope i svi će imati koristi, u drugom biće samo probuđen nacionalistički instinkt u državama članicama da se forsira kratkoročni nacionalni interes, odnosno da se od drveta ne vidi šuma.

Evropska unija ne može bez Nemačke jer nijedna druga zemlja nema kombinaciju karakteristika, od demografije preko industrije i ekonomije do geografije, da bude lider. Ali Nemačka nosi i odgovornost za sudbinu EU. Eto zašto je uspeh Mercove vladajuće koalicije važan za EU uz marginalizaciju AfD-a. Bez Berlina ekonomija EU ne može da bude konkurentna, geostrateška autonomija ostaje samo ideja, a bezbednost i sigurnost kontinenta u rukama drugih.

SAKSONIJA-ANHALT

U Saksoniji-Anhalt imamo paradoksalnu situaciju. Izlazeći predsednik pokrajine Sven Šulce uživa daleko veću podršku od glavnog rivala, kandidata Alternative za Nemačku, Ulriha Zigmunda, odnos je 48 prema 32 odsto. Međutim, u ispitivanjima javnog mnjenja na pokrajinskom nivou, AfD ima duplo veću podršku od CDU-a.

Odnos snaga između dve partije i dva kandidata nije mnogo pomerio ni televizijski duel u kojem je izašla na videlo pripremljenost Šulcea i razoružavajuće nepoznavanje elementarnih stvari, pogotovo u ekonomskom sektoru, Zigmunda. „Neznanje je moć“ nije moto Alternative za Nemačku, poput krilatice vladajuće partije u Orvelovom „1984“, ali jeste njihova uardna snaga, zajedno sa pojmom „remigracija“.

Referendum na Islandu nam je još jednom pokazao da na izjašnjavanjima građana, čak i u dobro uhodanim demokratijama, pod dejstvom novih tipova propagandne kampanje preko društvenih mreža, izborni rezultat nije vezan za racionalne, već iracionalne motive, odnosno ne bazira se na sagledavanju okolnosti, već na emocijama i posebno strahovima.

U tom kontekstu je veoma indikativan podatak da na društvenim mrežama predsednik Saksonije-Anhalt Šulce ima malo više od deset hiljada pratilaca, a Zigmund oko 800.000. Budući da sve veći broj glasača ne može da održi pažnju duže od par desetina sekundi, pogotovo ako nešto mora da pročita, jasno je zašto Zigmundovi dobro upakovani slogani, pogotovo protiv imigranata, funkcionišu i pokrivaju njegove rupe u znanju, počev od toga da je u Saksoniji-Anhalt manje od deset posto stranaca ili duplo manje nego što je proseka u Nemačkoj.

To što je Zigmund praktično analfabeta nije njegova mana, već prednost, kako

bi drugačije imao 800.000 pratilaca na društvenim mrežama – naravno, ne treba zaboraviti da je među njima i mnogo prijatelja iz Moskve i Pekinga pod lažnim imenima – opčinjenih osmehom, gegovima i trivijalnim porukama. Stigli smo i u Nemačkoj do maksime: „Za džirlo narod, džirlo proizvodi (političari)“. Pojedini uticajni nemački listovi su proglasili, pomalo tendenciozno, Zigmunda za najopasnijeg čoveka. On se prvo ljutio, a zatim je shvatio da su mu u suštini napravili uslugu jer njegovi birači ne čitaju ni *Bild* a kamoli nedeljike.

AFD u Saksoniji, ali i generalno, bira teme koje donose nove glasače, pre svih pitanje stranaca, bezbednosti i podizanja penzija. Međutim, umesto obrazloženih predloga za realizaciju proklamovanih ciljeva koriste se slogani koji kreiraju konsenzus na društvenim mrežama, a zatim i na terenu.

Osim „remigracije“, jedan od karakterističnih primera kako u AfD-u zamišljaju politiku u stilu „kako mali Perica vidi stvari“ jeste problem manjka radne snage. AfD smatra da je rešenje jednostavno, to jest da Nemice treba da počnu da radeju više dece. Čak i da Nemice, kojim čuđom, počnu masovno da radeju decu za devet meseci, problem bi bio rešen tek za 20 godina, to jest kad ta deca postanu radno sposobna. Naravno, ni čelnici AfD-a, a ni njihovi glasači, strastveni „skroleri“, ne shvataju da su rešenja potrebna sada i da niko nema luksuz da čeka dve decenije.

VEZE SA MOSKVOU

Alternativa za Nemačku se ne plaši ruske „denacifikacije“ jer je tipičan primer kako mogu da imaju suprotno značenje od minimalnog. Nemački neonacisti znaju da u vokabularu Moskve „denacifikacija“ znači u suštini borbu protiv pravne države, ljudskih prava i sloboda, liberalne demokratije, a ne protiv neonacizma čiji je barjaktar AfD.

Veze između vodećih ljudi AfD-a i Rusije su toliko kapilarne i dubinske da su iz Ministarstva unutrašnjih poslova već obznanalili da neće deliti senzibilne informacije sa telima Saksonije-Anhalt ako na vlast dođe Alternativa za Nemačku. „Svaka poverljiva informacija data predstavnicima AfD-a vrlo lako može da završi direktno na stolu u Kremlju“, obrazložili su najavljenju meru u federalnom nemačkom MUP-u.

Vođe AfD-a ne kriju da im je jedan od prvih ciljeva da smene šefove obavještajnih službi na pokrajinskom nivou jer su ih definisali kao stranku „ekstremne desnice“ sa opasnim vezama sa Rusijom, uz prateću dokumentaciju i dokaze.

Na udaru AfD-a su i javni televizijski servis, kao i crkve koje imaju hrišćanski odnos prema imigrantima. Uz to, sklonost ka paganizmu je još jedna kopča koja spaja AfD sa NSDAP-om. Deo programa AfD-a koji neodoljivo upućuje na neonacizam odnosi se na kreiranje paravojskih formacija pod izgovorom brige za sigurnost građana, zatim segregaciju u školskom sistemu po kojoj bi bila odvojena deca imigranata i deca sa posebnim potrebama. Kao u Tompsonovoj pesmi „Geni kameni“, u kojoj se kaže da je 1945. bila loša, AfD želi samo zdravu decu „plave krvi i bjelog lica“. Drugim rečima, nemački neonacisti žele da ponovo skriptuju društvenu i kulturnu homogenizaciju koju su nametnuli njihovi politički preci.

NIJE SVE TAKO CRNO U SAKSONIJI

Izvesna pobeda Alternative za Nemačku mobilisala je veliki broj građana, a pokrenute su i brojne inicijative za sprečavanje dolaska na vlast ekstremne desnice. Jedna od njih je „taktischwaehlen.de“, odnosno „taktički glas“, kao i „Campact“, koja je oblepila Magdeburg i druge saksonske gradove sa pozivom da daju strateški glas SPD-u i Zelenima.

Pokrenuli su se i tzv. debankeri (razotkrivači) koji lansiraju ciljane poruke prema glasačima AfD-a, pokazujući im kontradikcije u porukama ekstremne desnice, očigledne dezinformacije, prevare, kao i pozadinu i biografije čelnika i vide-njih članova AfD-a.

Pošto AfD i sestrinska stranka BSW ne mogu da osvoje 50 odsto glasova, vrlo je važno da SPD i Zeleni pređu izborni prag od pet odsto i tako spreče preliivanje glasova u korist AfD-a i osvajanje apsolutne većine u pokrajinskom parlamentu i sa 40 odsto glasova.

Aktivisti su u prethodnih nekoliko nedelja obišli na desetine hiljada glasača, objašnjavajući im šta znači „taktički glas“ i koliko je važno da SPD i Zeleni uđu u pokrajinsku skupštinu. Inicijativa je dala rezultate, barem prema ispitivanju javnog mnjenja, budući da je na par dana od izbora u Saksoniji-Anhalt SPD stigao do devet odsto podrške, a Zeleni do šest od-

Naruku evroskeptičnim i antievropskim političkim snagama ide i početak debate o usvajanju novog sedmogodišnjeg budžeta EU. To je po pravilu idealna prilika za populističke priče i slogane protiv EU i o navodnoj zaštiti nacionalnih interesa kroz kritikovanje sume novca koja se izdvaja za budžet EU

sto.

Kao što je važno da SPD i Zeleni uđu u parlament, tako je bitno i da stranka Sare Vagenkneht ostane van skupštinskih klubova. Njena partija je relativno daleko od izbornog praga, uživa podršku tri odsto građana Saksonije-Anhalt, a za ulazak u pokrajinski parlament potrebno je pet odsto ili više glasova. Izjava Vagenknehtove da bi garantovala spoljnu podršku AfD-u da formira pokrajinsku vlast tumači se kao namigivanje glasačima AfD-a da i oni „taktički“ glasaju u nedelju 6. septembra.

Jedan od mogućih problema nakon izbora mogao bi da bude stav CDU-a da, kao što nema savezništva sa AfD-om, tako ga ne može biti ni sa Levicom (Linke). Naime, postoji šansa da partija naslednica nekadašnje Komunističke partije DDR-a bude jezičak na vagi između AfD-a i BSW-a na jednoj strani i drugih partija koje komponuju tzv. Brandmauer prema neonacističkim formacijama.

AFD VODI U BERLINU I MEKLENBURGU

Izbori u Berlinu i Meklenburgu-Pomeraniji su na programu 20. septembra. Za razliku od Saksonije-Anhalt, AfD nema realne šanse da ostvari pobjedu koja bi garantovala apsolutnu većinu u lokalnim parlamentima.

Ipak, činjenica da je AfD pojedinačno postao najpopularnija politička formacija u nemačkoj prestonici, koja je od ujedinenja važila za najkosmopolitiskiji grad u Evropi, više je nego indikativna. AfD se popeo na 19 odsto podrške u Berlinu, dok je u najsevernijoj istočnonemačkoj pokrajini „izmeren“ na 38 odsto.

U Berlinu su najpopularnije stranke iza AfD-a Linke i CDU sa 18 odsto podrške, zatim slede Zeleni sa 16, a SPD je pao na 13 odsto. Ispod praga od pet odsto su liberali i BSW. Kada se sve sabere i oduzme, u Berlinu i okolini antisistemske stran-

ke uživaju podršku 42 odsto birača, što dovoljno govori o višeslojnoj polarizaciji glasačkog tela, imajući u vidu odnos Linke i AfD-a, ali i CDU-a prema Linkeu i AfD-u.

Razlog porasta popularnosti AfD-a u Berlinu nije samo rezultat širenja neonacističkog sentimenta, već je u dobroj meri posledica razočaranosti dela birača aktuelnom i prethodnim vlastima koje su činile sve partije osim AfD-a. Serija skandala, nerešenih pitanja i nedomaćinskog upravljanja gradom proizvela je protest među biračima.

Aktuelni predsednik Berlina Kaj Vegner sebi je dozvolio luksuz da igra tenis dok je čitav jugoistočni deo grada ostao bez struje i grejanja. Dodatno je pogoršao svoju poziciju kada je slagao da je koordinisao pomoć preko telefona. Istini za volju, Vegner nije nikada bio omiljen i januarski skandal je bio samo poslednji ekser u kovčeg njegove političke karijere.

Berlin je grad paradoksa i nije iznenađenje da su gotovo podjednako popularni AfD, Linke i CDU, a porastu ekstremne desnice doprinelo je i pitanje vrtoglavog povećanja cene stanovanja.

„Prvo Berlinci“ je klasičan slogan nacionalista i suverenista koji je omogućio AfD-u da dopre i do umerenih glasača. S obzirom na to da se socijalni stanovni dodeljuju na osnovu bodova, autohtoni Berlinci imaju male šanse da ga dobiju i AfD je iskoristio priliku da jednim udarcem pogodi dva cilja: dobije naklonost Berlinaca i pojača ksenofobiju.

ALTERNATIVA ZA NEMAČKU JE PREŠLA ELBU

Fenomen Alternative za Nemačku ne može više da se veže samo za DDR i jaz koji se proširio između zapadnjaka i istočnjaka u Saveznoj Republici nakon ujedinjenja. AfD je ušao silovito i u zapadni deo Nemačke, uključujući i najbogatije lendere.

Rezultati u Baden-Virtembergu i Rajni-Palatinatu pokazali su kako se i na zapadu ponavlja slična dinamika kao na istoku. AfD prvo dobija prolaz u onome što je ostalo od radničke klase, a zatim u manje ruralne sredine, pogotovo sa razvijenim porodičnim biznisima koji su bili pogođeni poslednjim krizama i merama vlade u sektorima od energije do klimatskih promena. **N**

Šta je šef CIA (do)govorio u Moskvi?

Nisu Retklif i družina putovali bez povoda preko okeana. Traže se rešenja kako prekinuti ruski problem sa beskonačnim ratom na istočnom frontu i jednako nerešivu situaciju u kojoj su sada Amerikanci

Piše Aleksandar Radić

Rusi vole ironičan humor. Zato se sada u Moskvi priča o tome kako je direktor CIA Džon Retklif morao da ode kod Putina da ga lično informiše o tome da pozicije ruske strane u ratu nisu dobre, da rat ima teške posledice na ekonomske, a ne daj bože i na političke i društvene prilike.

Morali su da dođu to da kažu jer, kako kaže šala, rusko rukovodstvo veruje svojoj službi da je sve kako treba da bude, po svim stavkama plana.

Ruskoj obaveštajnoj strukturi ne treba previše verovati, da ne kažemo nima-

to računa. Znamo mi iz Vučićeve balkanske gubernije kako vlast voli i loše profesionalce ako slede kurs partije jer jedino se to računa.

Za neke šale pokaže se da nisu to što smo mislili, u stvari su sažeta istinita priča. Kada su Amerikanci 25. avgusta poslali u Moskvu USAF-ov C-17, prethodno su prebojili alfanumeričke oznake i ostavili su samo malu državnu zastavu i tamnosivu oznaku vida koja se jedva vidi na sivom avionu.

Nisu prikrili zadatak jer let su zainteresovani posmatrači pratili na portalu Flightradar24 i Moskviči su snimali mo-

bilnim telefonima veliku mašinu u prilazu na sletanje. Iz aviona su izašli cijaši i otišli u posetu ruskim službama.

Rusi su se smeškali na onu šalu o tome kako Amerikanci tumače Putinu prilike na frontu, ali par dana nakon leta C-17, „Njujork tajms“ objavio je pozivajući se na relevantne ali anonimne izvore da se Retklif zaista trudio pokazati stvarne odnose sila i loše perspektive ruske strane ako se odluči za nastavak rata. Pa, sad ko se poslednji smeje.

Dan iza sastanaka u Moskvi i dan pre objavljivanja članka u „Njujork tajmsu“,

MOŽDA SU TOKOM SASTANKA RUSA SA CIA NEKI SA AMERIČKE STRANE REKLI DA MALA TOKMAČKA NIJE VAŽNA ZA PLANETARNI POLITIČKI I EKONOMSKI ŽIVOT KAO ORMUZ

lo. Izveštavali su godinama šefove da su uradili sve što treba na ukrajinskoj političkoj sceni za brzu promenu režima.

Naveli su vrhovnog na pomisao da treba samo pokazati desantnike na ulicama ukrajinskih gradova i sve će završiti za devet časova, ma uvrh glave dan-dva. Obmanuli su pretpostavljene i ostali su u životu.

Kremlj ima razumevanja za odane kadrove. Možda prave grešku za greškom u poslu, ali vole predsednika. Samo se

načelnik ruskog Generalštaba general Valerij Gerasimov rekao je da ruske armije u SVO prodiru na svim pravcima, svakog dana sve više. Jurišni odredi izbili su na samo 4 km od Slavyjanska, 3 km od Kramatorska i 1,5 km od Družkovke.

Tako su pretpostavimo izvestili i vrhovnog i probudili su nadu da će uskoro držati čitav Donbas. To bi bio cilj SVO, onaj revidirani, prilagođen realnim okolnostima. Čini se kao da su ratni planeri zaustavili vreme pa polako rade svoj posao jer približno ista linija fronta proleća prošle godine ohrabrila je Gerasimova da obeća da će završiti Donbas tokom leta. Smenila su se godišnja doba i ništa se bitno nije promenilo.

U atmosferi pred parlamentarne izbore Putin želi potvrdu vlasti, i to visoke procenete, i zato molim, sa fronta on traži samo dobre vesti. Kažu iz ruskog ministarstva odbrane da su uzeli Malu Tokmačku, mesto gde je ukrajinska armija juna 2023. godine pokrenula ofanzivu (zvanu kontraofanziva za proukrajinske medije) i postavili su za cilj proboj do Azovskog mora.

Stali su u prvom selu, Rusi su pokušali da zauzmu to mestašće i tamo jurišaju već godinu i po i duže. U jesen 2025. godine rekli su da su očistili svaku kuću, pokazalo se da nisu i nedavno su ponovo „oslobodili“ ostatke ostataka sela sa prefiksom „malo“. Ubitačno za moral jer su proputinovski novinari i botovi puno puta izvestili da je ostvaren pomak

**ULIČNE BORBE VODE SE JURIŠNIM
ODREDIMA I DRONOVIMA. AVIJACIJA
TEATRALNO DEJSTVUJE BOMBAMA
OD TRI TONE I TONU I PO, ALI U
SVAKODNEVICI RATA BITNI SU
DRONOVI, PUNO DRONOVA. ZATIM
IDE VOJNIČKA ČIZMA. GENERALI
POVLAČE STRELICE I SLAŽU
TAKTIČKE SIMBOLE NA KARTAMA
I ZA NJIH KILOMETAR JE ŠIROK
KAO MALI PRST. NA TERENU TO
SU KRATERI, SMEĆE RAZBACANO
POSVUDA I DRONOVI U VAZDUHU
KOJI TRAŽE ŽRTVE**

u Maloj Tokmački. Jedan, kako drugačije nego ironičan slogan kaže „ko kontroliše Malu Tokmačku, kontroliše svet“.

Ukrajinskoj propagandi su Rusi stvorili mostobran za gradnju mita o odbrani sela koje je pre rata imalo jednu ciglanu. U međuvremenu, sve kuće su postale gomila polomljenih cigala i Gerasimov na radnoj karti valjda je konačno stavio zastavicu i sada šef CIA mora da objašnjava ruskom vrhovnom komandantu da Mala Tokmačka nije tako važna kako se to priča na forumima.

Ruski oficiri koje su ratne realnosti učinile rezistentnim na borbene pokliče boraca koji u dačama loču pivo i pomeraju pukove cene da ono malo kilometara u Donbasu neće moći lako da se zauzme. Puno srušenih gradića i sela i ostaci

vozila svuda po frontu nisu tema koja može da se gurne na stranu i da se kaže – eto, još kilometar-dva i sve rešeno.

Samo da se pretrče neke livade i da jurišnici prežive i postave zastavu. Da, ali kako to izvesti? Zato Moskva želi emotivan naboj nacije kao u vreme Velikog otadžbinskog rata. Doduše, moral u SVO ne može da se poredi sa velikim ofanzivama – tenkovi gutali kilometre i pešadija trčala bez daha. Priznati pevač sovjetskog doba Bulat Okudžava autor je pesme „Nama je potrebna još jedna pobeda“. Refren glasi „jedna za sve, platićemo bilo koju cenu“. Tako su nekada gledali na rat – ide se dalje i mora se pobediti.

Kako sada usaditi fatalizam borbe protiv nacizma borcima koji se bore za platu? Ne ide. Motivi su se promenili, narod pasivno posmatra rat i zadržava se na poziciji moralnog saučesnika i ništa više. Nisu to vremena iz pesme Okudžave u kojoj 10. desantni bataljon ide u noć u susret „smrtonosnoj vatri“, a savremeni 299. puk VDV traži desantnike starosti do čak 63 godine uz obećanje da će se država novim borcima odužiti brisanjem svih dugova uz izuzetak alimentacija.

Pozvani su u stroj VDV i stranci koji će dobiti državljanstvo po kratkoj proceduri. Sa takvim borcima Gerasimov računa na brzo čišćenje ostatka Donbasa, pesimisti kažu da će se rat na tom delu odseka nastaviti brutalan kakav je i do sada bio, ali sa namerom da se postigne dramski obrt.

Primetili su to Ukrajinci i predsednik Zelenski potpisao je naredbu za organizacijsko-formacijske promene – umesto jedinstvene komande Istok zadužene za Donbas formiraće se dve operativne komande.

Na mesta vodećih ljudi postavljene su dve ličnosti od velikog poverenja u redovima tvrdih nacionalista: generali Denis Prokopenko, sadašnji komandant 1. korpusa nacionalne garde Azov, i Andrej Bilecki, komandant 3. armijskog korpusa. Oba iz reda ultradesnice i čini se da su prirodan izbor za odsudnu odbranu. Ideološke odrednice nisu predmet rezervi jer su čak i oznake jasna poruka – 1. korpus ima u grbu stilizovani volfsangel koji je u nacističkoj Nemačkoj bio simbol SS divizije Das Rajh i SS divizije Landstorm Nederland. Ambblem 3. korpusa su tri kose linije, efektna stilizacija volfsangela.

Odbrana se priprema, uređeni su kilometri rovova, podzemna infrastruktura.

Kremlj želi Donbas po svaku cenu, ali nisu pokazali nameru da povećaju pritisak na tom delu fronta i dovuku pojačanja. Gerasimov i društvo trude se da obezbede prisustvo na svim delovima fronta da se ne bi ponovio proboj kao kod Kurska. Ljudstvo je razvučeno od severa gde pritiskaju ukrajinsku odbranu od Sumija do Harkova pod obrazloženjem da se mora formirati zaštitna zona prema Rusiji od barem 20–30 km kao garancija da artiljerija neće tući pogranična mesta. Sada se čini nebitnim procena potencijala haubica i višecevnih lansera raketa jer je osnovno sredstvo ukrajinske armije postao dron.

Od severa do Azovskog mora i Krima dronovi lete u dubini, iza linije fronta i uništavaju vozila za dotur. Rusi su suočeni sa visokim rizikom svakog pokreta vozila. Na satelitskim snimcima videno je da su za kamione izradili zemljana skloništa na 100 km od fronta.

Zbog izloženosti pozadine teško je zamislivo da će se masirati pešadija i sredstva vatrene podrške namenski za Donbas. Posebno veliki izazov predstavlja niz povezanih naselja, puno kuća, stambenih zgrada i u perspektivi ruševina koje postaju zakloni za odbranu.

Ulične borbe vode se jurišnim odredima i dronovima. Avijacija teatralno deluje bombama od tri tone i tonu i

po, ali u svakodnevici rata bitni su dronovi, puno dronova. Zatim ide vojnička čizma. Generali povlače strelice i slažu taktičke simbole na kartama i za njih kilometar je širok kao mali prst. Na terenu to su krateri, smeće razbacano posvuda i dronovi u vazduhu koji traže žrtve.

Zato su možda u američkom C-17 do Moskve došli neki ljudi koji su ponudili alternativne poglede ruskom rukovodstvu sa preporukom da se otrezne i otvorenim stavom da se ne sme proširiti rat i pretiti članicama NATO-a.

Jednog dana saznaćemo o nekim temama koje nisu „iscurile“ do „Njujork tajmsa“. Možda nekim ponudama, elementima za pregovore o miru koji bi udovoljio minimalnim zahtevima obeju strana, pitanjima sudbine rata protiv Irana.

DAN IZA SASTANAKA U MOSKVI I DAN PRE OBJAVLJIVANJA ČLANKA U „NUJORK TAJMSU“, NAČELNIK RUSKOG GENERALŠTABA GENERAL VALERIJ GERASIMOV REKAO JE DA RUSKE ARMije U SVO PRODIRU NA SVIM PRAVCIMA, SVAKOG DANA SVE VIŠE

KREMLJ ŽELI DONBAS PO SVAKU CENU, ALI NISU POKAZALI NAMERU DA POVEĆAJU PRITISAK NA TOM DELU FRONTA I DOVUKU POJAČANJA

Nisu Retklif i družina putovali bez povoda preko okeana. Traže se rešenja kako prekinuti ruski problem sa beskonačnim ratom na istočnom frontu i jednako nerešivu situaciju u kojoj su sada Amerikanci koji su prvo pokušali izbaciti Iran sa terena kao faktor sile i suočili se sa rizikom da se rat nastavi „do daljeg“.

Obe sile traže izlaz iz ratova koje su same počele. Čini se razumnim da pričaju o tome. Amerikancima pride treba da pokažu posebne mere u zaštiti saveznika iz NATO-a jer postoje namere da se drastično redukuje broj ljudi koji američka armija drži „preko okeana“. Deo jedinica otići će u kontinentalne SAD ili na Tihookeansko vojište, deo će možda da se pomeri prema istoku.

Za takve promene SAD treba nešto od Rusije, razumevanje za realne okolnosti odnosno potrebu da se povlačenje pri-

kaže kao podrška saveznicama, jer kako reći da će to biti „u njihovom najboljem interesu“.

Interesantno da su T i Max kanali za koje se smatra da su bliski ruskoj obavestajnoj zajednici ocenili da dolazak Retklifa predstavlja potvrdu američke slabosti i krize međunarodne pozicije. Taj način razmišljanja verovatno je imao znatan udeo u odluci da se krene u rat 24. februara 2022. godine. Olake procese da će EU i NATO da puknu pred plinom ruskih tenkova nisu se ostvarile, ali ostale su i dalje osnova za ponekad prezriv odnos prema navodnim slabostima tih saveza. Možda su to složeni birokratski mehanizmi i ne preterano efikasni, ali pružili su Ukrajini presudno važnu podršku i sada pod pritiskom tvrdog američkog stava saveznice iz NATO-a grade vlastite resurse. Potrebe ukrajinske armije sve više se podmiruju vlastitom proizvodnjom, a od stranog faktora na prvom mestu su članice EU i politički i kroz ekonomsku pomoć i direktne pošiljke naoružanja i licence za fabrike koje će voditi ukrajinska vojna industrija.

Doći će jesen. Amerikanci se prestrojavaju. Kremlj želi taj Donbas, onih nekoliko kilometara dubine i da time završe SVO. Planovi su jedno, a realizacija – T-kanal Ribar koji čvrsto radi za državu i čak drži kurseve kako to treba činiti polaznicima (saradnicima) u Srbiji kaže 28. avgusta da „prisustvo ruskih jedinica je zafiksirano u uže u centru Male Tokmačke. Međutim, prerano je govoriti o potpunoj kontroli nad selom jer još uvek nisu odstranjeni glavni problemi za obezbeđenje položaja na njenoj teritoriji“.

Moraće da se zauzmu uzvišenja severno od obližnje reke Konke jer su zasada pod udarom pravci dotura. Do tada računa se na to da je Mala Tokmačka „siva zona“, prostor između položaja zaraćenih strana.

Možda su tokom sastanka Rusa sa CIA neki sa američke strane rekli da Mala Tokmačka nije važna za planetarni politički i ekonomski život kao Ormuz. Ako su to i rekli, ko zna da li Putin smatra to za bitno. Ima on službe koje brinu da bude srećan kada sazna za pozitivne informacije. Zna, to su one iste službe koje kažu i da se 15. marta u Vučićevoj guberniji nije desilo ništa, ko kaže nešto laže. **N**

Zemlja zapravo nije postala opasnija. Samo smo mi izloženiji

Kako se desila katastrofa u Nepal u i da li je ovakva nesreća mogla da bude spriječena

Piše Nedeljko Jeknić

Dron leti nisko iznad Trišulija i kamera ne nalazi ništa što bi se moglo prepoznati kao selo. Tamo gdje su do srijede stajale kuće, sada je ravna i siva masa blata. Kao da je neko preko čitave doline istresao svježi beton i pustio ga da se osuši.

Trišuli je rijeka koja je do prije samo nekoliko dana bila poznata po nečemu sasvim drugom: izvire duboko u Hima-

Godine 1902. na Kavkazu, cijeli glečer po imenu Kolka otkinuo se i sručio niz dolinu Genaldon, ubivši nekoliko desetina ljudi. Sto godina kasnije, 2002. isti glečer je to ponovio, gotovo do detalja, i tog puta odnio 176 života, uključujući i cijelu rusku filmsku ekipu koja je snimala u dolini

lajima i probija se kroz ovaj brdoviti kraj sjeverozapadno od Katmandua, kao jedna od najpopularnijih rafting destinacija u Aziji. Legenda kaže da je bog Šiva svojim trozupcem probio vodi put kroz planinu te otuda i ime.

Doline oko nje pune su planinarskih staza koje vode dalje na sjever, ka granici sa Tibetom, i upravo je ta turistička popularnost razlog zašto će spisak nestalih i nastradalih, kada konačno bude

sastavljen, izgledati kao popis gostiju iz pola svijeta, a ne samo Nepalaca.

Slične kadrove uništenja vidjeli su i spasioci iz helikoptera nad obližnjim okrugom Rasuva, tik uz Tibet. Mutna bujica probijala se između onoga što je ostalo od mostova i puteva, brzinom kojom je za pola sata podigla vodostaj rijeke devet metara. Slike i snimke smo imali prilike vidjeti ovih dana i izgledaju kao kadar iz apokaliptičnog filma, samo viđeni kadrovi nisu sa glumcima već nažalost sa pravim ljudima.

Prema posljednjim informacijama, više od 900 ljudi stradalo je u Nepal u Tibetu, dok se 4.500 ljudi vodi kao nestalo. Više od 90.000 ljudi pogođeno je katastrofom.

NOVA KATEGORIJA KATASTROFE

Kada su seizmometri tog jutra zabilježili udar magnitude 5.2, prva pretpostavka je bila da je u pitanju zemljotres.

Međutim, ono što se stvarno dogodilo i nema baš uobičajeno ime, jer ne spada čisto ni u jednu od poznatih kategorija katastrofa. Ne može se nazvati klizištem jer ga nije pokrenula kiša, a nije ni obična glečerska poplava, jer se glečer nije otopio.

Komad leda i stijene, širok oko 600 metara, jednostavno je izgubio prianjanje uz podlogu na kojoj je ležao hiljadama godina i survao se niz rijeku sa visine od 2.100 metara.

Nauka je za ovakav događaj tek nedavno, u posljednjih desetak godina, skovala poseban naziv – odvajanje glečera na blagoj padini (u slobodnom prevodu). Kada se ta masa leda i stijene sruči u riječnu dolinu, led se pri udarima otapa, miješa se sa muljem i zemljom i pretvara u gustu i razornu bujicu, koja se prema opisima nesrećnih svjedoka kreće poput tečnog betona.

Dovoljno je teška da nosi kamione i dovoljno brza da za pola sata podigne rijeku za devet metara.

DRUGI ČIN

Da stvar bude još gora, prva bujica nije bila kraj priče. Sva ta zemlja, stijene i led koje je nosila morali su negdje da se zaustave. I zaustavili su se tamo gdje je dolina najuža, začepivši riječno korito kao prirodna brana. Tako su, gotovo preko noći, nastala takozvana barijerna jezera – privremene akumulacije vode koje se nagomilavaju iza sopstvenih ruševina i koje mogu popustiti u bilo kom trenutku. Bilo zbog pritiska vode koja se skuplja iza njih, bilo zbog novog klizišta

Problem nekada čak nije u nedostatku tehnologije već jednostavno zato što niko nije sjedio i gledao baš tu padinu, tog dana, dovoljno pažljivo da vidi da se nešto sprema

koje ih dodatno destabilizuje.

Upravo se to dogodilo iznad graničnog prelaza Đirong na kineskoj strani, gdje je ovakvo jezero prijetilo novim talasom bujice i primoralo spasilačke ekipe da povuku ljude sa terena umjesto da nastave potragu za nestalima.

HRONOLOGIJA

Ipak, ovakve stvari ako nama ljudima jesu, planinama nisu nepoznate. Godine 1902. na Kavkazu, cijeli glečer po imenu Kolka otkinuo se i sručio niz dolinu Genaldon, ubivši nekoliko desetina ljudi. Sto godina kasnije, 2002. isti glečer je to ponovio, gotovo do detalja, i tog puta odnio 176 života, uključujući i cijelu rusku filmsku ekipu koja je snimala u dolini.

U Peruu, na planini Huaskaran isto se dogodilo dvaput u osam godina – 1962. i 1970. sa ukupno više od 20.000 žrtava.

Sve su to izolovani, rijetki slučajevi, upisivani u istoriju kao lokalne tragedije bez zajedničkog imenitelja. Onda su 2016. godine u tibetanskim brdima zvanim Aru dva glečera uradila istu stvar u razmaku od nekoliko mjeseci. I to je prvi put nauku natjeralo da posumnja da stvar možda nije slučajna, nego obrasci koji dobija na ubrzanju.

Pet godina kasnije slična lavina leda i stijena sravnala je dvije hidroelektrane u Indiji te je ovaj događaj izazvao veliku naučnu pažnju.

Iste godine je u časopisu *Science* objavljen rad koji se bavio ovim fenomenom na kome je učestvovalo preko četrdeset koautora, što je samo po sebi govorilo koliko se pitanje učinilo bitnim.

PRVI OSUMNJIČENI KRIVAC

Pitanje koje se samo javlja s obzirom na aktuelni civilizacijski momenat – da li klimatske promjene stoje iza svega ovoga? Glečer Kolka iz 1902. sugerise oprez prema brzom zaključivanju, planine su to radile i prije industrijske ere. Ali otapanje permafrosta i stanjivanje glečera nesumnjivo mijenja način na koji led prijanja na stijenu ispod sebe i teško je računati da je slučajnost to što se u posljednjih deset godina broj ovakvih događaja izjednačio sa onim u čitavom prethodnom vijeku.

Možda bi najpoštenije objašnjenje bilo otprilike ovako: klima vjerovatno ne pritiska prekidač koji izaziva pojedinačni kolaps ovih ledenih struktura, ali podiže osnovni rizik da će do njega, prije ili kasnije, doći.

RAČUN ZA NASELJAVANJE PLANINA

Ako već uzroke ovog konkretnog kolapsa glečera u Nepal u nije moguće sveći na jedan jednostavan razlog, posljedice je mnogo lakše objasniti. Kada se Kolka otkinula 1902. godine, dolina Gernaldon bila je rijetko naseljen, čak i za bačen kutak Kavkaza. Nekoliko desetina mrtvih bilo je, u tadašnjim okvirima, sve što je ta planina mogla da uzme.

Sto godina kasnije, ista planina je pogodila filmsku ekipu, turiste, sela sa električnom mrežom i putevima. I broj žrtava se udeselostužio, iako je fizički događaj bio skoro pa identičan. Isto se sada ponavlja u Nepal, samo u još većoj razmjeri.

Ista vrsta kolapsa koja bi prije stotinjak godina možda zatrpala nekoliko pastirskih koliba, danas pogađa granični prelaz između dvije države, hidroelektrane, mostove i stotine stranih turista koji su se tu zatekli baš zbog popularnosti rafting i planinarskih ruta duž Trišulija.

Zemlja zapravo nije postala opasnija, već smo mi postali izloženiji. Osam milijardi ljudi mora negdje da živi, putuje i gradi, a planine poput Himalaja, nekada gotovo prazne, danas su prepune infrastrukture koja jednostavno nije postojala kada su se ovakvi događaji ranije dešavali. Planina nije promijenila navike, ali smo mi u posljednjih sto godina jednostavno postali mnogo skuplja meta.

TEHNOLOGIJA ZA OTKRIVANJE JE TU, ALI...

Ono što je posebno bolno, kada se sve slegne, jeste podatak da je planina, prije nego što se konačno predala, danima unaprijed slala jasan signal.

Kod skoro identičnog događaja u indijskom Čamoliju 2021. satelitski snimci su naknadno pokazali da se teren pomjerao i do pola metra dnevno prije nego što se sve srušilo. Pola metra dnevno nije baš suptilan pokret. To mogu registrovati brojni instrumenti bez po muke.

A instrumenti već postoje, i to odlični. Sentinel-1 je satelitska konstelacija za posmatranje Zemlje u okviru Kopernikus programa kojim upravlja ESA (Evropska svemirska agencija). Njihovi sateliti prelijeću svaku tačku planete svakih šest dana, noseći radar koji mjeri pomjeranje tla sa preciznošću od par milimetara. Kroz oblake, maglu ili mrak.

Podaci su javni, besplatni, dostupni svakom ko ima internet. I eto, problem nekada čak nije u nedostatku tehnologije već jednostavno zato što niko

Zemlja zapravo nije postala opasnija, već smo mi postali izloženiji. Osam milijardi ljudi mora negdje da živi, putuje i gradi, a planine poput Himalaja, nekada gotovo prazne, danas su prepune infrastrukture koja jednostavno nije postojala kada su se ovakvi događaji ranije dešavali

nije sjedio i gledao baš tu padinu, tog dana, dovoljno pažljivo da vidi da se nešto sprema.

Švajcarska i Norveška to rade sistematski, sa radarima ugrađenim direktno u planine, koji daju alarme kada tlo pređe određeni prag. Nepal, uprkos tome što ima neke od najnestabilnijih padina na svijetu, jednostavno nema dovoljno ljudi niti novca da isto uradi na svojoj teritoriji.

Slično je i kada su u pitanju zemljotresi i cunamiji a na našim terenima požari. Bez sistemskog pristupa društva, ljudi su direktno izloženi čudima prirode i prepušteni statistici i dobroj ili lošoj sreći.

VAN DOMAŠAJA LJUDSKIH OČIJU

Ali ne samo to, čovječanstvo je odavno prešlo tačku u kojoj bilo koji tim stručnjaka može ručno pratiti sve što prijeći da nas ubije. Isto se dešava i sa asteroidima, sa meteorološkim upozorenjima pa sada sa ovim glečerima.

Sve više se moramo oslanjati na softvere koji gledaju umjesto nas. Svijeta i opasnosti u njemu je previše da bi ljudske oči stigle sve to obraditi na vrijeme.

Nema smislenog načina da se ovo za ključni rečenicom o nadi. Sljedeći glečer će, prije ili kasnije, uraditi isto, možda čak i sa više žrtava, jer je i sljedeća dolina, gotovo sigurno gušće naseljena nego prošli put.

Za sada, ono što nam preostaje jeste da gledamo snimke iz Nepala, saosjećamo sa ljudima čiji se svijet doslovno raspao za pola sata i tiho se pitamo koja je od hiljada planina kojoj trenutno niko ne pridaje posebnu pažnju ta koja čeka svoj red.

Možda i da priznamo da nijedno mjesto na ovoj planeti nije toliko sigurno koliko volimo da mislimo da jeste. **N**

10 NAJBOLJIH PRVIH REČENICA 100 NAJBOLJIH ROMANA

Zašto je važan dobar početak (ne samo knjige),
i šta nam je ovaj izbor otkrio
o kolektivnom nesvesnom naših prostora?

Š

teta što ovaj tekst ne piše Veljko Miladinović. Jedan od urednika Nedeljnika je u našoj redakciji neformalno poznat i kao „urednik prve rečenice“, jer svaki njegov tekst – evo ih ovde – ima sjajan ulaz. Dobro, većina njegovih tekstova. Dobro, poneki njegov tekst.

Nije da nam, pored ovoliko romana i ovoliko knjiga o kojima svaki dan pričamo i sa kojima se svaki dan družimo, treba dodatna inspiracija, ali priča o prvim rečenicama sasvim se lepo naslanja na onaj tekst o „volti“, o trenutku u kojem vas neka knjiga zgrabi pa ne pušta.

I još lepše na ceo ovaj poduhvat, koji polako ulazi u svoj fini.

Ugrubo, ljudi se mogu podeliti na dve grupe, i to je tako. Prva je, možda manja ali zato glasna, onih koji, kada

Vladan Matijević

Pisac, dobitnik NIN-ove nagrade

1. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
2. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
3. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
4. Upotreba čoveka
Aleksandar Tišma, 1976.
5. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
6. Omer-paša Latas
Ivo Andrić, 1977.
7. Zlatno runo
Borislav Pekić, 1978-1986.

uzmu novi roman u ruke, odmah polete da pročitaju kraj. Neki bi dobar psiholog, možda Aleksandar Misojčić, garant imao šta da kaže o profilu takvog čoveka. Ovi drugi dobro paze da pri prelistavanju *ni sluuuuučajno* ne okrenu zadnju stranu, ma i da ne nalete na neki spojler, jer čitaju od početka do kraja.

Ali nema toga ko u knjižari, ili na ovim novim, onlajn knjižarama, ne pročita prvu rečenicu.

U sedmici za nama, dobili smo neke nove „šampione“ našeg glasanja, neki su favoriti učvrstili svoje pozicije na rang-listi koju još ne otkrivamo, neki su čitaoci imali šta da kažu i zamere i bili su glasni u komentarima, ali one hiljade i hiljade ljudi videlo je makar prvu rečenicu naših tekstova.

Koja je vaša omiljena prva rečenica? Koliko često citirate onu o srećnim i ne-

srećnim porodicama, koliko često pomislite – a ovo vam podneblje dobro – daje materijala za to – da postoje i najbolja i najgora vremena, koliko često se osećate kao Aurelijano Buendija pred streljačkim vodom, što se priseća trenutka kada ga je otac odveo da upozna led, ili kažete da je nešto univerzalno priznata istina?

Zovite me Ismail, ili nemojte, ali književnost ovih prostora jednako je velika – na to, uostalom, podsećaju naši članovi žirija svakog dana – da i mi imamo brojne citate koji su nastavili da žive i van knjiga. Citiraju se bez naslova i autora, parafriziraju i prevode u bezbroj varijanti, parodiraju i pozajmljuju za naslove tekstova u medijima.

Za prvu rečenicu postoji čak i stari latinski termin, incipit, kako se u srednjovekovnim rukopisima naznačavao početak teksta ili poglavlja. (Svako od nas je imao u školskom odeljenju makar jednog tipa koji je glasnim šapatom govorio „Ma samo mi ti počni, ja posle znam i sam.“)

Ali ako postoji kult prve rečenice, neka se ne ljuti Veljko Miladinović, on pripada romanu. Veliki intelektualac i kritičar Edvard Said svojevremeno je objavio celu studiju o počecima („Beginnings: Intention and Method“), bilo u književnosti, bilo u mišljenju.

„Šta je početak? Šta čovek treba da uradi da bi počeo? Šta je to posebno kod početka kao aktivnosti ili trenutka ili mesta?“, tako, hm, počinje njegova knjiga.

Mi ćemo ostati verni našem izboru, koji je dosad okupio višemilionski auditorijum i polako ide ka svom 60. članu žirija, ali uopšte ne bi bilo loše da, kao neki spin-off, napravimo i izbor za najbolju prvu rečenicu. Time se, uostalom, bave mnogi ugledni književni časopisi, poput „American Book Review“ – uz pomoć profesora književnosti, pisaca, kritičara ali i čitalaca, sastavili su svoju listu, na kojoj je na prvom mestu završila rečenica iz Melvilovog „Mobi Dika“. A opet, kada je Gardijan jedne godine pitao kandidate za Bukerovu nagradu koja je njihova omiljena rečenica, dobili su najraznovrsnije odgovore, što ukazuje da postoji ozbiljna razlika između „najpoznatije prve rečenice“ i rečenice koja ostaje zauvek.

U našoj mašti, pisac već ima u glavi prvu rečenicu, a onda sedne i na osno-

vu nje izgradi ceo svet. To uglavnom nije istina, kao što nije uvek istina da je prva rečenica najbolje što neki roman ima da ponudi. (Sećate li se filma „Baci mamu iz voza“ i Denija Devita koji ne može da se otrese prve rečenice „Bila je mračna, olujna noć“? A opet, Orvelova „1984“ počinje slično: „Bio je hladan, svetao aprilski dan...“)

Da se vratimo malo u naš mali literarni lokal: zanimljivo nam je bilo da se našoj velikoj književnoj anketi ovog vikenda vratimo naslovima koji su zaokupili pažnju članova žirija i da ih sagledamo i iz ugla prve rečenice.

Sigurno bi roman „Kad su cvetale tikve“ Dragoslava Mihailovića bio jednako veliki i da ne počinje rečenicom „Ne, neću se vratiti“, ali vas ona doslovno udara kao kroše. Jedan od najvoljenijih romana u našem izboru, „Uloga moje porodice u svetskoj revoluciji“, počinje rečenicom „Mama je sašila kesu“.

Miloš Crnjanski je svoj „Dnevnik o Čarnojeviću“ počeo rečenicom „Jesen,

SVAKO OD NAS JE IMAO U ŠKOLSKOM ODELJENJU MAKAR JEDNOG TIPA KOJI JE GLASNIM ŠAPATOM GOVORIO „MA SAMO MI TI POČNI, JA POSLE ZNAM I SAM“

i život bez smisla“ (proročanski, heh), dok „Seobe“ kreću slikom „Magloviti vrbaci isparavaju se još od prošlog dana, oblaci se kovitaju sve naniže“; „Druga knjiga Seoba“ je već mnogo konkretnija, mada nimalo bajkovita: „Bilo jednom jedno kraljevstvo, u srcu Evrope, koje se zvalo: Hungarija.“

Andrić, ako iko, ume da nam iscrta predele. Jedan od romana koji konstantno dobija najviše glasova, „Travnička hronika“, kreće: „Na kraju travničke čaršije, ispod hladovitog i šumnog izvora Šumeća, postoji otkad svet pamti mala Lutvina kahva.“ Taman da se pojavi onaj konzul...

Ili, još *geografskije*, „Većim delom svoga toka reka Drina protiče kroz tesne gudure između strmih planina...“

Ili, još *vremenskije*, „Zima je, sneg zamreo sve do kućnih vrata i svemu oduzeo stvarni oblik, a dao jednu boju i jedan vid“ („Prokleta avlija“).

A kad smo kod vremena, znamo i kada je tačno Filip Latinovicz Mirosla-

Oto Oltvanji

Pisac, prevodilac, stripadžija

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
2. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
3. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
4. Crvena voda
Jurica Pavičić, 2017.
5. Večernji akt
Pavao Pavličić, 1981.
6. Pesma
Oskar Davičo, 1952.
7. Senke na zidu
Radoslav Petković, 1985.
8. Odustajanje
Jelena Lengold, 2018.
9. Sjećanje šume
Damir Karakaš, 2016.
10. Pjevač u noći
Olja Savičević Ivančević, 2017.

Dragan Markovina

Istoričar i novinar

1. Na rubu pameti
Miroslav Krleža, 1938.
2. Grad u zrcalu
Mirko Kovač, 2007.
3. Zimsko ljetovanje
Vladan Desnica, 1950.
4. Velo misto
Miljenko Smoje, 1981.
5. Crvena voda
Jurica Pavičić, 2017.
6. Pjevač u noći
Olja Savičević Ivančević, 2017.
7. Mimesis
Andrej Nikolaidis, 2003.
8. Ruta Tannenbaum
Miljenko Jergović, 2006.
9. Konstantin Bogobojazni
Simo Mraović, 2002.
10. Oficirova kći
Milan Milišić, 2011.

va Krleže stigao na kaptolski kolodvor („svitalo je“)...

Ahmed Nurudin, pardon Meša Selimović, otvara roman „Derviš i smrt“ rečenicom „Počinjem ovu svoju priču, ni-zašto, bez koristi za sebe i za druge...“, dok je incipit „Tvrđave“ – „Ne mogu da pričam šta je bilo u Hoćinu, u dalekoj zemlji ruskoj“, možda jedna od najupečatljivijih rečenica za jedan roman o čoveku (Ahmet Šabo) koji se vratio iz rata.

U prvoj rečenici „Nečiste krvi“ upoznajemo Sofku, ali joj Bora Stanković – koliko simbolično, koliko majstorski napravljeno! – ne dozvoljava da u knjigu uđe prva. „Više se znalo i pričalo o njenim čukundedima i pramdedama nego o njima samim: o ocu joj, materi, pa čak i o njoj – Sofki.“

Vladimir Arsenijević i Marko Pogačar dvojica su članova našeg žirija koji su na prvo mesto stavili delo Ranka Marinkovića „Kiklop“. A prva rečenica njegova glasi: „MAAR... MAAR... zaviče glas s krova.“

IN MEMORIAM

Slobodan Šnajder (1948–2026)

Hrvatski književnik, dramski pisac i publicista
Slobodan Šnajder preminuo je u 79. godini

Rođen 1948. u Zagrebu, gde je diplomirao filozofiju i anglistiku, Šnajder je bio jedan od pokretača i dugogodišnji glavni urednik pozorišnog časopisa „Prolog“.

Novele, eseje i pozorišne komade objavljuje od 1966. godine. Od januara do juna 1993. bio je kolumnista dnevnika Glas Slavonije (Početnica za melankolike), a od 1994. do 2013. riječkog Novog lista (Opasne veze), dok je poslednjih godina kolumne objavljivao za Telegram.

Književnu pažnju, kako podseća HRT, privukao je politički angažovanim dramama oslonjenim na poetiku Bertolta Brehta. Među njegovim proznim delima su i romani „Morendo“, ratno-ljubavna priča složene strukture, i „Doba mjedi“ koji prati sudbinu folksdoidčera od njihovog iseljivanja iz Nemačke u 18. veku do proterivanja nakon Drugoga svetskog rata. Roman „Andeo nestajanja“ objavio je 2023.

I članovi žirija Nedeljnika i Velikih priča cenili su Slobodana Šnajdera. Profesor Dejan Jović je „Doba mjedi“ stavio na prvo mesto svoje liste, a ovaj roman bio je visoko plasiran na našoj tabeli. Balša Brković ga je, primera radi, uvrstio kao jedini roman iz 21. veka.

Goran Bogdan

Glumac, suosnivač
izdavačke kuće „Buna“

1. Travička hronika
Ivo Andrić, 1945.
2. Pobune
Derviš Sušić, 1966.
3. Tvrđava
Meša Selimović, 1970.
4. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.
5. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
6. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
7. Ljepši kraj
Bekim Sejranović, 2010.
8. Vrata od utrobe
Mirko Kovač, 1978.
9. Vere i zavere
Aleksandar Tišma, 1983.
10. Nekrolog jednoj čaršiji
Zuko Džumhur, 1958.

Vladan Bajčeta

Istoričar književnosti i književni kritičar

1. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
2. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
3. Nečista krv
Bora Stanković, 1910.
4. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
5. Ljudi govore
Rastko Petrović, 1931.
6. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
7. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
8. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
9. Ubistvo s predumišljajem
Slobodan Selenić, 1993.
10. Komo
Srdan Valjarević, 2006.

Dorde Matić

Pisac i publicista

1. Zastave
Miroslav Krleža, 1969.
2. Travička hronika
Ivo Andrić, 1945.
3. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
4. Povratak Filipa Latinovicza
Miroslav Krleža, 1932.
5. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
6. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
7. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
8. Kako je Dobroslav protrčao kroz Jugoslaviju
Milovan Danojlić, 1977.
9. Očevi i oci
Slobodan Selenić, 1985.
10. Dragi moj Petroviću
Milovan Danojlić, 1986.

Danilo Kiš bio je majstor kraće forme, pa nije ni čudo što je imao i čudesne početke. „U kasna letnja jutra majka je ulazila bešumno u sobu, noseći poslužavnik“ („Bašta, pepeo“).

A koja je vaša omiljena prva rečenica vašeg omiljenog romana?

Dubravka Bogutovac, književna kritičarka iz Zagreba, pošteno nam je rekla da je njen izbor „kombinacija srca i struke“, te da je tek naknadno primetila da na njemu nema ni Basare, na kome je doktorirala, ni Stankovića, kog obožava.

Listu otvara „Dnevnik o Čarnojeviću“, a odmah zatim „Kad su cvetale tikve“ i „Bašta, pepeo“, dok je na listi i „Komo“ Srdana Valjarevića.

Đorđe Matić, pesnik i kritičar, u svom obrazloženju na Velikim pričama piše i o izmeštenosti iz kulture (on je emigrirao na početku rata), pa možda ima smisla što spisak otvaraju Krležine „Zastave“, a da su u top 4 dva puta Krleža i dva puta Ivo Andrić.

JEDAN OD NAJVOLJENIJIH ROMANA U NAŠEM IZBORU POČINJE REČENICOM „MAMA JE SAŠILA KESU“

Među članovima žirija ove se sedmi-
ce našao i glumac Goran Bogdan. Eh, ali
nije on samo glumac, već je i jedan od
osnivača izdavačke kuće Buna, što nam
ga je odmah preporučilo. Na njegovoj
se listi nalaze „Pobune“ Derviša Sušića,
roman smešten u Bosnu osamnaestog
i devetnaestog stoleća, koji debituje
u ovom izboru. Ali prava poslastica je
na samom kraju, „Nekrolog jednoj čar-
šiji“ Zuke Džumhura.

Naše čitaoce je zamislio Vladan Bajčeta,
književni kritičar, viši naučni saradnik
Instituta za književnost i umetnost
u Beogradu, i priređivač sabranih dela
Vladana Desnice. O Desnici je on, ali i o
Slobodanu Seleniću, pisao za Velike pri-
če, pa nije preveliko iznenađenje što je
delo „Proljeća Ivana Galeba“ na drugom
mestu, a „Ubistvo s predumišljajem“ na
devetom.

Podsetimo i da će uskoro svi pretplatnici Velikih priča moći da daju svoj sud o najboljim romanima. Na svojoj stranici moći ćete da napravite sopstvenu listu, da sačuvate romane koje želite da pročitate, da ih rangirate, da vidite koliko se vaš ukus slaže sa sudom pisaca, novinara, profesora, književnih kritičara, da jednim klikom podelite svoju „tabelu“ i da pozovete prijatelje da se i oni uključe... pa sve do mogućnosti da se vaša rang-lista nađe i na samom sajtu.

Sve ove opcije biće otvorene i potpuno besplatne svim pretplatnicima Velikih priča. Baš kao što će samo za njih biti u celosti otvoren sajt, uključujući i sve glasove članova žirija, „specijalne izveštaje“ o ovoj akciji, kritike i osvrte koje će pisati najveći pisci i stručnjaci na ovim prostorima. Naravno, uz sav ostali sadržaj – od društvenih analiza, tekstova iz kulture i psihologije, do najboljih gostiju u našim podcastima.

Do tada, razmišljajte o romanima – i o prvim rečenicama! **N**

 Raiffeisen
Premium Banking

Svet bankarskih privilegija. Stvarno može.

- Lični bankar
- Video sastanci
- Planiranje ličnih finansija
- Digitalne usluge
- Specijalne cene

Otkrijte svet
Raiffeisen premium
bankarstva!

Žizel Peliko je nešto drugo

U ovoj knjizi niste sa žrtvom. Vi ste sa snažnom ženom koja traga za srećom. Ona traga za ljubavlju. Snažnija je od svog oca i brata koji će na kraju umreti od tuge. I snažna je od samog početka, i zato je to himna životu. Zato što od samog početka traga za srećom, kaže ugledna francuska književnica i novinarka, koautorka memoara Žizel Peliko „Himna životu“, u ekskluzivnom razgovoru za Nedeljnik

Razgovarala Ana Mitić

Dobila je telefonski poziv u nedelju po podne. Francuska izdavačica se setila nje kao nekoga ko bi mogao da pomogne Žizel Peliko da napiše knjigu. I bila je iznenađena jer nije pomno pratila tu priču ali manje ju je iznenadilo zato što je već pomagala mnogim značajnim francuskim ličnostima da ispričaju svoje priče. Odmah je osetila da je to važno. I bilo joj je drago što su izabrali baš nju. Ali bila je i zabrinuta zbog velike odgovornosti znajući da će to morati brzo da se uradi. Za dobru knjigu obično joj je potrebno dve godine, da razmišlja o njoj, da je napiše, čak i kada radi sa drugim ljudima. Rekla je izdavačici: „Dajte mi samo malo vremena da razmislim.“ I dva sata kasnije je rekla: „Idemo. Da.“

Ovako Židit Perinjon, višestruko nagrađivana književnica, novinarka i esejistkinja, opisuje trenutak kada je saznala da će pisati knjigu sa Žizel Peliko „Himna životu“, svetski bestseller, koji je „Njujorker“ proglasio najboljom knjigom u ovoj godini 2026, a koja je u Srbiji objavljena nedavno u izdanju Nedeljnika.

U intervjuu za Nedeljnik govorila je ko je stvarno Žizel Peliko, o slučaju koji je potresao ceo svet i promenio način na koji se govori o seksualnom nasilju i značaju odluke jedne hrabre žene, odlikovane Legijom časti i proglašene za

ličnost godine – da pred celim svetom progovori o užasima koje je prošla. Žizel Peliko je suprug drogirao i seksualno zlostavljao punu deceniju dovodeći u njihovu spavaću sobu na desetine muškaraca koje je nalazio preko interneta.

Imali ste priliku da dobro upoznate Žizel Peliko. Kako je zapravo izgledao proces pisanja i saradnje sa njom, globalnom ikonom i heroinom borbe protiv seksualnog nasilja?

Prvo smo se srele u kancelariji njenog advokata zato što su joj predložili mene ali se nismo poznavale. Nikada nije čula za mene. Zapravo smo odmah počele da radimo. To još nije bio pravi početak, nikakav ugovor nije bio potpisan, ali odmah

Čak ni posle suđenja nismo znali ko je Žizel. Znali smo samo šta joj se dogodilo. A zahvaljujući knjizi ljudi su mogli da uđu u njenu glavu, u celu njenu životnu priču da je ne vide samo kao žrtvu, već i kao mladu ženu, suprugu, majku

© PASCAL ITO

smo počele da razgovaramo. Mene je više zanimalo da saznam ko je ta žena. Čitala sam novinske tekstove o suđenju ali o njoj nismo znali ništa. Znali smo šta joj se dogodilo. Znali smo njeno ime. Znali smo kako izgleda. Ali na suđenju je govorila vrlo malo, možda tri minuta kada je izašla pred novinare, i to je bilo sve. Nisam znala ništa o njoj. Tako da je moje prvo pitanje, iako je to trebalo da bude samo susret da se upoznamo, bilo odakle je. A njoj je bilo drago da govori o sebi. I na kraju je rekla: „Sigurna sam da ćemo dobro raditi zajedno.“ Vrlo brzo je donela odluku.

Žizela je, i još živi tamo, u brdima na zapadnoj obali Francuske. I onda bih i ja odlazila tamo. Provele bismo ta tri dana zajedno, razgovarajući, šetajući, radeći. I boravila sam kod nje, što znači da, kada ustanete, zajedno doručkujete. Želela je da uđem u njen život, da razumem, a to je veoma dobro i za

Neki psihijatri kažu da u tom čoveku, postoje dvojica – čovek A i čovek B. I zato je odlučila da zadrži jedan njegov deo, čoveka kojeg je upoznala kada su oboje imali 19 godina i koji je odrastao u veoma teškoj porodici sa traumatičnim ocem. To ga ne opravdava, ali mislim da je ona morala polako da prihvati tu priču. Čak i kada smo počele da radimo, jedan deo nje je još razdvajao ta dva čoveka

posmatranje ljudi. Ne samo dok radite nego i inače.

Knjiga počinje scenom doručka zato što sam prethodnog dana gledala kako priprema doručak a ja sam neko ko, kako god, voli doručak. I taj život, ti trenuci koje smo provodile zajedno, kada nismo sve vreme radile, zbližili su nas i dali mi mnogo detalja o njoj. A onda sam se vraćala kući u Pariz i počinjala da pišem na osnovu onoga o čemu smo razgovarale i što sam zapisivala u svoju beležnicu.

Onda bih počela da joj šaljem delove teksta i ona bi reagovala. Mogla je da ih dopuni i tako smo radile od početka marta prošle godine, pa sve do novembra.

Nakon slučaja Peliko, širom sveta su isplivali i drugi slučajevi žena koje su partneri ili njima bliske osobe drogirali i silovali. Koliko je bila važna odluka Žizel Peliko da svoju priču podeli javno, da govori o svemu što joj se dogodilo?

Uticao je bio veoma veliki, i to iz različitih razloga. Mislim da je na tu priču bilo mnogo različitih reakcija. Ljudi su imali mnogo empatije prema njoj, ali nisu razumeli odakle joj to... Ona je snažna žena. Ona je preživela. Knjiga dosta objašnjava kako je izgradila sebe. Mislim da njena snaga potiče iz teškog detinjstva, iz teške porodične priče. Čak i način na koji je upoznala svog muža dao je mnogo više saznanja o njoj. Jer, kao što sam već rekla, čak ni posle suđenja

Meni je bilo veoma važno da opišem detinjstvo, život tog bračnog para. A u pozadini imate jedan vrlo francuski pejzaž, različite periode francuskog života tokom prošlog veka, različite francuske predele. I nalazite se u sasvim prosečnim francuskim kućama. Među običnim ljudima. To može da bude vaš komšija, vaš rodak, vaša sestra. To su obični ljudi

nismo znali ko je ona. Znali smo šta joj se dogodilo. A zahvaljujući knjizi ljudi su mogli da uđu u njenu glavu, u celu njenu životnu priču da je ne vide samo kao žrtvu, već i kao mladu ženu, suprugu, majku. I onda bolje razumete i njenu reakciju na silovanje, posle silovanja, kako uspeva da ponovo izgradi svoj život i samu sebe.

I mislim da tu snagu ima već dugo. Takođe, mislim da je knjiga pomogla zato što je i dalje bilo ljudi koji su, čak i ako ste čitali novinske tekstove o suđenju, detalje i videli snimke, sumnjali da ona laže.

Ako pročitate knjigu, zaista razumete šta joj se dogodilo. Zašto ne može ničega da se seti, zašto nema nikakva sećanja na to. I zato je knjiga potpuno dopunila suđenje. I ljudi su posle suđenja mogli da čuju njen glas.

Žizel je pretrpela tešku traumatsku amneziju i hemijsko potčinjavanje. Kako ste joj pomogli da rekonstruiše sećanja na period u kojem je njeno telo prolazilo kroz užase, dok ona nije mogla ničega da se seti?

Ona i dalje nema nikakva sećanja. Dugo nisam gledala snimke dok smo radile zajedno. Videla sam nekoliko, ali kasnije, zato što sam otišla na suđenje po žalbi jer se jedan čovek žalio na presudu. Tako da sam tokom drugog suđenja u Nimu, u oktobru mogla da vidim snimke. Ali pre toga sam radila sa Žizelinim sećanjem. Pošto sam radila za nju, nisam želela da gledam snimke.

Tako sam radila sa njenim sećanjem na snimke i zato je u knjizi to napisano na taj način. Pomalo sam se plašila da dođem do tog dela. Bilo je lakše razgovarati o detinjstvu ili takvim stvarima. I rekla sam joj: „Žizel, videla si to jednom.“ Ona ne želi ponovo da gleda, čak ni tokom suđenja nije ih gledala. „Šta ti prvo padne na pamet kada pomisliš na te snimke?“ I to su bile male reči, znate, kao kratki bleskovi, fleševi. Tako sam u svoju beležnicu zapisivala samo reči. I na kraju, kada sam pisala i gradila tekst,

odlučila sam da zadržim samo te bleskove. Zato to nije veliki deo knjige.

Ljudi bi mogli da strahuju da će biti nešto previše strašno, previše surovo... Ali nije. Ona je nešto drugo. I na kraju, za mene, kada vidite te snimke, jer sam ih kasnije videla, to zaista izgleda kao mrtvo telo. Zaista je užasno. A u ovoj knjizi, sa njenim glasom, ona je nešto sasvim drugo. Ona je žena koja govori. Vidite je kako misli, kako govori. I zato je ona potpuna suprotnost tom telu na snimku.

I zato knjiga nije o tim snimcima. Ona je o njoj. Da joj vrati svest, dušu, mozak, sve ono što je taj čovek u njoj izbrisao.

Francusku je potresao slučaj Peliko. To je postala globalna priča. Možete li da opišete atmosferu nakon što su mediji objavili priču, a zatim i tokom suđenja?

Kada je suđenje počelo, to je već bila velika priča i već je bila u novinama. Ali moglo je da ostane jedno obično suđenje da ona nije odlučila „da otvori vrata“. I tada je to još bila francuska priča. Čak i Žizel uvek kaže da kada su njeni advokati shvatili da dolaze svi međunarodni mediji, pa čak i francuski mediji, da je priča mnogo veća nego što su mislili.

I sećam se da smo u medijima mogli da vidimo natpise: „Moramo da razmislimo o ovome. Da li su svi muškarci krivi?“ Neki muškarci su govorili: „Ko smo mi? Moramo da razmišljamo o sebi kao muškarcima.“ A neki drugi su govorili: „Ne, nisu to svi muškarci.“ Ali da, potreslo je sve, i zapravo sve generacije, na primer, mlade žene. Znate, Žizel je u sedamdesetim godinama. Ona je neka vrsta tradicionalne Francuskinje. A onda je odjednom novi feminizam preuzeo tu priču i tu ženu, pevalo se ispred suda. Tako da je potreslo sve.

Kako je Žizel uspela da procesuirá šok zbog saznanja da je njen muž, sa kojim je provela 50 godina i sa kojim ima troje dece, vodio dvostruki život?

To je bilo komplikovano za porodicu. Neki psihijatri kažu da u tom čoveku, postoje dva čoveka – čovek A i čovek B. I zato je odlučila da zadrži jedan njegov deo, čoveka kojeg je upoznala kada su oboje imali 19 godina i koji je odrastao u veoma teškoj porodici sa traumatičnim ocem. To ga ne opravdava, ali mislim da je ona morala polako da prihvati tu priču. Čak i kada smo počele da radimo, jedan deo nje je još razdvajao ta dva čoveka. A ja sam je malo podsticala, zato što je govorila: „Ne, imali smo lep život.“

A onda sam iznenada nešto otkrila kada smo na kraju razgovarale o detaljima razvoja njihovog odnosa kao para, o seksualnim zahtevima. I onda sam shvatila kada je rekla: „Kada smo dobili decu, počeo je da ima neke druge zahteve. Nešto se promenilo. Bila sam previše vezana za decu“, da ona i dalje razmišlja o tome. Mislim da je to žena koja je još u procesu promene. Taj proces i dalje traje u njenoj glavi. Ali jedan od razloga zbog kojih je toliko snažna jeste što kaže: „Ne mogu da izbrišem 50 godina svog života. Ostala bi ogromna rupa. Bila bih mrtva.“ I to mogu da razumem. I knjiga govori upravo o tome: kako da živi sa tim, kako da sačuva deo njega, deo njih. A istovremeno mora da se suoči sa stvarnošću onoga što joj je učinio.

Jedna scena u knjizi je veoma potrebna, kada je imala saobraćajnu nesreću zato što je bila drogirana prethodne večeri, čovek koji joj radi sve te užasne stvari i odgovoran je za to – plače.

Plakao je jer je shvatio da je mogla da pogine u saobraćajnoj nesreći. Mislim da je to seksualna opsesija i da je želi takvu kakva je kada je drogirana, ali ne želi da je ubije. Želi da je kontroliše.

A onda je shvatio da su na putu, da su izvan kuće, izvan tog prostora seksualnih događaja koje je organizovao, da je mogao da je ubije.

Ipak onda nastavlja da radi isto, čak i pored toliko zdravstvenih problema koje je imala. Naravno da je mogla da umre od svega toga.

**Centralna teza ove knjige jeste da „sramota mora da promeni stranu“. Kao novinarka, kako ste njenu trau-
umu pretočili u narativ i da knjiga postane aktivno društveno-političko sredstvo, a ne samo krimi priča ili senzacionalistički memoari?**

Mislim da je to zato što smo ušle u čitav njen život. Meni je bilo veoma važno da opišem detinjstvo, život tog braćnog para. A u pozadini imate jedan vrlo francuski pejzaž, različite periode francuskog života tokom prošlog veka, različite francuske predele. I nalazite se u sasvim prosečnim francuskim kućama. Među običnim ljudima. To može da bude vaš komšija, vaš rođak, vaša sestra. To su obični ljudi. I na taj način priča postaje opštiji pogled na ono što može da se dogodi bilo gde. I zato to nije senzacionalistička priča.

Nisu u pitanju čudovišta, već obični ljudi. Otkako je ta priča izašla, videli smo toliko takvih slučajeva u Kanadi, Velikoj Britaniji, Nemačkoj. I kada pokažete taj običan život, obične ljude i način na koji jedan muškarac može da oseća da ima pravo da to uradi i pokažete da mu društvo dopušta da se tako oseća – to je patrijarhalno društvo koje stvara tu slobodu, tu ideju zbog koje svi ti muškarci mogu da odu na jednu internet stranicu i kažu: „Dobro, večeras idem u tu kuću, i silovaću jednu ženu.“

A to ste mogli da vidite čak i na suđenju. Govorili su: „Ne, nisam želeo da je silujem“, „Njen muž je pristao“ – to, dakle, pokazuje da žena pripada svom mužu. I na taj način se vidi da je to društveni problem, a ne samo jedna grozna senzacionalistička priča.

Knjiga je briljantno napisana. Za one koji očekuju horor priču, jedna devojka rekla je: „Ova knjiga nije horor života, nego himna životu.“ I to je tačno, ovom knjigom ste nam dali nadu. Kako ste pristupili strukturi knjige tako da se ona ne završi u užasu ili poziciji žrtve, već u dostojanstvu, prijateljstvu i početku novog života?

Ali zato što je Žizel takva. Kada biste je upoznali, videli biste da je takva. Kada sam ulazila u voz da idem kod nje, neki prijatelji ili drugi ljudi bi mi govorili: „Oh, srećno!“ A ja bih rekla: „Ne, lepo mi je.“ Slala bi mi poruke: „Napraviću čokoladnu pitu“, kao prijateljica. Takva

je. Ali i po načinu na koji razmišlja.

Kada mi je ispričala da je u početku počela da primećuje neke čudne znake, zdravstvene probleme i gubitak pamćenja, i kada mi je prvi put rekla: „Mislim da ću umreti kao moja majka“, shvatila sam da je veoma povezana sa svojim detinjstvom, koje je njena prva trauma.

I zato knjiga počinje tim događajem, to je jutro pre odlaska u policijsku stanicu. Ali postoje dve niti koje pratite. Imate taj događaj i imate njenu ličnu priču, zato što je ona i dalje povezana sa devojčicom koja je bila, tinejdžerkom koja je bila, mladom ženom koja je upoznala gospodina Pelikoa. I imate pravu priču jedne žene. Knjiga je tako izgrađena, u ta dva vremena. I zato niste sa žrtvom. Vi ste sa snažnom ženom koja traga za srećom. Ona traga za ljubavlju. Snažnija je od svog oca i brata koji će na kraju umreti od tuge.

Ova knjiga nije o tim groznim snimcima. Ona je o njoj. Da joj vrati svest, dušu, mozak, sve ono što je taj čovek u njoj izbrisao

I snažna je od samog početka, i zato je to himna životu. Zato što od samog početka traga za srećom. Kao i sada, kada se ponovo zaljubila.

To što zbog traume nema nikakva sećanja na silovanja joj je zapravo mnogo pomoglo. Ne bi mogla da bude ovakva da u glavi nosi traumu koju bi ta sećanja mogla da joj donesu. Ali da, ona je zaista, mislim da u knjizi koristimo izraz „vojnik sreće“, i takva je još od mladosti. Zato je knjiga puna svetlosti. Žene, ali i muškarci su zapanjeni koliko je snažna i koliko se bolje osećaju posle čitanja. To nije lažno. To je zaista ona.

Kakve reakcije izaziva priča Žizel Peliko sada posle objavljivanja knjige?

Kada sam sa njom na ulici, jer smo zajedno šetale, zadivljena sam reakcijama ljudi oko nje – i nije stvar samo u tome što je poznata. Možete preko puta da vidite ženu koja je prepoznae i odmah počinje da plače. I onda znate da ta žena pati. Vidite mlade žene koje joj prila-

ze. Neverovatno je kako njeno prisustvo nešto pokrene i probudi sećanja žena.

Na knjigu je bilo mnogo reakcija u medijima, od poznatih ljudi, ali i mnogo reakcija običnih ljudi. Ova knjiga može da bude alat. I mislim da su zato mnogi poznati glasovi želeli da je čitaju, da se napravi audio-knjiga. Po knjizi već počinju da nastaju neke predstave, čitanja i sve ostalo. Drago mi je zbog onoga što se dogodilo sa ovom knjigom, ona se prevodi na sve više jezika.

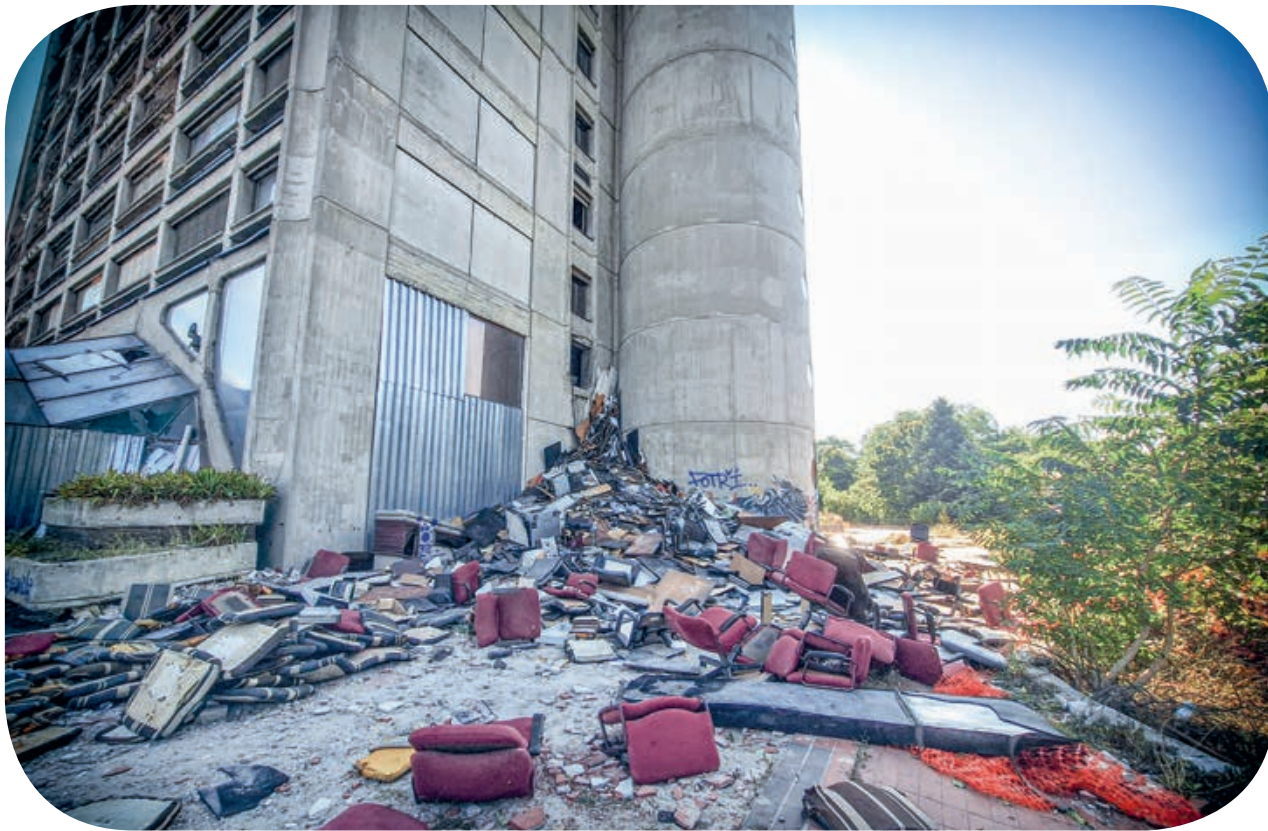
Još dok smo je pisale, prava su već bila prodana za 22 jezika. Sada ih možda ima 35. Na primer, biće prevedena na tamilski. Tamil je daleko. To je drugo društvo. Ali na kraju, pitanje muškarca i žene univerzalno je, i neka žena koja govori tamilski čitaće Žizelinu priču, priču jedne Francuskinje.

Šta biste voleli da „Himna životu“ postigne kada je reč o pravnim reformama i društvenom pogledu na hemijsko potčinjavanje, a što samo suđenje nije uspeło?

Žizelina ćerka je osnovala udruženje protiv hemijskog potčinjavanja i već ima nekoliko uspeha. Na primer, sada se obučavaju lekari i medicinske sestre, jer ranije nisu znali za to, postojala je potpuna praznina. Niko nije znao. Zato toliko lekara nije ni pomislilo na to kada je Žizel odlazila kod njih. Sada se, dakle, lekari, medicinske sestre i prijatelji obučavaju da to prepoznaju. I radiće se mnogo testova, analiza kose kada postoji sumnja. Policajci, naravno, sada već znaju.

Mislim da će i njen glas pomoći mnogim ženama da se osećaju dovoljno snažno da odu u policiju i podnesu prijavu, da tuže svoje muževe i da shvate šta je možda moglo da im se dogodi. Imamo zakon, ali mislim da niko nije znao koliko se to zapravo događa. A Žizelin glas, kroz suđenje, kroz knjigu, kroz to što je bila u medijima, svuda, mislim da će učiniti da mnoge žene shvate šta može da im se dogodi.

Čak su i tokom suđenja svim partnerkama i suprugama osuđenih muškaraca ponudili da testiraju kosu, samo da vide da li se možda i njima to dogodilo, ali one su odbile. Postoji taj refleks da pomislite: „Ne, moj muž meni to ne bi mogao da uradi.“ I mislim da bi Žizelin glas mogao da podstakne žene da razmisle o tome šta može da im se dogodi. **N**

Kako je Geneks završio u smeću

Pored Geneks kule, simbola (nekadašnje) moći Beograda i Jugoslavije, nedeljama je stajala gomila izbačenog kancelarijskog otpada. U potrazi za retro suvenir, dizajner Slaviša Savić zatekao je na jednoj odbačenoj stolici dokumentaciju koja tu nikako nije smela da se nađe. Ovo je priča o neočekivanom otkriću ispred „Zapadne kapije“, o istoriji gradnje ovog spomenika kulture i o tome kako stvari dolaze u prave ruke, uprkos svemu

Piše Milica Rilak

Sa Slavišom Savićem sam se srela ispred čuvene Geneks kule, čiji ulazi u stambeni deo su prepleteni upozorenjima da „turisti nisu dobrodošli“ na srpskom i engleskom jeziku. U prizemlju su, međutim, preduzimljivi Rusi otvorili kafe „Kafe“, što je naravno simpatično novinarki nedeljnika „Nedeljnik“. Poslovna kula Geneksa deluje napušteno, iako je poznato da je 2023. godine prodata u okviru stečajnog postupka kompaniji Eureka bar za oko dvadeset miliona evra.

Planovi o eventualnom renoviranju nika da nisu objavljeni, iako je golim okom vidljivo da je neko izbacio stari kancelarijski nameštaj i razne sitnice kroz prozor i napravio mini-deponiju pored zgrade.

Upravo na tom brdašcu od otpada počinje naša priča, a u pravom trenutku stiže naš sagovornik, koji u naručju nosi podebeli dosije – povod našeg susreta.

„Pre nekoliko dana došao sam do Geneksa pošto sam primetio gomilu bačenog kancelarijskog otpada. Hteo sam da vidim mogu li da pronađem neki retro

suvenir, možda neku zanimljivu stolicu ili slično. Zatekao sam grupu turista, jer iako je zgrada zatvorena za javnost, oni uporno dolaze makar da je vide izbliza. I gledam tako izbačeni nameštaj, obične kancelarijske stolice iz osamdesetih, ništa posebno. Na zidu pored njih je grafit sa lešinom koji kao da jede taj otpad. Uslikam to i krenem nazad prema autu, ali mi je nešto privuklo pažnju, pa sam prišao.“

Bio je to dosije koji je doneo na intervju, podebeli i u starinskom povezu, sada manje-više posloženih stranica ali se priseća

da je tada izgledao kao da ga je neko izbacio kroz prozor, pa je slučajno pao na jednu od bačenih stolica,

„Pogledam bliže, piše: Arhitektonsko-administrativna kula, građevinski projekat. Geneks kula. Pomislio sam – da li je moguće da je ovo neko bacio i da sada stoji na izvol'te? I onda sam ga uzeo, slikao i to okačio na društvene mreže, da zabeležim šta mi se desilo toga dana, bez nekih velikih očekivanja.“

Društvene mreže su uradile svoj posao, pa je, osim nekoliko desetina hiljada pregleda, stiglo i puno poruka poznatih i nepoznatih, saveti šta da uradi sa projektom i slično, a među njima bila je i Mina Mitrović Glogovac, ćerka Mihajla Mitrovića, legende jugoslovenske arhitekture i „oca“ zgrade Geneks.

Slaviša Savić je u svojoj struci poznat kao nagrađivani kreativni direktor i dizajner. Na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu predaje na odseku za industrijski dizajn.

Najširoj javnosti poznat je po konceptu za zvaničnu proslavu Dana grada Beograda iz 2008. godine, kulturnom radu „Beograd je svet“.

„Pošto volim geografiju, spojio sam dve mape – mapu grada i mapu sveta. I onda se desilo nešto neverovatno. Preklopio sam ih i video da se odnos Novog Beograda i starog dela grada tačno poklapa sa odnosom Amerike i Evroazije. Sava je tu kao Atlantski okean, vertikalna koja razdvaja dva sveta, Novi Beograd je Novi svet, ravni bulevi, blokovi... a Stari grad se nalazi tačno tamo gde je Stari kontinent, Evropa.“

Kada je krenuo da razrađuje ideju, shvatio je da se detalji uklapaju sami od sebe, pa je svakoj većoj raskrsnici u Beogradu dodelio „svetsku paralelu“ odnosno neki od gradova.

„Zgrada Ušća na toj mapi je tamo gde je Njujork, čak je kasnije Ušće dobilo kulu bliznakinju. Zgrada Rudo ili Istočna kapija isto ima svoj pandan, jer je na mapi tamo gde je Tokio. Geneks kula ili 'Zapadna kapija' nalazi se u delu Novog Beograda koji odgovara zapadnoj obali Amerike i Kaliforniji odnosno Los Angelesu. Mi na tom potezu imamo baš Fakultet dramskih umetnosti na mestu Holivuda, dok sam Geneks ima svog 'brata' u LA-ju, kompleks japanskog arhitekta Minorua Jamaškija koji čine upravo dve kule“, priča Savić.

Sa tim konceptom, Savić je osvojio prvo

mesto na konkursu i dobio priliku da svoju ideju pretvori u četvorodnevni program, ali projekat „Beograd je svet“ bio mu je i ulaznica za mesto na koje je godinama želeo da kroči: u samu Geneks kulu. U nju nikada nije moglo tek tako da se „ušeta“, ni u doba uspona i uspeha, niti u doba pada a potom i stečaja koji za nekadašnjeg jugoslovenskog giganta i dalje traje.

Kao pobednik konkursa, Savić je osmislio četvorodnevni program, „podeljen“ po stranama sveta. Za dan Zapada, insistirao je na tome da arhitekta Mihajlo Mitrović održi javno predavanje i da posetioци mogu da uđu u čuvenu zgradu.

Mitrović je tada podelio sa prisutnima sve muke kroz koje je prolazio tokom

PROJEKAT KOJI JE SPASAO BIĆE PREDAT ĆERKI MIHAJLA MITROVIĆA, KAKO BI POSTAO DEO NJEGOVOG LEGATA

projektovanja.

„Ispričao nam je da je zadatak bio da zgrada ima samo 17 spratova“, prenosi Savić. „Ali on je gurao, lobirao, tražio da Novi Beograd dobije pravu vertikalu koja će 'razbiti' ravnicu. Na kraju je projektovao 35 spratova sa celom konstrukcijom. U tadašnjoj javnosti, međutim, nije vladało oduševljenje tim projektom, što nam je ilustrovalo karikaturom iz tog vremena. Kad je krenula gradnja, narod je mislio da se zidaju neki silosi, i sve je delovalo više

industrijski nego velelepno. Zato na karikaturi koju nam je pokazao stoje dva čoveka, iza njih se zida Geneks, a ispred njih vešala. A tekst je bio kao da jedan pita: 'Kakva su ovo vešala?' A drugi odgovara: 'To je za arhitektu ove zgrade!' Mogu da zamislim kako mu je bilo, iako je već tada bio ime. Ali izgurao je svoje.“

Nakon predavanja, otišli su u čuveni „rotirajući“ restoran na samom vrhu kule.

„Zgrada je već 2008. bila pusta, pa još onaj mračan enterijer iz sedamdesetih, a gore u restoranu tanjiri po stolovima, salвете, kao da radi. Pogled odatle je nestvaran, pravi krug oko celog grada. Mitrović nam je tada potvrdio da mehanizam za okretanje nikada nije pušten u rad.“

Tog popodneva, Savića je u svoju kancelariju pozvao i tadašnji direktor Geneksa, kompanije koja se nalazila pred konačnim gašenjem.

„Sedeo sam u toj fantastičnoj fotelji, vrhunskog dizajna, dok mi je pričao šta je Geneks bio“, priseća se Savić. „To je bila kompanija koja je držala neke od najpoznatijih hotela u Jugoslaviji, koja je radila sa čitavim svetom. Svaki novi zaposleni, kako mi je ispričao, prvo je išao u London na šest meseci obuke pa tek onda dobijao konkretne zadatke. To je bila svetska poslovna kultura.“

Priča o Geneksu i Slaviši Saviću dobila je novi, skoro mistični nastavak godinama kasnije. Pripremajući svoju izložbu „Geografika“ u Grafičkom kolektivu, Savić je odlučio da izmeri razdaljinu između tri ključne beogradske kule.

„Opet slučajno, otkrijem da je razmak između Geneksa i 'Beograđanke' identičan kao razmak između 'Beograđanke' i Istočne kapije Beograda, i to u metar.“

Ta neočekivana simetrija za njega je važan simbol.

Sudbina je htela da se sve te niti ukrste na jednoj bačenoj stolici na mini-deponiji ispred Geneksa. Dokument, napisan i crtan rukom Mihajla Mitrovića, sa oznakom „t.p. 2“, bio je bačen kao sekundarna sirovina. Ali za čoveka koji je ceo svoj život posvetio čuvanju, kreiranju i osmišljavanju vizuelne memorije ovog grada, to je bilo čisto zlato. Projekat koji je spasao biće predat ćerki Mihajla Mitrovića, kako bi postao deo njegovog legata. Ni novi vlasnik poslovne kule Geneksa neće ostati bez planova ukoliko se upusti u obnovu, pošto postoje još najmanje dve kopije – u Zavodu za zaštitu kulture grada Beograda i Istorijском arhivu Srbije. ■

Ozempik za usamljenost

Zašto je opasno „otvarati dušu“ botu?

I može li stvarno AI da pomogne kad nam je psihički teško

Piše Ana Mitić

Većina nas sada za sve prvo pita veštačku inteligenciju, od toga kako da promeni gumu na automobilu, preko recepta za batat, pa do uspostavljanja dijagnoze. I tu dolazimo do AI psihološke podrške zbog čega se „digla prašina“ u našem regionu pošto je jedan oglas izazvao negativne reakcije ljudi i većine stručnjaka za mentalno zdravlje.

A koliko stvarno veštačka inteligencija može da nam pomogne kada imamo neki psihološki problem? Šta su prednosti AI-ja, a šta njegove mane zbog čega je neophodno biti na oprezu kada mu se „otvaramo“ jer sve što jednom završi na internetu zauvek ostaje na internetu? Dok pravi doktor ima obavezu poverljivosti, pa sve što kažete na „kauču, ostaje na kauču“.

Sve što ste mu rekli o sebi, AI sutra može da zloupotrebi, zar ne?

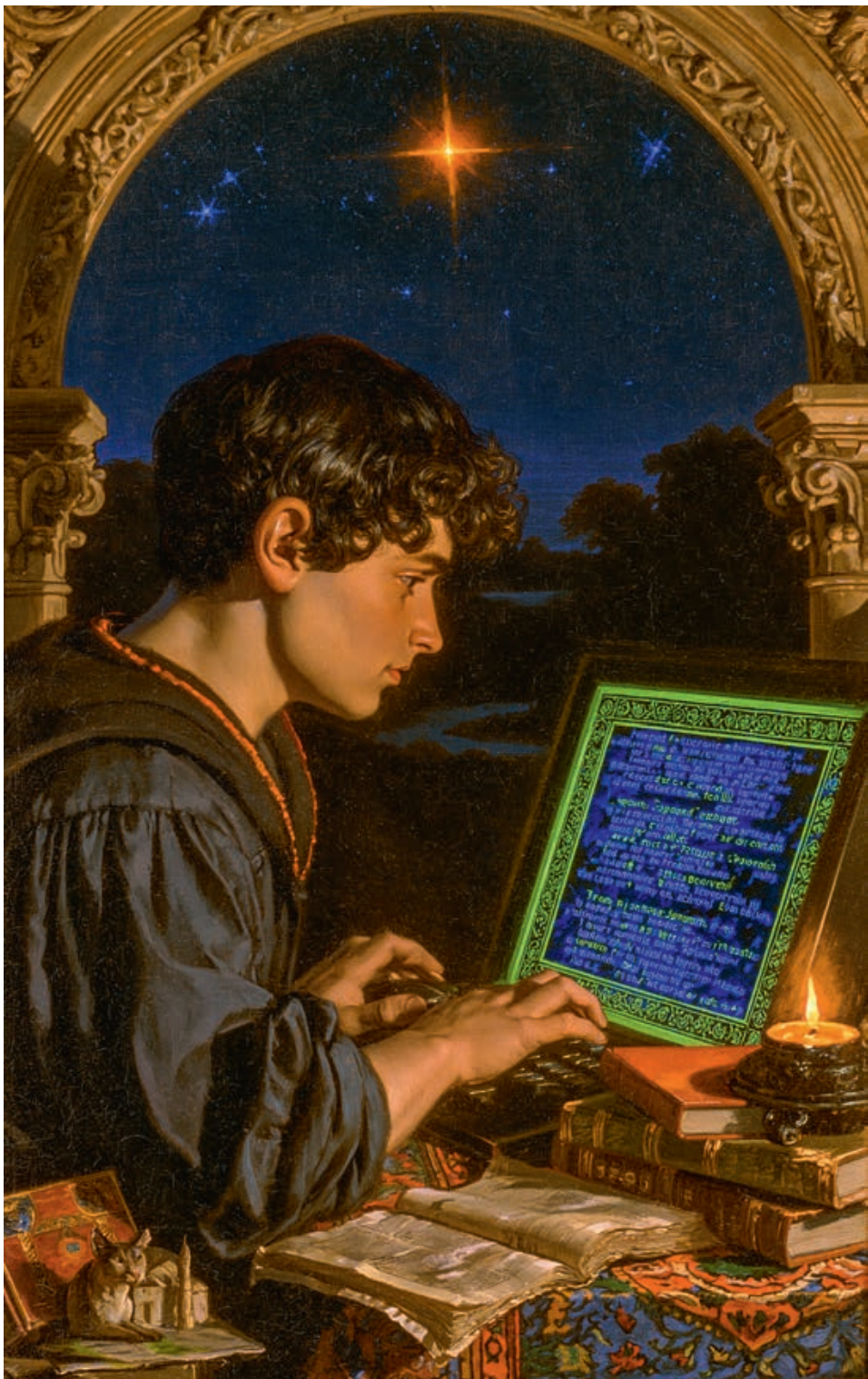
Ali AI psihološka podrška je besplatna ili vrlo malo košta. Dostupan je ljudima u nerazvijenim zemljama, koji nemaju mogućnost da plate. Dobre strane AI-ja su da može da reflektuje, da prepozna psihološke obrasce i mehanizme odbrane, da objasni neke njegovo ponašanje.

„Može da bude podrška u teškim situacijama. Može da predloži jednu dobru tehniku, to će se još razvijati, naravno“, kaže Milan Damjanac, psihoterapeut.

Loše strane AI-ja, prvo, vrlo je kompromitovana privatnost. Drugo, nema nje odnosa. Treće, ogromna sposobnost da podržava deluzije.

„Vrlo je opasan kod psihotičnih i pacijenata koji se suočavaju sa suicidom koji je prikriven. Takođe, ne prepoznaje jasno agresiju kada bi trebalo kontaktirati s nadležnim organima. Treće, niko nije nadležan, niko nije odgovoran i nema kome da se obrati“, naglašava Damjanac.

Pošto podržava deluzije, a imali smo slučaj u Americi, može jako lako da navede nekog, na suicid ili na ubistvo.

„Ti pričaš nešto paranoidno, on to porazila kao da, u pravu si, poseban si, drugi te prate...“

Pošto je AI još uvijek jako opasan i ne prepoznaje neke stvari, nuditi AI kao nekakav alat, prodavati ga na društvenim mrežama, prvo je, kaže on osvrćući se na slučaj iz našeg okruženja, neetično jer se zarađuje na nečemu što se ne razume kako radi, nad čim se nema nikakva kontrola i čime se zapravo čini vrlo opasna stvar.

Činjenica je da je AI budućnost i da će sve više biti „zamena“ za terapeuta, ne samo zato što se ljudi sve više bave svojim mentalnim zdravljem već i zato što nema toliko stručnjaka koji bi odgovorili na sve potrebe a potreba za mentalnom podrškom će u budućnosti biti ogromna.

Za neke stvari AI je jako koristan, za neke je nekoristan, ali „mogli bismo malo da se užasavamo i nad nekim terapijskim praksama“, naglašava Damjanac.

„One su dovele do ovoga, gde se AI pretvorio u robota koji podržava sve živo. AI je, nažalost, sjajan za podržavanje narcizma. Toliko napumpa narcizam čoveku da je u pravu, svi drugi su u krivu,

on je poseban, što nažalost rade neki terapeuti.“

Konverzacioni agenti zasnovani na veštačkoj inteligenciji (AI) i tehnologiji obrade prirodnog jezika (NLP) sve se češće koriste u digitalnim intervencijama za očuvanje mentalnog zdravlja.

Rezultati studije, objavljene u magazinu Nature, pokazali su da veštačka inteligencija zasnovana na kognitivno-behavioralnoj terapiji (KBT) pokazuje mali do umereni efekat na smanjenje simptoma depresije, ali ima ograničen ili statistički neznatčan uticaj na anksioznost i stres. Ovi nalazi ukazuju na potencijal AI-ja u rešavanju određenih problema mentalnog zdravlja i primeni kod određenih grupa stanovništva.

Kakva su iskustva psihijataru sa pacijentima koji su se obraćali za pomoć veštačkoj inteligenciji pa potom došli kod „živog“ psihijatra, ili kombinovali savete jer sada svi skoro za sve pitaju AI, da li nekada kažu „okej, doktore, ali meni je AI rekao...“?, pitam dr Milutina Kostića, psihijatra.

„Neke kolege zabranjuju pacijentima da razgovaraju sa AI. Ja mislim da je

to pogrešan pristup jer će oni razgovarati, samo će se promeniti njihova iskrenost sa nama povodom toga. I istraživanja i moje lično iskustvo govore da pacijenti i dalje vrlo cene stav lekara i da je AI još uvek samo pomoćno sredstvo.“

Iskustva su različita. Nekada AI pomaže u teškim periodima i olakša proces lečenja, a nekada hrani i razbuktava hipohondrijazu.

„Moram biti iskren i da nekada pacijenti dođu i sa informacijama koje ja nisam znao. Ne znam sve ikada napisano o psihijatriji i zaista i ja učim od pacijenata. Ili kada dođu sa nekim novim stanjima koja ranije nisam imao iskustva i ja pitam AI i mnogo brže i lakše mogu da im pomognem. Ono što je razlika je što mislim da mogu bolje i racionalnije da razumem neke detalje koje dobijamo iz tih odgovora i da ta razlika može mnogo da utiče na kvalitet lečenja. Tako da i tu moramo da prihvatimo novu realnost u kojoj i mi i pacijenti koristimo AI, a mi smo tu da im pojasnimo neke odgovore koje dobiju da pojačamo pozitivne aspekte korišćenja tehnologije, a umanjimo negativne“, objašnjava dr Kostić. **N**

Brža i efikasnija otprema goriva u Rafineriji Pančevo

U Rafineriji nafte Pančevo pušten je u rad modernizovani industrijski kolosek, a vrednost ove investicije iznosi gotovo 3,8 milijardi dinara. Rekonstrukcijom koloseka unapređena je bezbednost, postignut pun kapacitet železničke ranžirne stanice za prijem i otpremu vozova i povećana logistička efikasnost pančevačke rafinerije. Projekat je podrazumevao kompletnu rekonstrukciju, zamenu donjeg i gornjeg stroja postojećih koloseka, kao i dogradnju pet novih.

Pored radova na rekonstrukciji i izgradnji novih koloseka ukupne dužine 9.120 metara, izvršena je i ugradnja 47 novih skretnica i dodatnog dvostrukog ukrštaja. Izvršena je i izgradnja nove platforme za pregled i održavanje vagon cisterni u dužini od 200 metara, sa ugradnjom 24 mobilne pasarele za pristup vagonima, koje omogućavaju bezbedan i siguran rad osoblja. Projekat je obuhvatio i postavljanje pripadajućih elektroinstalacija, kao i kompletnu implementaciju sistema za detekciju gasova, dojavu i gašenje požara, na celom železničkom ut-

kalištu i istakalištu. U potpunosti je rekonstruisan, zamenjen i dograđen sistem dreniranja i odvodnjavanja atmosferskih voda sa pripadajućim retenzijama, na kojima su ugrađeni novi separatori za prečišćavanje.

Završetak rekonstrukcije industrijskog koloseka, čiji su glavni radovi započeti u februaru 2024. godine, pored usklađivanja tehničkog stanja industrijskog koloseka sa zakonskom regulativom, unapređuje bezbednost i omogućava povećanje dozvoljenog osovinskog opterećenja koloseka, uz mogućnost prijema većeg broja vagon

cisterni u Rafineriji nafte Pančevo za utovar i manipulaciju.

„Modernizacija industrijskog koloseka predstavlja jednu od najznačajnijih infrastrukturnih investicija u Rafineriji nafte Pančevo. Projekat je bio veoma zahtevan i kompleksan, posebno zbog činjenice da su se radovi izvodili bez prekida saobraćaja i bez zaustavljanja procesa prijema i otpreme derivata iz pančevačke rafinerije. Ovom investicijom smo modernizovali infrastrukturu i uskladili je sa najvišim bezbednosnim i tehničkim standardima i stvorili uslove za pouzdaniji, efikasniji i fleksibilniji transport naftnih derivata“, rekao je Vladimir Gagić, direktor Bloka Prerada kompanije NIS.

Industrijski kolosek u Rafineriji nafte Pančevo izgrađen je 1968. godine, iste godine kada je rafinerija počela da radi, i predstavlja jednu od ključnih transportnih arterija za otpremu derivata. Železničkim saobraćajem se godišnje otpremi do 14.000 vagona, sa ukupnim obimom od oko 750.000 tona naftnih derivata.

FOTO: SUPER EGO HOLDING

Američka kompanija sa regionalnim korenima u logističkoj industriji

Logistika je jedna od industrija koja se retko nalazi u prvom planu javnosti, ali bez koje savremena ekonomija ne može da funkcioniše. Iza svakog lanca snabdevanja, svake isporuke i svakog proizvoda koji stiže do tržišta stoji složen sistem ljudi, opreme, rokova i odluka koje se donose svakodnevno.

U Sjedinjenim Američkim Državama, jednom od najzahtevnijih logističkih tržišta na svetu, značajno mesto u ovoj industriji zauzimaju i preduzetnici i profesionalci poreklom iz Jugoistočne Evrope. Za mnoge od njih, transport i logistika bili su prostor profesionalnog dokazivanja, industrija u kojoj se napredak gradi radom, pouzdanošću i razumevanjem posla iz prakse.

U takvom poslovnom okruženju razvijao se i Super Ego Holding, američka kompanija sa sedištem u SAD, koja više od decenije posluje na američkom tržištu. Kompanija je vremenom izgradila prepoznatljivu poziciju u oblasti iznajmljivanja transportne opreme, sa kapacitetom koji danas prelazi 8.000 kamiona i prikolica namenjenih poslovnim partnerima i klijentima.

Osnovna delatnost kompanije Super Ego Holding jeste iznajmljivanje kamiona i prikolica drugim pravnim licima i poslovnim partnerima. Taj segment poslovanja predstavlja važan deo američke trucking industrije, u kojoj dostupnost opreme, brzina reakcije i pouzdanost imaju presudnu ulogu. U okviru šireg logističkog sistema deluje i povezana kompanija Floyd Inc, koja pokriva segment transporta robe.

Super Ego Holding LLC je američka kompanija i svoju delatnost obavlja u Sjedinjenim Američkim Državama. Kao i druge kompanije povezane sa transportnom opremom, posluje u okviru regulatornog sistema koji podrazumeva redovne kontrole bezbednosti vozila i opreme na putu. Takve provere su uobičajen deo funkcionisanja američke transportne industrije i odnose se na standarde koji važe za učesnike u ovom sektoru.

Iako je poslovanje kompanije vezano za američko tržište, Super Ego Holding održava profesionalne veze sa regionom iz kojeg potiče deo njenog menadžmenta i zaposlenih. Kompanija sarađuje sa firmama iz Republike Srbije, a u skladu sa potrebama poslovanja povremeno se oslanja i na stručnjake sa

iskustvom u oblasti transporta i logistike.

Unutar kompanije, posebna pažnja posvećuje se timskom radu i koordinaciji zaposlenih. Posao u logistici zahteva brzinu, preciznost i stalnu komunikaciju, zbog čega su stabilan tim, praktično znanje i sposobnost prilagođavanja važan deo svakodnevnog poslovanja.

Kao i celokupan sektor logistike, Super Ego Holding se suočava sa promenama koje donose digitalizacija, automatizacija i razvoj veštačke inteligencije. Tehnologija sve snažnije utiče na način na koji se upravlja flotama, prati oprema, planiraju kapaciteti i unapređuju administrativni procesi. Za kompanije koje žele da zadrže stabilnu poziciju na američkom tržištu, ulaganje u nova rešenja postaje pitanje dugoročne konkurentnosti.

U narednom periodu fokus Super Ego Holdinga ostaje na daljem unapređenju poslovnih procesa, jačanju kapaciteta i praćenju ekonomskih i tehnoloških trendova u SAD. Priča ove kompanije pokazuje kako se iskustvo, radna etika i preduzetnički pristup ljudi iz regiona mogu razviti u poslovni model prilagođen jednom od najzahtevnijih tržišta na svetu.

Ako ti je leto prošlo u trenu, možda nije do leta

Žaljenje je najveći kradljivac vremena. Kako da zakrivite vreme i prostor, kao u fizici, i sebi date još jednu šansu? Nauka izgleda ima odgovor i tu. I jednostavniji je nego što mislite

Piše Zorica Marković

Nismo se ni okrenuli, a leto je već prošlo, mada ovo vreme kao da ne shvata da časovnik dovoljno brzo okreće i da ćemo jakne obući za tili čas.

Taj osećaj prolaznosti nekako se ubrzava s godinama, zar ne? Kao da se Zemlja podeli i za nas starije krene da se okreće brže.

Gde je prošao dan? Tu može da se javi onaj panični osećaj prolaznosti, protoka vremena koje isparava, i više se ne može povratiti.

Tada dolazi do pitanja – a gde je protekao život? Žaljenje je najveći kradljivac vremena. Osećaj da se ostatak sveta snasao, a da vama život izmiče može da bude jedan od najtužnijih osećaja. Ako vas opkoli i ne popušta, beg ne donosi ništa. Ali u njegovoj osnovi krije se usamljenost.

Prema novom istraživanju Markusa Munda sa Univerziteta Klagenfurt, „međuljudski odnosi su među najmoćnijim izvorima blagostanja i zdravlja“.

Bez njih, „pojedinci doživljavaju usamljenost“.

Možda ne mislite o sebi kao o usamljenoj osobi, ali važan korak je razumeti da se ona krije iza vašeg osećaja odvojenosti. Iza tog osećaja da nam nešto izmiče. Osećaj da niste deo nečeg važnog, vrednog ili zadovoljavajućeg može proizaći iz tog bazičnog osećaja usamljenosti.

Savladavanje usamljenosti može da pomogne da izađete na put angažovanja i ispunjenije uključenosti u život, piše Suzan Kraus Vajtburn, profesor psihologije i nauke o mozgu na Univerzitetu Masačusets Amherst u *Psychology Today*. Upravo ta usamljenost može da nam zamagli percepciju i kvalitet života.

To osećanje „nisi bitan“, kako sugerše studija Univerziteta Klagenfurt, reša-

va se bavljenjem dubokom usamljenosti u nama. Njen opozit je bliskost. Doduše, emocionalnu bliskost je možda teže rešiti nego fizičku, i možda nemoguće bez pomoći terapeuta. Ali upravo njenim minimalizovanjem je moguće imati angažovaniji i ispunjeniji život, bez obzira na to koliko vreme „brzo protiče“.

Ali da se vreme ubrzava kako starimo zaista je samo iluzija.

U kliničkoj studiji u Velikoj Britaniji tokom pandemije, 80 odsto učesnika izjavilo je da se njihova percepcija vremena promenila tokom ranije faze pandemije. Kako klinički psiholog i psihoanalitičar, profesor sa Džordžtauna Kurt Ela konstatuje, moguće je da se još prilagođavamo ovoj kolektivnoj traumi.

S druge strane, kako starimo, naš subjektivni osećaj za vreme se zaista ubrzava. Postoji nekoliko teorija za ovo, uključujući i onu profesora sa Djuka,

Adrijana Bežana, zasnovanu na obradi neuronskih signala.

Ispostavilo se da se, kako starimo, brzina kojom obrađujemo vizuelne informacije smanjuje, što doprinosi doživljaju ubrzanja vremena. Jednostavno, vreme ne ide brže, mi usporavano, kognitivno govoreći. Vreme nam promiče bez naše svesti. I upravo u tome leži rešenje – u svesnoj aktivnosti.

Obično, možemo osećati da nam je dan izmakao u gomili poslova koje smo obavili jurčajući. Opet, tu je i ono kada obavljate dosadni zadatak koji ne zahteva vaš ceo mozak, i kako se on dosađuje, deluje kao da se vreme proteže i dva sata mogu izgledati kao šest godina.

Ali krajnji rezultat je da se opet osećate kao da „nemate dovoljno vremena“, u ovom slučaju osećajući da se vreme gubi protiv vaše volje, i nikada se ne vraća. U oba slučaja osećamo gubitak.

Rešenje za obe situacije je isto. Najjednostavniji način da „povratite“ vreme jeste da se mozak u potpunosti angažuje, a to podrazumeva fokus na trenutak (ne, ne kako savetuju lajkoučevi), tako da otkrijete nove elemente koji se javljaju u toj rutini.

Istraživanja kažu da u takvom stanju doživljavamo vreme kao usporavanje i proširivanje. Osećamo da više kontrolišemo svoje vreme, zadovoljniji smo jer život ima smisla i što dobro koristimo svoje sate, piše autorka Erika Andersen za *Forbs*.

Otkriti nove elemente ne znači napustiti posao ili dići ruke od svega i putovati oko sveta (iako nije loša zamisao), ili osećati zemlju i vetar i slično, već pristupiti najobičnijim zadacima, onima koji se ponavljaju s istraživačkim duhom, radoznalošću; time duboko promenite percepciju na aktivnosti i vreme koje utrošite radeći ih. **N**

Еуромедик на 15 локација

1

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевићка 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

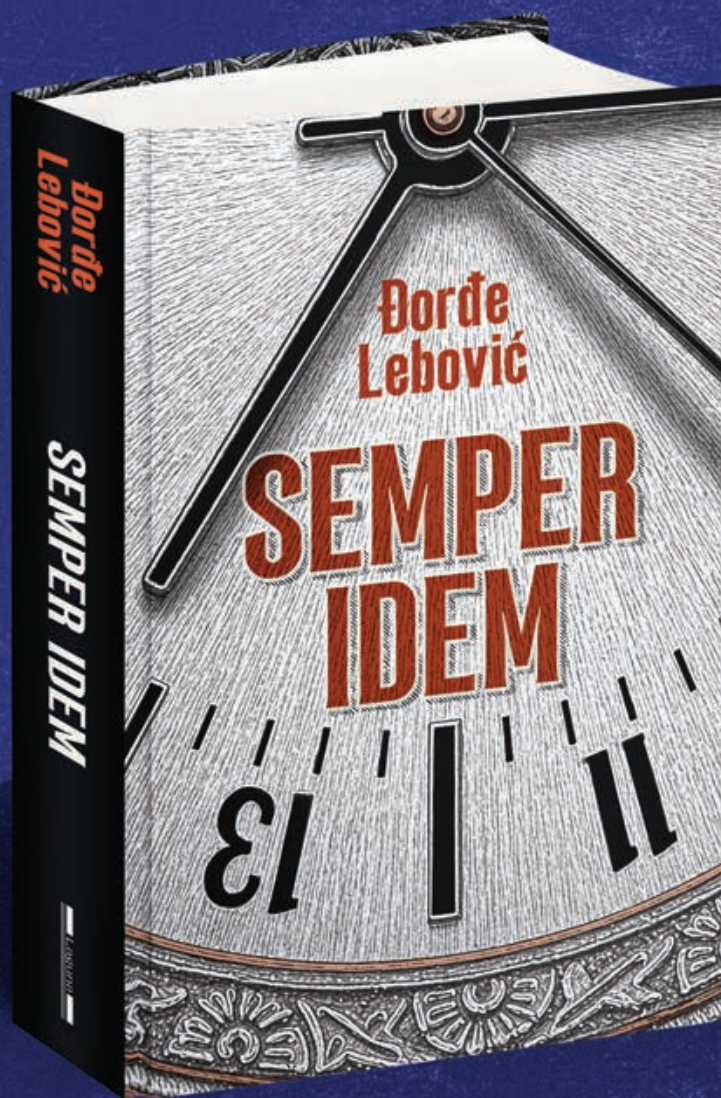
ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

NAJVEĆI SRPSKI ROMAN XXI VEKA

Hronika najvećeg Zla u istoriji čovečanstva
i neizbrisivo svedočanstvo o slobodi i nadi.

Laguna
— — — — —

UŽIVO IZ O2 ARENE, LONDON

RICHARD ASHCROFT

Kralj Ričard iz Vigana

Piše Aleksandar Šišić

Bio jednom jedan kralj i zvao se Richard I, poznat još i kao „Lionheart“ iliti Lavlje Srce. Još samo dvojica obeležili su to ime. Richard II, postao kralj kao dete, zbačen i ubijen, i Richard III, čiju je lošu reputaciju opisao i sam Šekspir.

Postoji još jedan, tih, nenametljiv, „klovn iz klupe“, kako su ga zvali, Richard Ashcroft. Rođen blizu Wigana, u oblasti između Liverpula i Mančestera za koju je i Bog odredio da bude muzička učionica sveta.

Sve ostalo je trebalo da bude lako. Međutim rano ostaje bez oca, u srednjoj školi bio je predmet podsmeha, krize sa raznim konzumiranjima, zdravstveni problemi, nesuglasice u bendu, razlazi, velika slava koja dolazi tek sa Urban Hymns, problemi sa autorskim pravima sa Stonsima oko Bittersweet Symphony...

Sve je govorilo da Richard neće došignuti ove granice. Međutim braća Galager nisu zaboravili kada ih je 1993. zvao da sviraju kao gosti The Verve u trenucima dok su još bili nepoznati pa su odlučili da isprave krivu Temzu i da, Captain Rocka kako ga Noel zove, pozovu na povratničku turneju Oasisa jer su znali da Richard, kao retko ko, može sam sa svojim glasom i gitarom da stane pred 70.000 pijanih Škota ili Engleza i da ih osvoji, da ceo stadion peva.

Na krilima tog uspeha sa Oasis zakačio je svoju veliku turneju. Bilo mi je najveće pitanje kako će Richard prilati

goditi svoj nastup za velike prostore. Za London je izabrana O2 arena, mesto gde 20k slatkodušnih, može da uživa u zvuku i interakciji sa bendom. Reke Londonera slivaju se zajedno sa Temzom do tog malog grada pod jednim krovom na krivini.

Arena prepuna, dobar vajb u hodnicima, mlađani The Royston Club već cepaju. Koncert otvara sjajna „Hold on“ i jedino što mi smeta je što publika na tribinama u velikoj meri sedi?! To za moje muzičke tantoprice nije dobro, pa idem po pivo da se „smirim“. Upadam sa par komada, na „Space and Time“ (prve od Verve).

Onda moćna „Music is a Power“, ah ti stringovi, te linije a Richard je za to kralj. Tek poneko ustaje, šta je sa ovim ljudima? Parter je keva. Onda „Song for the Lovers“, jedna od omiljenih iz solo priče, već me rade trnci od sedenja, ustajem i očekujem stroge poglede... ne

marim, pevam... „Brake the Night with Colour“, opaa ustajemo, brake the ice efekat... pa „Surprised by the Joy“, „Weeping Willow“ i „Lover“ (sa poslednjeg albuma „Lovin' You“).

Sada već „komuniciramo“ jer „Drugs don't work“ svi pevaju... prvi deo pesme je esencija, Richard i gitara a onda ulazi bend i kidalica... Posle govora o problemima tokom muzičkom obrazovanju kada mu nisu dozvolili da polaže za GCSE diplomu, ohrabruje mlade ljude da nastave da pišu svoje pesme i da imaju budućnost u muzici. Naravno sledeća je „Lucky Man“, jer to on svakako jeste u ovom trenutku a i mi sa njim za kraj zvaničnog dela.

Na bis kao medley dolazi akustičarski History / On Your Own / These People / Buy It in Bottles / Check the Meaning / Lonely Soul / One Day / Are You Ready... veoma zanimljivo. Za kraj bisa tri ubice, „C'mon People“, „Sonnet“ i jedna od najvećih pesama poslednjih pola veka „Bittersweet Symphony“ koju u transu peva cela stojeća Arena na poluostrvu Temze.

Živeo Kralj. Richardu nisu potrebna velika svetla pozornice ni skupe toalete, kampanje... samo gitara, mikrofon, kožna jakna i naočare. Izlazak na velike prostore za njega bio je veliki ispit koji je položio a za mene znatiželja da ga vidim. Može li Richard da dosegne još više, možda, ali da li bi to i dalje bio kralj baršuna i sentimenta, pitanje. **N**

Milonga strasnih senki

NEZABORAVNE PRIČE LATINOAMERIČKIH PISACA O TANGU

Specijalno za Nedeljnik piše književnica i književna kritičarka Aleksandra Đuričić

Verovatno najpopularnija igra koju širom sveta uče ili usavršavaju brojni amateri i profesionalci, tango je tema priča u antologiji koju su preveli i sastavili veliki poznavaoi latinoameričke književnosti i vrtni prevodioci sa španskog Ksenija Bilbija i Branko Andić. Ono što ovu antologiju izdvaja jeste tekst uz svaku priču koji objašnjava različite pojmove vezane za tango. Nastao kao igra gaučosa koji su se iz ruralnih predela selili u narastajuća predgrađa pre svega Buenos Ajresa, tango se može igrati na ulici ili u specijalizovanim klubovima, milongama. Iz uvodnih tekstova saznajemo npr. da je „kabeseo“ naklon glavom koji daje pristanak partneru na igru, u trenutku kada korak, muzika i zavođenje tek kreću na put koji će aktere odvojiti od svakodnevice, okruženja, atmosfere teškog života doseljenika u predgrađa.

Inicijalno ples najnižeg sloja društva koji je tražio fizički odušak od preteških uslova života onih koji su silazili sa brodova iz svih krajeva sveta, tango je s vremenom postao društveno prihvaćen, ali je zadržao sve karakteristike pučkog i senzualnog. Taj duh lutalica koje su se kretale širom obe Amerike, ali je u Južnoj imao posebno setnu i nostalgičnu notu koja je nazivana „saudađi“, trajna čežnja za domovinom i ostavljenom porodicom, kao da se prelio u muziku, instrumentalnu i vokalnu, koja prati igrače. Najveći pevač tanga Karlos Gardel postao je simbol perfekcionizma, pa je nastala i uzrečica „kao Gardel“, u smislu da se bolji biti ne može. Tango se

IGRA GAUČOSA

Nastao kao igra gaučosa koji su se iz ruralnih predela selili u narastajuća predgrađa pre svega Buenos Ajresa, tango se može igrati na ulici ili u specijalizovanim klubovima, milongama

igra u rasponu od amatera i polaznika plesnih klubova svih uzrasta do vrhunskih profesionalaca koji postaju legende, kao što smo mogli da vidimo u čuvenom filmu „Tango“ Karlosa Saure iz 1998. godine.

Kultura tanga izjednačava društvene slojeve jer su u sali milonge svi podjednako izloženi riziku da budu odbijeni ili zadovoljstvu prihvatanja koje podrazumeva i emotivni i fizički naboj između partnera koji se završava poslednjim taktom muzike. Nakon toga svako se vraća u svoj svet, do sledećeg susreta. To je možda najlepše rečeno u priči Milagros Sokoro „Čas igranja“ gde iz ženske perspektive sagledavamo jedan ples koji može mnogo toga da kaže ili ne kaže, zavisno od želje igrača.

Tango vezujemo pre svega za Argentinu kao njegovu postojbinu, ali prisustvo čitave lepeze latinoameričkih pisaca u ovoj antologiji govori o tome koliko je igra danas prisutna, raširena i sačuvana kao autentični izraz koji kroz muziku, korake i neizostavni zvuk male harmonike, bandoneona, pruža slobodu da se bude ono što priželjkujemo. **N**

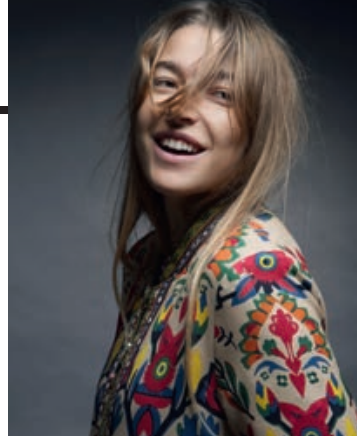
Da si dobra, i Bog bi te imao Branko Andić

U zbirci priča „Da si dobra, i Bog bi te imao“ Branko Andić se bavi porodičnim temama i sofisticirano i na trenutke izrazito vrcavo piše secirajući pojam porodice. Da li je ona kamen oko vrata u dubokoj vodi postojanja ili je zaista poslednja sigurna kuća na vetrometini života? Odgovor pokušava da da samim naslovom i idejom da se ne pita o svemu samo Bog, već i da davo upliće svoje prste. **N**

Buntovnice s razlogom Priredili Ksenija Bilbija i Branko Andić

Ako vas je prodrmao hispano-američki bum (Borhes, Kortašar, Fuentes, Vargas Ljosa, Garsija Markes, itd.), posle pola veka to će opet učiniti hispano-američki beng (Šveblin, Enrikes, Netel, Portela, Oheda, Kolansi...)! To su spisateljice XXI veka, ikonoklastične buntovnice koje pomeraju granice novog pisma. **N**

Piše Hana Piščević

Najstarije verovanje

Jedna scena s mora koju bih da zapišem. Dečaci, sinovi moje sestre i ja krenuli smo na kupanje. Na stenama, gde svakog dana ostavljamo peškire, sreli smo psa i ženu. Kažem tim redosledom a ne obrnutim jer uvek prvo primetim životinju. To mi je ostalo otkad sam bila dete. Zdepasti, kratkonogi, pročelavi psić protresa se nekoliko puta kako bi se osušio od vode. Izdaleka se vidi da je dekica. Saginjem se, pružam ruku, a on sporo ali zahvalno naslanja svoj vlažni potiljak na moju šaku. Njegova vlasnica, ili bolje družbenica, smeje se. I ona je zahvalna što njen, nekima možda neugledni psić, dobija pažnju.

Pitam koliko ima godina, nešto što smeš da pitaš samo za životinje i decu. Spremno započinje priču. Ima šesnaest godina, a sa četrnaest su mu otkazale zadnje noge. Veterinari su rekli da mu nema pomoći ali ona im nije poverovala. "Još je života u njemu", rekla je i od tad ga svake godine dovodi na more da pliva. I? – pitam nestrpljivo. „Čovek i prohodao i proplivao“, kaže sa širokim osmehom na licu. Oduševljena sam i to ne krijem. Dečaci maze psa ali su im pogledi odsutni, znam tačno šta rade – pokušavaju da napamet izračunaju koliko je to čovečjih godina.

Žena nas pita odakle smo, da li nam je lepo ovde, priča nam o svojoj kući koju je nasledila od roditelja i u kojoj ona i pas svake godine provedu čitavo leto. Ima dugu belu kosu i one oči koje se smeju dok govori. Lepa je, pomislim, iako joj je lice izabrano od sunca i godina, mami te da ga proučavaš dok ona govori. Mogu lako da je zamislim kao devojkicu. Nikad se nije šminkala ni češljala, kao ni ja. Kosa joj je ujedno i šarm i oklop. Po borama oko očiju

i usana, pretpostavljam da se mnogo smejala i mnogo plakala. Deluje žilavo, možda i borbeno, ali pitomo. Jedna od onih žena što ujeta samo kad treba. Kao moja mama.

Priznajem da imam tendenciju da idealizujem ljude koji svoje džumarice tretiraju kao ravnopravne članove porodice. To treba uzeti u obzir kada pričam priču. Dečacima je dosta i priče i računanja, zovu me u more. Saginjem se i mazim dedicu još jednom pre nego što žena i ja jedna drugoj mahnemo. Zakoračim jednom nogom u vodu a onda se setim da ljudima treba reći lepe stvari koje pomisliš, jedno od mojih najstarijih verovanja. Okrećem se ka njoj u trenutku dok seda na peškir: Mnogo ste lepi. Verujem da to znate, ali mnogo ste lepi. Njeno lice odjednom postaje dečje i ne znam da li bi radije zaplakala ili počela da se smeje. Možda bi me najradije uhvatila za ruku ili zagrlila, ali sam joj suviše daleko i ipak smo jedna drugoj strankinje.

Umesto toga, zahvaljuje mi kao da je upravo dobila nekakav dragoceni poklon koji se ne usuđuje da primi ali koji će ipak primiti i koristiti ga godinama. Potapam ostatak tela. Prvo stajalište je uvek bova. Dok plivamo, osećam se tako dobro kao i uvek kada nepoznatim ljudima kažem nešto lepo. To je transfer dobre energije, međusobna dobit. Kao kad smo bili deca pa nam zafali jaje a komšinici zafali brašno pa spojimo ko šta ima i napravimo palačinke. Ovo možda nije dobra analogija ali upravo mi se formirala u glavi tako da ću je svejedno ostaviti.

Dečaci stižu prvi do bove a kad se sve troje nogama i rukama usidrimo, osmogodišnji David uzvikuje: Pa onaj pas ima sto dvanaest godina! **N**

PRED KONCERT: 10. SEPTEMBAR, LUKA BEOGRAD

GUSGUS

Islandski elektro na dokovima Dorćola

Razgovarao Branko Rosić

U vreme kada ste započinjali karijeru sredinom 1990-ih, muzička scena bila je neverovatno uzbudljiva, sa pojavom žanrova kao što su britpop i trip-hop. Šta je vama lično bilo zanimljivo ili uzbudljivo tokom te decenije?

Moja muzička pozadina bila je u 80-im, sa svim HiNRG, Italo-disco i New Wave zvukom tog vremena, zajedno sa praktično svime što je imalo sintisajzere i ritam-mašine. Dakle, Electro i sva ta američka crnačka pop muzika sa ritam-mašinama takode su bili deo onoga što sam slušao. Depeche Mode je, naravno, bio moj omiljeni bend, zajedno sa Soft Cell, Ultravox, Lime, Bobby O i Sylvester. Kao ljubitelju sintisajzera i elektronske muzike uopšte, početak 90-ih bio je mentalna eksplozija. Prvo je tu bila sva ta čudna raveom inspirisana muzika nakon britanskog „leta ljubavi“, poput 808 State, Orb, LFO i FSOL. Zatim je 1993. bila ogromna godina za mene, jer je IDM scena počela da se razvija sa izdavačkim kućama kao što je Warp i bendovima kao što su The Black Dog, Aphex Twin, Plaid, Autechre, a nešto kasnije i Boards of Canada. U to vreme je takode postojala živa scena u svim krajevima plesne kulture. Mogao bih tada da navedem Carla Craga, Joeyja Beltrana, Goldieja i Sas-hu, kako bih dao neki uvid u različite stvari koje sam slušao. Nisam bio previše zainteresovan za Trip Hop bendove, iako smo mi bili označeni kao Trip Hop bend, iako smo zapravo imali malo toga zajedničkog sa tim žanrom. Mi smo samo pravili pop muziku koja je bila više zasnovana na uticajima IDM scene i raznih čudnih izvora tehnika i progressive housea. Ali pretpostavljam da je izbor semplova koje je odabrao moj prijatelj Maggi Lego, a koji su korišćeni na prvom albumu, nekima zvučao veoma Trip Hop.

Kako su globalni hitovi poput „Ladysmith“ i „Arabian Horse“ promenili vašu karijeru i da li ste ikada osećali pritisak da nastavite da stvarate hitove?

Mislim da smo jedini put kada smo osećali pritisak da napravimo hitove i ostvarimo uspeh bili tada kada smo radili na našem drugom albumu, objavljenom pod nazivom „This is Normal“. Već smo privukli pažnju štampe svojim prvim albumom i, iako su numere „Polyesterday“ i „Believe“ postale kulturni klasiци, nisu donele uspeh na top-listama koji je bio potreban bendu i izdavačkoj kući. Ali nakon raspada verzije Gusgusa iz 90-ih, atmosfera u vezi sa uspehom se opustila. Ubrzo nakon albuma „Attention“ ponovo sam počeo da radim kao programer, uz mogućnost da idem na turneje kada je to bilo potrebno. Tako se obim produkcije smanjio, ali smo jednostavno radili šta god smo želeli sa muzikom. Ali nakon uspeha albuma „Arabian Horse“, turneje su postale profitabilnije, tako da sam mogao u potpunosti da se posvetim pravljenju muzike u Gusgusu. A kako

ja to vidim, sada pravimo samo hitove, tako da je pritisak nestao.

Kada se danas osvrnete unazad, čega se najviše sećate iz svojih saradnji sa Björk i Depeche Mode?

Nikada nismo sarađivali sa njima. Remiksi nisu saradnja. Samo dobijete elemente pesme koju je izvođač već završio i za koju vam je dao odobrenje da je ponovo obradite na bilo koji način koji želite. Naravno, bilo je veoma lepo raditi taj remiks Depeche Modea koji smo uradili, pošto su oni bili moji idoli još 80-ih, i mislim da smo uspeli da uradimo nešto seksi sa tom numerom. Što se tiče Björk remiksa, doneo sam odluku da ćemo koristiti samo zvukove stvorene na novom Doepfer modularnom sintisajzeru koji smo upravo nabavili. Počeo sam da pravim gomilu nasumičnih perkusivnih zvukova dok sam istraživao ovaj sintisajzer, semplujući ih za kasniju upotrebu. Ti semplovi nisu korišćeni samo u remiksu „Hunter“, već su bili intenzivno korišćeni i na albumima „Attention“ i „Forever“. **N**

Izložba Sandre Malić i Stanka Crnobrnje

„BESKONAČNA SVETLOST“
U GALERIJU GRAFIČKI KOLEKTIV

IZLOŽBA SE OTVARA U PONEDELJAK 7. septembra 2026. godine u 19 sati, u Galeriji Grafički kolektiv u Beogradu. Posebnost i odvažnost izloženih radova leži upravo u njihovom dvojnomo autorstvu. Dve pojedinačne fotografije, dva trenutka i dva pogleda spajaju se u kompoziciju, postfotografski kolaž, u jedinstven umetnički prizor. Rezultat je delo koje nastaje iz dijaloga – kroz poverenje, razmenu i zajedničko oblikovanje konačne slike.

Multimedijalna umetnica Sandra Malić i Stanko Crnobrnja, televizijski i filmski reditelj, producent i scenarista, od 2019. godine, kroz projekat ODA – Originalna Duo Art zajedno rade i stvaraju potpuno nov, jedinstven, estetski izraz koji će, u preko 300 unikatnih radova, biti spektakularno predstavljen na izložbi „Beskonačna svetlost“.

Sandra Malić i Stanko Crnobrnja iza sebe imaju dugogodišnje iskustvo u različitim umetničkim disciplinama – od skulpture, grafike i fotografije do filma, video-umetnosti, televizije i multimedije. Njihov zajednički projekat ODA nastavlja to iskustvo kroz spajanje do sada u prirodi nespojivog i nevidenog. Istovremeno ODA insistira na nečemu duboko tradicionalnom: na prirodi, ljudskom oku, ruci i potrebi da se svet iznova vidi i tumači.

„Beskonačna svetlost“ poziva posmatrača da se pred radovima zadrži i otkrije njihove slojeve, ali i da u njima pronađe sopstveno čitanje. Konačno značenje dela ne nastaje samo u procesu njegovog stvaranja – ono se dovršava tek u susretu sa posmatračem – poručuju autori izložbe. **N**

Prvi put na hevi metalu

Na toliko koncerata sam bio, ali nikada na nekom hevi metal. Dobro, ako se Motorhead računa u taj žanr, onda sam bio na jednom. Ali sve to Mejdeni, Saxon, Girlschool... prolazilo je pored mene. Sve sam poštovao, ali nisam se ukačio na to. Pa HM mitovi a istiniti: Lemi koji je kao mlad svirao Titu na jednom koncertu, Dickinson iz Mejdena koji sam upravljao avionom na letu za Beograd na koncert a domaći kontrolori leta mu naručuju pesmu, Sead Lipovača kao potencijalni član Whitesnakea...

I evo, U. Đ. i ja idemo na Ušće na koncert Judas Priesta. Radio sam intervju sa basistom benda za pretprošli Nedeljnik, a i vreme je da debitujem na nekom koncertu ovog žanra. Ulazimo na Ušće i ukazuje mi se prohujalo vreme, hevimetanci oko restorana „Zagreb“ u Knez Mihailovoj, pa „Ruskog cara“, kasnije nemam pojma više kako se zvao taj restoran. Nekada su hevimetanci čoškarili kraj tog restorana, a s početka devedesetih ili s kraja osamdesetih smenili su ih fanovi Vojislava Šešelja. Pa Jadranka Janković i njena metalmania i intervjui, odlasci u London kada Lemiju nosi srpsku rakiju.

Dakle, ulazimo na Ušće i prizor kao neki „sinovi“ i „ćerke“ onih metalaca kraj „Ruskog cara“ ili onih koji žicaju u Knezu. Opet oni tipovi sa „vazdušnim gitarama“, do nas su dvojica ko Bives i Bathed. I starije žene i klinke i zato se ovaj pravac održao. Sa razglasa u uvertiri ide Black Sabbath i „War Pig“ kao posveta zemljacima (Birmingem), drugovima, „zvučnim“ saborcima. I onda grmljavina, Judas Priest, bend koji je prodao preko 50 miliona svojih albuma i izmislio stajling. Delirijum okolo i vidim sve te kažiprst i mali prst u zraku, vazdušne gitare, rotacije glave... Već je uobičajeno ono „Pumpaj“ i „V... pe.eru“. Jedna devojka kaže: „Nije u redu, pa Rob Halford, pevač benda je gej.“

I mislim o tome kada Rob izađe u drugom delu koncerta na „harli-dejvidsonu“ kao neki oživeo lik sa crteža najpoznatijeg gej ilustratora Tom Of Finlanda. Koliko je Rob Halford tu gej leather man estetiku kože i urlajućih motocikla utisnuo u hevi metal u jedan dominantno macho mužačko-hetero svet, i autovao se i prihvatili ga fanovi uz titulu „Metal God“.

Rafal hitova, antologijskih stvari, odličan koncert benda koji postoji pola veka. Na kraju U. Đ. i ja se slikamo u foto-kabini benda gde su prihodi namenjeni pomoći za obolele od Parkinsonove bolesti (gitarista Judas Priesta Glen Tipton je oboleo od ove bolesti). Negde oko ponoći će U. Đ. izmontirati našu fotku u naslovnicu ikoničnog hevi metal magazina Hammer a ja okačiti na mreže uz pitanje: „Je l’ te još drži koncert?“ **N**

Kako odabrati najbolju lubenicu

i druge priče na kraju leta

Ovo je, pre svega, priča o lubenicama i o kraju leta. Naravno, i vi i ja vrlo dobro znamo da to nije samo priča o lubenicama i o kraju leta, čak i ako ćete do kraja ovog teksta – ja vam jemac! – saznati kako da apsolutno i bez greške odaberete najbolju lubenicu. Deca bi to nazvala *life hack*, a mi stariji bismo se ograničili na *mudar savet*.

Ako mislite da je kasno, i ljutite se što majstor tek sada odaje svoje dobro čuvane tajne, vrlo verovatno ste u pravu. A opet, ništa vas ne sprečava da sačuvate ovaj tekst, izrežete stranicu, presavijete i stavite u novčanik, pa ga se setite naredne godine kad otopli.

Ništa, baš, sem ako ste nekim slučajem od onih naopakih ljudi što ne vole lubenice.

DA JE KRAJ LETA, REKAO MI je taj tip što je prodavao lubenice u Šajkaškoj. Bilo je toplo, ali je padala kiša, i vozili smo se kroz južnu Bačku – pre toga smo bili u Bečeju, i sreli smo nula ljudi, a nismo čak ni pustili Evu Braun – kada smo nabasali na to selo sa dvojezičnom tablom. Đurđevo, pisalo je, a onda i *Дјурђев*, na rusinskom.

Ma odnekud mi je poznato to Đurđevo, rekao sam naglas. Đurđevo, Đurđevo, nije zbog Rusina, njima sam se bavio u onom jednom drugom tekstu, nego...

A onda smo ga ugledali. S leve strane puta, u potpunosti išaran i zapaljen, školjka od karoserije, nekada bele boje, i na njoj piše da studenti pobeđuju. Malo dalje bio je parkiran još jedan autobus, i on je bio beo, ali mogao je još da ide, ili je makar tako izgledalo, i na njemu je takođe pisalo da studenti pobeđuju.

Jaćimović! Eto odakle znam, to je autobus koji je izgoreo pre nekoliko meseci, u sasvim možda podmetnutom požaru. Milomir Jaćimović je onaj au-

to-prevoznik koji je vozio studente, a vozio je i druge *zainteresovane građane* na sve proteste koji su organizovani u poslednjih skoro dve godine.

Bilo je, hoćemo kazati, neke simboličke da nas kraj leta dočeka u selu iz kojeg je jedan od heroja tih protesta, i svega nekoliko stotina metara od zapaljenog autobusa. Ako nekada, ikada, ikako bude nekih promena, to vozilo treba da se ovekoveči, baš takvo, kao onaj *fićo* u Osijeku, beše li.

LUBENICE, DAKLE. PUNA TRAKTORSKA PRIKOLICA-KIPERKA BOSTANA, i ovog zelenog, i onog koji se u krajevima u kojima sam odrastao zvao pipun, što je svakako prikladnije od lako kvarljive reči *dinja*.

Pored prikolice sedeo je čiča sa cigarom u uglu usana, kao da smo negde na Divljem zapadu a ja sam upravo sišao sa dilažanse, falilo je samo da pljune duvan na pod (nije, bez brige), a pored čiče je bio tip koji je pio pivo iz flaše, njemu se nije ustajalo ni razgovaralo, ali ovaj prvi je ugasio cigaru i rekao, *a gde si sinovac*.

A onda je, taman da upotpuni kišni subotnji dan, odnekud počela melanholična muzika, da isprati njegove naredne reči:

„Ovo su mi poslednje. Nema više, to je to. Pa biraj...”

Dobro, evo nas u nečemu što bi, da je ovo normalan tekst, ili da je makar ovo bilo normalnije leto, trebalo da bude *lid*. Hteli biste, je li, da znate da li imam svog čoveka za lubenice.

Zapravo imam.

Kad krenete od Jagodine Čuprijskim putem, odmah posle spomenika Jovanči, sedi jedan drugi tip – smem li da kažem da liče? – sa natpisom „Lubenice iz Deonice“. To Deonice, to vam je garancija kvaliteta, kao da je sladoled iz Italije ili hamon iz Španije ili krtola iz Kolašina, mada ima onih u obližnjem selu Majur koji će coknuti jezikom: a nisu

to stvarno lubenice iz Deonice, to mu je samo reklama. Onda se uozbilje, pa dodaju: kad probaš *lubenice iz Deonice*, znaš da su to *lubenice iz Deonice*. Par-don na majurskoj tautologiji.

Svejedno, imali-nemali svog čoveka, kako da nađete pravu lubenicu?

Za početak, batalite one bapske priče o kucanju u bostan, o dubini odjeka, o boji peteljke ili o pedeset nijansi žute boje koji bi, kao fol, trebalo da vam kažu da li će biti slasna kao greh ili bljutava kao tikva.

Dovoljno je, zapamtimo to, da budete fini. Zapravo, i da nisam trenutno u Đurđevu, nadomak spaljenog autobusa, rekao bih da je za mnogo šta u životu dovoljno da budete fini, ali kod majstora, seljaka, frizera i tome slično, posebno važi da treba da budete pristojni i ućtivi.

EVO MOG LIFE HACKA, NANOVO ISPROBANOG u subotu: pridem, pozdravim se, dobar dan – dobar dan, ja bih jednu lubenicu, on već čkilji, viri iz kakvih sam kola izašao, a koju bi ti, sinovac.

Lepo kažeš – po vašem izboru. Meni sve izgledaju dobro, svaka čast, domaćine.

Na to prodavac počne da se znoji. Ne zato što mu je neprijatno, već zato što su se stvari promenile samo zbog te dobrohotnosti, pa bi sada on da učini. Jer ljudi su suštinski dobri, samo nemojte da budete bahata stoka, u životu ili ispred prikolice s bostanom.

Onda i ovaj čiča, možda Rusin, i onaj moj čovek iz Deonice ili iz *ne Deonice*, odabere najbolju što može.

Evo ti ova, nema greške. Ja ti garantujem.

I svaki put bude dobra.

Ova, i neka to bude još jedna lekcija o ovom letu, nije bila dobra.

Ali lik iz Đurđeva, moj novi prijatelj, uopšte nije bio kriv za to.

Lepo nas je upozorio: kraj sezone, nema više. **N**

SVETSKI BESTSELER

Knjiga koja je potresla planetu.
KONAČNO I U SRBIJI

Ispovest žene koja je promenila način na koji se govori o hrabrosti i preživljavanju, o tome šta znači živeti kada je najteže, sada stiže i pred čitaoce u našoj zemlji.

U PRODAJI
na Nedeljnik.rs

Naručite svoj primerak

INSTANT NEW YORK TIMES BESTSELER

Najbolja knjiga 2026. po izboru magazina The New Yorker.

Na vrhu liste najprodavanijih naslova u 22 zemlje sveta

NARUČITE I PROČITAJTE PRVI U SRBIJI

POLA

PLATI
SADA

POLA

NA RATE BEZ
KAMATE

COROLLA SEDAN

OD **167** €*
MESEČNO

DO 10 GODINA GARANCIJE
TOYOTA RELAX

TOYOTA COROLLA SD: cena 19.990,00 EUR; učešće 9.995,00 EUR; iznos beskamatnog kredita 9.995,00 EUR; period otplate 60 meseci; NKS godišnje 0,00% p.a.; mesečna rata 166,58 EUR; **EKS 0,01%** p.a.; Kamata stopa je fiksna tokom celog perioda otplate kredita. U EKS ulazi trošak obrade zahteva 0%, naknada za vođenje iRačuna 0,00 RSD ,trošak menice: 50,00 RSD, trošak povlačenja izveštaja kreditnog biroa: 246,00 RSD. Ponuda je primenljiva isključivo na vozila za koja je oglašeno beskamatno finansiranje. „**Budite odgovorni, pozajmljivanje novca košta**“.

Do 10 godina garancije uz Toyota Relax: 3 godine fabričke garancije + do 7 godina ili 200.000km (šta pre nastupi) dodatne garancije koja se aktivira obavljanjem redovnih servisa kod ovlašćenog Toyota partnera prema uputstvima proizvođača. Za sve detalje u vezi sa Toyota Relax garancijom posetite www.toyota.rs ili kontaktirajte ovlašćenog Toyota partnera.

COROLLA SD 1.5 M/T6 : Zvanična kombinovana potrošnja goriva od 5.7-6.3l/100km; Zvanična kombinovana emisija CO₂ od 129-143g/km; Zvanični nivo izduvne emisije EURO 6; Zvanična vrednost specifičnih emisija azot oksida (NOx) 0.0106-0.0126g/km. Detaljnije podatke o novim putničkim vozilima možete pronaći u Vodiču o ekonomičnosti potrošnje goriva, emisijama CO₂ i zagađujućih materija u vazduh koji je besplatno dostupan na prodajnom mestu dobavljača putničkog vozila.

Ponuda je informativnog karaktera. Slike su simbolične. www.toyota.rs